

T.C.  
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ  
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ  
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA HEDEFLERİNİN  
YERELLEŞMESİ: BALIKESİR BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ  
ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

YASİR DEMİREN

BALIKESİR, 2024



T.C.  
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ  
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ  
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA HEDEFLERİNİN  
YERELLEŞMESİ: BALIKESİR BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ  
ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

YASİR DEMİREN

TEZ DANIŞMANI

DOÇ. DR. YASEMİN HAYTA

BALIKESİR, 2024

**T.C.**  
**BALIKESİR**  
**ÜNİVERSİTESİ SOSYAL**  
**BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**TEZ ONAYI**

Enstitümüzün Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı'nda 202112533012 numaralı Yasir DEMİREN'in hazırladığı "SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA HEDEFLERİNİN YERELLEŞMESİ: BALIKESİR BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ ÖRNEĞİ" konulu YÜKSEK LİSANS tezi ile ilgili TEZ SAVUNMA SINAVI, Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliği uyarınca 07/06/2024 tarihinde yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda tezin onayına OY BİRLİĞİ ile karar verilmiştir.

Üye (Başkan) Doç. Dr. Tahsin GÜLER

İmza

Üye (Danışman) Doç. Dr. Yasemin HAYTA

İmza

Üye Doç. Dr. Serap TOPRAK

İmza

Enstitü Onayı

## ETİK BEYAN

Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde ve ortaya çıkan sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

.../.../2024

İmza

Yasir DEMİREN

## ÖNSÖZ

Günümüz dünyasında yerel yönetimler, sürdürülebilir kalkınma için önemli bir role sahiptir. Birleşmiş Milletler'in 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri, dünyamızı daha yaşanabilir hale getirmek için iklim eylemi, temiz su projeleri ve sosyal ile ekonomik çalışmaların yerel yönetimler tarafından gerçekleştirilmesinin önemini vurgulamaktadır. Bu çalışmada, Balıkesir Büyükşehir Belediyesi ve ilçe belediyelerinde sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin ne kadar benimsendiği ve uygulama örnekleri incelenmiştir. Bu tezde, sadece hedeflerin benimsenmesi değil, aynı zamanda bu hedefler kapsamındaki önemli çalışmalar da ele alınmıştır.

Çalışmanın ortaya çıkmasında, tecrübelerini ve desteğini benimle paylaşan, yardımını esirgemeyen, tezin bitim aşamasında beni motive eden tez danışmanım saygı değer hocam Doç. Dr. Yasemin HAYTA'ya teşekkür ederim. Tüm eğitim hayatımda beni her koşulda destekleyen bu noktalara gelebilmem için yardımlarını esirgemeyen kıymetli aileme babam, Selahattin DEMİREN'e ve annem Tevhide DEMİREN'e çok teşekkür ediyorum.

**BALIKESİR,2024**

**YASİR DEMİREN**

## ÖZET

### SÜRDÜRÜLEBİLİR KALKINMA HEDEFLERİNİN YERELLEŞMESİ: BALIKESİR BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ ÖRNEĞİ

**DEMİREN, Yasir**

**Yüksek Lisans, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi**

**Tez Danışmanı: Doç. Dr. Yasemin HAYTA**

**2024, 117 Sayfa**

Sanayi Devrimi, 18. ve 19. yüzyıllarda Batı Avrupa'da başlayarak küresel ölçekte köklü ekonomik ve toplumsal değişimlere yol açmıştır. Bu süreçteki teknolojik yenilikler ve üretim kapasitesindeki artışlar, kalkınma kavramının doğmasına zemin hazırlamış, böylece ülkeler ekonomik büyüme, sanayileşme ve toplumsal refahı artırma hedeflerini içeren bir yol haritası benimsemiştir. Kalkınma kavramının anlamı genişlerken, bir yandan da sanayinin artan hammadde ihtiyacını karşılayabilmesi için doğal kaynaklar fazlaca kullanılmaya başlanmıştır, aynı zamanda nüfus artmış ve doğal çevre tahribatına neden olmaya başlanmıştır. Bu noktada bilim insanlarının kalkınma ile ilgili düşünceleri, daha çevreci ve sürdürülebilir kalkınma yönünde bir dönüşüm geçirmiştir. Sürdürülebilir kalkınma kavramı ilk olarak Roma Kulübü'nün yayınladığı bir çalışma ile ortaya çıkmış, daha sonra uluslararası bir konu haline gelmiştir. Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu'nun hazırladığı rapor ile kavramın küresel tanınırlığı artmıştır. Birleşmiş Milletler'in düzenlediği, Rio, çevre ve sürdürülebilir kalkınma konferanslarında sıkça yerini almıştır.

Bu çalışma, Balıkesir Büyükşehir Belediyesi ve ilçe belediyelerinin sürdürülebilir kalkınma hedeflerine yönelik farkındalık, planlama, paydaş yönetimi ve faaliyetlerini analiz etmektedir. Araştırma, 2015-2024 yılları arasındaki meclis kararları, 2020-2024 stratejik planları, 2015-2023 yılları arasındaki faaliyet raporları ve kurumların internet sitelerindeki kaynaklara dayanmaktadır. 2015 yılında Birleşmiş Milletler tarafından kabul edilen "Gündem 2030" kapsamında belirlenen

17 sürdürülebilir kalkınma amacının yerel yönetimler düzeyinde nasıl uygulandığı ve hangi stratejilerin benimsendiği incelenmiştir.

Balıkesir Büyükşehir Belediyesi'nin çevre dostu projeleri, yenilenebilir enerji kullanımı, atık yönetimi, su kaynaklarının korunması ve sosyal refahın artırılması gibi çeşitli alanlardaki faaliyetleri değerlendirilmiştir. Ayrıca, ilçe belediyelerinin bu hedeflere ulaşmak için yürüttüğü çalışmalar da incelenmiştir.

Çalışmada, belediyelerin sürdürülebilir kalkınma amaçlarını gerçekleştirme sürecinde hayata geçirdikleri projeler detaylı bir şekilde analiz edilmiştir. Bu bağlamda, Balıkesir Büyükşehir Belediyesi örneği üzerinden sürdürülebilir kalkınmanın yerel düzeyde uygulanabilirliği ve başarısı üzerine önemli bulgular elde edilmiştir.

**Anahtar Kelimeler:** Sürdürülebilirlik, Kalkınma, Yerelleşme, Balıkesir Büyükşehir Belediyesi



## **ABSTRACT**

### **LOCALIZATION OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS: THE CASE OF BALIKESİR METROPOLİTAN MUNICIPALITY**

**DEMİREN, Yasir**

**Master Thesis, Political Science and Public Administration**

**Advisor: Assoc. Prof. Dr. Yasemin HAYTA**

**2024, 117 paper**

The Industrial Revolution started in Western Europe in the 18th and 19th centuries and led to radical economic and social changes on a global scale. Technological innovations and increases in production capacity in this process paved the way for the emergence of the concept of development, and thus countries adopted a road map that included the goals of economic growth, industrialization and increasing social welfare. While the meaning of the concept of development has been expanding, natural resources have begun to be used excessively in order to meet the increasing raw material needs of industry, while at the same time the population has increased and the natural environment has begun to be destroyed. At this point, scientists' ideas about development have transformed towards a more environmentally friendly and sustainable development. The concept of sustainable development first emerged with a study published by the Club of Rome and later became an international issue. Global recognition of the concept increased with the report prepared by the World Commission on Environment and Development. It has frequently participated in the Rio conferences on the environment and sustainable development organized by the United Nations.

This study analyzes the awareness, planning, stakeholder management and activities of Balıkesir Metropolitan Municipality and district municipalities towards sustainable development goals. The research is based on the parliamentary decisions between 2015-2024, strategic plans 2020-2024, annual reports between 2015-2023, and sources on the websites of the organizations. 17 sustainable development goals identified within the scope of “Agenda 2030” adopted by the United Nations in 2015

are analyzed in terms of how they are implemented at the local government level and which strategies are adopted.

Balikesir Metropolitan Municipality's activities in various fields such as environmentally friendly projects, renewable energy utilization, waste management, protection of water resources and enhancement of social welfare are evaluated. In addition, district municipalities' efforts to achieve these goals are also analyzed.

In the study, the projects implemented by municipalities in the process of realizing their sustainable development goals are analyzed in detail. In this context, significant findings have been obtained on the applicability and success of sustainable development at the local level through the example of Balikesir Metropolitan Municipality.

**Keywords:** Sustainability, Development, Localization, Balikesir Metropolitan Municipality

# İÇİNDEKİLER

	<b>Sayfa</b>
ÖNSÖZ.....	iii
ÖZET .....	iv
ABSTRACT .....	vi
İÇİNDEKİLER .....	viii
TABLolar LİSTESİ .....	xiii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xiv
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xvi
<b>1. GİRİŞ.....</b>	<b>1</b>
1.1. Araştırmanın Problemi.....	1
1.2. Araştırmanın Amacı.....	2
1.3. Araştırmanın Önemi .....	2
1.4. Araştırmanın Varsayımları .....	2
1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	3
1.6. Tanımlar.....	3
<b>2. İLGİLİ ALANYAZIN .....</b>	<b>4</b>
2.1. Kuramsal Çerçeve.....	4
2.1.1. Kalkınma Kavramı .....	4
2.1.1.1. Kalkınmanın Tarihsel Süreci.....	5
2.1.2. Sürdürülebilirlik Kavramı.....	10
2.1.3. Sürdürülebilir Kalkınma .....	12
2.1.3.1. Ekonomik Sürdürülebilir Kalkınma .....	15
2.1.3.2. Çevresel Sürdürülebilir Kalkınma.....	16
2.1.3.3. Sosyal Sürdürülebilir Kalkınma .....	18

2.1.3.4. Sürdürülebilir Kalkınmanın Tarihsel Süreci .....	19
2.1.3.4.1. Birleşmiş Milletler İnsani Çevre Konferansı (1972).....	19
2.1.3.4.2. Dünya Koruma Stratejisi (1980) .....	20
2.1.3.4.3. Ortak Geleceğimiz (Brundtland) Raporu (1987) .....	21
2.1.3.4.4. Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı (1992) .....	21
2.1.3.4.5. Sürdürülebilir Kalkınma Komisyonu (1993) .....	24
2.1.3.4.6. Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Konferansı Habitat II (1996) .....	24
2.1.3.4.7. Rio + 5 Forumu (1997).....	25
2.1.3.4.8. Birleşmiş Milletler Binyıl Kalkınma Hedefleri (2000) ..	25
2.1.3.4.9. Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi (2002).....	26
2.1.3.4.10. Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Konferansı(2012) .....	26
2.1.3.4.11. G20 Antalya Zirvesi(2015) .....	27
2.1.3.4.12. 2015 Sonrası Sürdürülebilir Kalkınmanın Gelişimi.....	27
2.1.3.5. Türkiye’ de Sürdürülebilir Kalkınma .....	28
2.1.4. Yerel Yönetimler .....	32
2.1.4.1 Türkiye’deki Yerel Yönetimler .....	33
2.1.4.1.1. İl Özel İdareleri .....	33
2.1.4.1.2. Belediyeler .....	34
2.1.4.1.3. Büyükşehir Belediyesi.....	34
2.1.4.1.4. Köyler .....	35
2.2. İlgili Araştırmalar .....	35
<b>3. YÖNTEM .....</b>	<b>37</b>
3.1. Araştırmanın Modeli.....	37
3.2. Evren ve Örneklem .....	37

3.3. Veri Toplama Araç ve Teknikleri.....	37
3.4. Verilerin Toplanma Süreci .....	37
3.5. Verilerin Analizi .....	37
<b>4. BULGULAR VE YORUMLAR .....</b>	<b>38</b>
4.1. BM 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri.....	38
4.1.1. Yoksulluğa Son.....	40
4.1.2. Açlığa Son .....	42
4.1.3. Sağlıklı ve Kaliteli Yaşam .....	44
4.1.4. Nitelikli Eğitim .....	46
4.1.5. Toplumsal Cinsiyet Eşitliği .....	48
4.1.6. Temiz Su ve Sanitasyon .....	49
4.1.7. Erişilebilir ve Temiz Enerji .....	51
4.1.8. İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme .....	52
4.1.9. Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı .....	54
4.1.10. Eşitsizliklerin Azaltılması.....	55
4.1.11. Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar .....	57
4.1.12. Sorumlu Üretim ve Tüketim.....	58
4.1.13. İklim Eylemi .....	60
4.1.14. Sudaki Yaşam .....	61
4.1.15. Karasal Yaşam.....	63
4.1.16. Barış, Adalet ve Güçlü Kurumlar .....	65
4.1.17. Amaçlar İçin Ortaklıklar.....	67
4.2. Sürdürülebilir Kalkınmanın Amaçlarının Yerelleşmesi .....	70
4.3. Balıkesir Hakkında Bilgiler .....	74
4.4. Balıkesir Büyükşehir Belediyesinin Sürdürülebilir Kalkınmanın Yerelleşmesi Çerçevesinde İncelenmesi.....	76

4.4.1. Farkındalık.....	77
4.4.2. Planlar.....	78
4.4.3. Paydaş Yönetimi.....	84
4.5. Balıkesir Büyükşehir Belediyesi ve İlçelerinde Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları Kapsamındaki Faaliyetleri .....	85
4.5.1. Balıkesir Büyükşehir Belediyesi .....	85
4.5.1.1. Yoksulluğa Son ve Açlığa Son Faaliyetleri .....	85
4.5.1.2. Sağlıklı ve Kaliteli Yaşam Faaliyetleri .....	86
4.5.1.3. Nitelikli Eğitim, Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Eşitsizliklerin Azaltılması Faaliyetleri .....	86
4.5.1.4. Temiz Su ve Sanitasyon Faaliyetleri.....	87
4.5.1.5. Erişilebilir ve Temiz Enerji Faaliyetleri.....	88
4.5.1.6. İnsana Yakışır Ekonomik Büyüme Faaliyetleri .....	89
4.5.1.7. Sanayi ve Yenilikçi Altyapı Faaliyetleri .....	90
4.5.1.8. Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar Faaliyetleri.....	90
4.5.1.9. İklim Değişikliği ve Sorumlu Tüketim Faaliyetleri .....	90
4.5.1.10. Sudaki Yaşam Faaliyetleri .....	92
4.5.1.11. Karasal Yaşam Faaliyetleri .....	92
4.5.1.12. Barış, Adalet ve Güçlü Kurumlar ve Amaçlar İçin Ortaklıklar Faaliyetleri.....	93
4.5.2. Altıeylül Belediyesi .....	94
4.5.3. Karesi Belediyesi.....	94
4.5.4. Ayvalık Belediyesi .....	95
4.5.5. Bandırma Belediyesi.....	96
4.5.6. Burhaniye Belediyesi.....	96
4.5.7. Dursunbey Belediyesi.....	97
4.5.8. Edremit Belediyesi .....	97

4.5.9. Gönen Belediyesi.....	98
4.5.10. Kepsut Belediyesi .....	99
4.5.11. Marmara Belediyesi.....	99
4.5.12. Sındırgı Belediyesi .....	100
<b>5. SONUÇ VE ÖNERİLER .....</b>	<b>102</b>
5.1. Sonuçlar .....	102
5.2. Öneriler .....	104
<b>KAYNAKÇA .....</b>	<b>106</b>



## TABLolar LİSTESİ

	<b>Sayfa</b>
<b><u>Tablo 1.</u></b> Kalkınmanın Yıllara Göre İçeriği .....	10
<b><u>Tablo 2.</u></b> Gündem 21'in İçeriği .....	22
<b><u>Tablo 3.</u></b> Rapor için Çalışılan Başlıklar ve İlgilenen Kurumlar .....	31
<b><u>Tablo 4.</u></b> Balıkesir Büyükşehir Belediyesi Stratejik Alan ve Amaçları .....	79
<b><u>Tablo 5.</u></b> Atık Su Tesisleri.....	87
<b><u>Tablo 6.</u></b> İçmesuyu Arıtma Merkezleri .....	88



## ŞEKİLLER LİSTESİ

	<b>Sayfa</b>
<b><u>Sekil 1.</u></b> Sürdürülebilir Kalkınmanın Temel Unsurları.....	14
<b><u>Sekil 2.</u></b> SKA Logoları .....	39
<b><u>Sekil 3.</u></b> Yoksulluğa Son Hedef Logoları .....	42
<b><u>Sekil 4.</u></b> Açlığa Son Hedef Logoları.....	43
<b><u>Sekil 5.</u></b> Sağlıklı ve Kaliteli Yaşam Hedef Logoları .....	45
<b><u>Sekil 6.</u></b> Nitelikli Eğitim Hedefleri Logoları .....	47
<b><u>Sekil 7.</u></b> Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Hedef Logoları.....	49
<b><u>Sekil 8.</u></b> Temiz Su ve Sanitasyon Hedef Logoları .....	50
<b><u>Sekil 9.</u></b> Erişilebilir ve Temiz Enerji Hedef Logoları.....	51
<b><u>Sekil 10.</u></b> İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme Hedef Logoları.....	53
<b><u>Sekil 11.</u></b> Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı.....	55
<b><u>Sekil 12.</u></b> Eşitsizliklerin Azaltılması.....	56
<b><u>Sekil 13.</u></b> Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar Hedef Logoları .....	58
<b><u>Sekil 14.</u></b> Sorumlu Üretim ve Tüketim Hedef Logoları .....	60
<b><u>Sekil 15.</u></b> İklim Eylemi Hedef Logoları.....	61
<b><u>Sekil 16.</u></b> Sudaki Yaşam Hedef Logoları .....	63
<b><u>Sekil 17.</u></b> Karasal Yaşam Hedef Logoları .....	65
<b><u>Sekil 18.</u></b> Barış, Adalet ve Güçlü Kurumlar Hedef Logoları.....	66
<b><u>Sekil 19.</u></b> Hedefler İçin Ortaklıklar Hedef Logoları .....	69
<b><u>Sekil 20.</u></b> Balıkesir Kadın-Erkek Yıllara Göre Nüfusu .....	74
<b><u>Sekil 21.</u></b> Balıkesir İlçeleri Nüfusu.....	75
<b><u>Sekil 22.</u></b> Balıkesir Fiziki Haritası.....	76
<b><u>Sekil 24.</u></b> Balıkesir Büyükşehir Belediyesi Stratejik Alanların SKA ile İlişkisi .....	83



## KISALTMALAR LİSTESİ

<b>AB</b>	: Avrupa Birliği
<b>ABD</b>	: Amerika Birleşik Devletleri
<b>BBB</b>	: Balıkesir Büyükşehir Belediyesi
<b>BM</b>	: Birleşmiş Milletler
<b>BR</b>	: Brundtland Raporu
<b>ÇED</b>	: Çevre Envanter Dairesi
<b>DB</b>	: Dünya Bankası
<b>DTÖ</b>	: Dünya Ticaret Örgütü
<b>FAO</b>	: Gıda ve Tarım Örgütü
<b>GSYİH</b>	: Gayri Safi Yurtiçi Hâsıla
<b>IMF</b>	: Uluslararası Para Fonu
<b>OECD</b>	: Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü
<b>SK:</b>	: Sürdürülebilir Kalkınma
<b>SKA</b>	: Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları
<b>SOGEP</b>	: Sosyal Gelişmeyi Destekleme Projesi
<b>UCLG- MEVA</b>	: Birleşmiş Kentler ve Yerel Yönetimler Orta Doğu ve Batı Asya Bölge Teşkilatı
<b>UNDP</b>	: Birleşmiş Milletler Çevre Programı
<b>WCED</b>	: Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu

# 1. GİRİŞ

## 1.1. Araştırmanın Problemi

Avcı-toplayıcı toplumdaki üretim toplumuna geçen insanlığın ihtiyaçları sonucu üretimde veya tüketimde yapılan bazı faaliyetler, çevreye ve doğaya zararlar vermektedir. Çevreye ve doğaya verdikleri zararların bazıları telafi edilebilirken, bazıları geri döndürülemez nitelikte eylemler içermektedir. Bu eylemler sonucunda gelir dağılımı eşitsizlikleri, doğal kaynakların tükenmesi ve doğal yaşamın zarar görmesi gibi ciddi sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Bu eylemler, sanayi devrimi ile daha fazla artış göstermiştir.

Sanayi Devrimi ile beraber üretim yapabilmek için hem enerji kaynağı hem de hammaddeye ihtiyaç duyulmuştur. Sanayileşme artması ile birlikte hammadde ve doğal kaynaklar hızla tüketilmeye başlanmıştır. Bununla birlikte doğal ortamlar tahrip edilmeye, sular kirletilmeye ve insanlar arasında gelir adaletsizliği artışı yüksek seviyelere çıkmaya başlamıştır. Bu tahripleri engellemek ve en aza indirmek amacıyla, çevrenin korunması temasıyla, bilim insanları, ülkeler ve uluslararası topluluklar, toplantılar ve programlar düzenlemeye başlamışlardır.

Sürdürülebilirlik kavramı, 1970'lerden sonra literatüre girmeye başlamıştır. Önce Roma Kulübü'nü oluşturan bilim adamlarının, daha sonra da Birleşmiş Milletler ve Dünya Sağlık Örgütleri gibi küresel örgütlerin dikkatini çekmiştir. Sürdürülebilir kalkınma kavramı, Birleşmiş Milletler İnsani Çevre Konferansı, Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı ve Sürdürülebilir Kalkınma zirvesi gibi küresel konferanslar aracılığıyla gelecek için temel bir konu olarak benimsenmiştir. Bu kavram, ekonomik kalkınma anlayışının yanında sosyal ve çevresel boyutunu içeren yaklaşımla ortaya çıkmıştır. Birleşmiş Milletler, sürdürülebilir kalkınma için yoksulluğu bitirme, temiz ve erişilebilir su, sağlıklı yaşam, cinsiyet eşitsizliğinin son bulması, erişilebilir temiz enerji, insana yakışır ekonomi, iklim eylemi, sürdürülebilir karasal ve su ekosistemleri korumak gibi hedefler belirlemiştir. Bu hedefleri yerine getirebilmek için kurumların varlığına ihtiyaç duyulmaktadır.

Birleşmiş Milletler bünyesinde, yerleşme kavramının hedeflere ve amaçlara ulaşmanın en iyi aracı olduğu konusunda fikir birliği oluşmuştur. Bu bağlamda, Türkiye’de belediyeler ve büyükşehir belediyelerinin sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşabilmek için önü açılmış, yasal düzenlemelerle yetkiler verilmiştir.

Araştırmada Balıkesir Büyükşehir Belediyesi ve ilçe belediyelerinin sürdürülebilir kalkınma amaçlarını kapsamında nasıl sağladıklarını incelenmiştir.

## **1.2. Araştırmanın Amacı**

Araştırmanın amacı, sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin yerel düzeyde nasıl uygulandığını ve etkili bir şekilde hayata geçirildiğini incelemektir. Bu çalışma, Balıkesir ilinde sürdürülebilir kalkınma amaçlarının benimsenmesi ve uygulanması üzerindeki etkilerini değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Balıkesir Büyükşehir Belediyesi ve ilçelerinin bu kapsamda neler yaptığı ortaya konup diğer belediyeler için bir örnek olması için bir durum tespiti yapılmıştır.

## **1.3. Araştırmanın Önemi**

Artan nüfus sonucunda üretimi artırmak, aynı zamanda çevreye ve doğal kaynaklara zarar vermeden gerçekleştirmek ve insanların sosyal refahını eşit şekilde artırmak son derece önemlidir. Bu noktada sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin uygulanması büyük önem taşımaktadır.

Yerel yönetimlerin sürdürülebilir kalkınma hedeflerini uygulamadaki önemi, doğrudan halkla birebir ilişkide olmalarından kaynaklanmaktadır. Balıkesir Büyükşehir Belediyesi'nin ve ilçelerinin yaptığı çalışmaları gerçekleştirildiğini ve hangi faaliyetlerin sürdürülebilir kalkınma hedefleri kapsamında olduğunu göstermektedir.

## **1.4. Araştırmanın Varsayımları**

Bu çalışmada, elde edilen bilgilerin doğru ve güvenilir olduğu düşünülmektedir. Çalışmanın varsayımlarını şu şekildedir:

- Balıkesir Büyükşehir Belediyesi ve ilçe belediyeleri, sürdürülebilir kalkınma hedeflerini yerleşme stratejileriyle başarıyla hayata geçirmektedir.
- Balıkesir Büyükşehir Belediyesi ve ilçe belediyeleri, sürdürülebilir kalkınma hedefleri kapsamında faaliyetler düzenlemektedir.

### **1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları**

Bu araştırma sürdürülebilir kalkınma hedefleri çerçevesinde Balıkesir Büyükşehir Belediyesinin değerlendirilmesidir. Bu kapsamda makaleler, konferans bildirimleri, kitaplar, 2015-2024 yılları arasındaki meclis kararları, 2020-2024 stratejik planları, 2015-2024 yılları arasındaki faaliyet raporları ve 2015-2024 arasındaki tarihlerdeki kurum internet siteleri yazılı kaynakları ile sınırlandırılmıştır.

### **1.6. Tanımlar**

Bu çalışmada kullanılan sık ve temel kavramların anlamları verilecektir.

**Kalkınma:** Üretim faaliyetlerinin kapasitelerini ve kişi başına düşen gelirlerin artırılarak ülkeler ve içinde bulunan en küçük bireyin refahını artırmaktır (Doğan, 2011).

**Sürdürülebilirlik:** Belli bir olgunun azalmadan geleceğe taşınmasıdır.

**Sürdürülebilir Kalkınma:** Devletlerin ve kişilerin sosyal refahını gelecek nesillere kadar aktarabilmesi ve kapasitelerinin artmasıdır.

**Yerel Yönetimler:** Karar organları seçimle belirlenen ve çeşitli görevleri bulunan merkezi yönetimden ayrı kamu tüzel kişiliklerdir.

## 2. İLGİLİ ALANYAZIN

### 2.1. Kuramsal Çerçeve

Bu bölümde çalışma içerisinde geçecek olan kavramlar hakkında bilgiler verilecektir.

#### 2.1.1. Kalkınma Kavramı

Kalkınma kavramı ilk olarak biyolojide ortaya çıkmış ve "gelişmek" anlamında kullanılmıştır (Esteva, 1992). Biyolojide kalkınma, organizmaların gelişmesi ve doğanın kendi kendine yenilenmesi olarak ifade edilen bir kavramdır. Daha sonra biyolojiden, sosyal bilimlere geçerek ekonomik ve refah bağlamında bir gelişme olarak adlandırılmıştır (Turhan, 2020).

Kalkınma, sosyal bilimcilerin ortak bir anlam yükleyemediği bir olgudur. Her sosyal bilimci bu konuyu ele alırken ortak bir anlayışa varmış, ancak farklı sözcükler ve yaklaşımlar kullanarak kendi yöntemlerini izlemişlerdir. Oxford İngilizce sözcüğünde belirli bir gelişmeden (http-1) söz edilirken, Türk Dil Kurumunda aşamalı bir gelişmeden bahsedilmektedir. İnsandaki gelişme ile ekonomik gelişmenin birleşimi asıl olarak kalkınmayı oluşturmaktadır. Kalkınma üç farklı şekilde kullanılmaktadır. Vizyon, tarihsel süreç ve eylem olarak ayrılmaktadır (Allen and Thomas, 2000).

Etimolojik olarak kökeni Fransızcada ayrışma anlamına gelmektedir. Biyolojide "gelişme" terimi evrim için kullanılmıştır. 1800'lerin sonlarından itibaren mülk, 1900'lerin başlarında ise ekonomik büyüme anlamları kazanarak kaynaklarda yer almaktadır (http-2). İktisadi genişleme, ekonomi, sanayi ve sosyal alanlar gibi birçok kavramı barındıran kalkınma, insan hayatının daha rahat yaşamasını temel almaktadır. En geniş manada ise bütün insanlar için daha iyi bir yaşam geçirmesini sağlamak olarak tanımlanmaktadır (Hartwick and Peet, 2015). Küresel anlamda teorisyenlerin ana amacı, eşit ve adaletli dağıtılmayan gelirlerin üzerinde durarak her bir birey için daha yaşanabilir bir yaşam ortaya koymaktır. Dünden bugüne kadar

kalkınma adına yazılmış her çalışma bugün kalkınma adına geniş bir literatür havuzu oluşturmuştur (Turhan, 2020).

Justus Möser, toplum değişimlerinin kademeli olması gerektiğini savunmuştur. Bu yaklaşımıyla, kalkınma sürecindeki değişimlerin baş aktörü olmuştur (Müller, 1990, s. 153). Kalkınma, dini olarak da bir anlama sahiptir. Tarih boyunca gelişim ve değişim, Tanrı'nın kurduğu düzende birbirini tamamlayan iki temel unsur olmuştur. Hem doğa hem de insan, Tanrı tarafından yaratılan değişken yapıya sahiptir. Bu değişkenlik, evrensel düzenin ve sürekli dönüşümün bir parçası olarak görülmektedir. (Sachs, 1992). 19. yüzyılın teorisyenleri, bilimsel yaklaşımlar ile dini boyutunun anlamını kaybettiğini belirtmişlerdir. Karl Marx, kalkınmayı tarihin gerektirdiği değişimler olarak tanımlamıştır. Frederick Nizson, ekonominin tek başına kalkınmayı sağlamayacağını söyleyerek, kalkınma kavramına bulunduğu tarihin dışında ve siyasi olguların dışında anlam yüklemiştir (Yavilioğlu, 2002, s. 49). Kavramın içeriğinin salt bir anlamın dışına çıkışı ve çeşitlenmesi 19. yüzyılda gerçekleşmiştir. Devam etme, problemleri çözme ve noksanlıkları giderme gibi birleşik bir anlamı olduğunu söyleyenler ise Cowen ve Shenton'dur (Cowen and Shenton, 1996).

20. yüzyılda, kalkınma kavramının anlamının içeriği ilgi çekmeye başlamıştır. Sanayi, kentsel gelişme, sosyal yaşam gibi kavramlar çerçevesinde kalkınma çok farklı boyuta gelmiştir. Bu dönemde, kalkınma kavramının sosyal bilimlere kesin bir giriş yaptığı görülmektedir. 1939'da Britanya hukukunda bir değişim yapılarak, kanun ismine 'refah' kelimesi eklenmiş ve "Kolonilerin Refah ve Kalkınma Kanunu" olmuştur (Sachs, 1992). II. Dünya Savaşı ile beraber kalkınma kavramı dünya çapında bir anlam kazanan, gelişen ve zenginleşen bir kavram olmuştur.

#### **2.1.1.1. Kalkınmanın Tarihsel Süreci**

II. Dünya Savaşı, kalkınma kavramı açısından bir dönüm noktası olmuştur. II. Dünya Savaşı'nda kaybedilen refahı ve yaşanan ekonomik ve sosyal çöküşü yeniden toparlamak adına adımlar atılmaya başlanmıştır. Sanayi devrimi ile gelişmeye başlayan ülkeler savaş sonrası kalkınma ihtiyacı duymuştur. Milletler Cemiyeti'nin yaptığı sözleşmede kalkınma kavramı geçse de, bu konuda etkili bir



faaliyet gösterememiş ve 1946'da dağılmıştır. Birleşmiş Milletler'in (BM) 1945'te kurulması ile kalkınma kavramı da anlam kazanmaya başlamıştır. (Barlas, 2017). II. Dünya Savaşından sonra BM kalkınmanın üzerinde durmuştur. Kalkınmanın sadece belli bir kitleye değil bütün ülke nüfusuna yönelik olması gerektiği belirtmiştir (Yavilioğlu, 2002).

Truman Doktrini, bu bağlamda ilk çalışmaların temelini oluşturmuştur. Birçok düşünür, kalkınma sürecini başlatan kişi olarak dönemin ABD Başkanı Harry S. Truman'ı görmüştür. Truman, 1949'da yaptığı konuşmada az gelişmişlik kavramını ortaya çıkarmış ve o dönemde birçok ülkenin sahip olmadığı bilimsel ve endüstriyel gelişmelere vurgu yapmıştır. Bu bölgelerde sömürü yerine adaletli ve demokrasiye uygun kalkınma programları yapılması gerektiğini belirtmiştir. Bu yaklaşımla, az gelişmiş ülkelerin kendine yeterli hale gelmesini sağlayacak programların başlatılmasını önermiştir (Turhan, 2020).

Az gelişmişlik kavramını terim olarak ilk kullanan Başkan Truman değildir. Öncesinde 1942'de Wilfred Benson da çalışmasında kullanmıştır. Wilfred Benson'a göre az gelişmişlik, ekonomik büyüme ve kalkınmanın önünde engellerin olduğu, toplumun büyük bir kesiminin düşük yaşam standartlarıyla karşı karşıya kaldığı bir durumdur (Turhan, 2020). Truman, az gelişmiş ülkeler ilgili konuşmuşsa da net bir ülke ismi söylememiştir. Bu kavramı, küresel siyasete dâhil etmiş ve diğer ülkelerin kendilerini örnek alarak ilerlemesini istemiştir. Türkiye, bu anlamda 1947'de Marshall yardımı kapsamında 150 milyon dolar desteği kabul etmiştir (Üstün, 1997).

1950'lere gelindiğinde, kalkınma anlayışı yalnızca ekonomik verilere dayalı bir perspektifle sınırlıdır. Bu dönemde öne çıkan görüş, kalkınmayı ekonomik büyümeyle özdeşleştirmektir. Bu yaklaşım, ulusal üretimdeki artış, tüketim ve kişi başı milli gelir gibi faktörlerin, az gelişmiş ülkelerin yoksulluğunu ortadan kaldırmak için bir reçete olarak sunulduğunu vurgulanmaktadır. Soğuk savaş döneminde, kuzeydeki eski sömürge devletleri arasında olan ekonomik ilişkileri korumak amacıyla kalkınma uygulamaları model olarak sunulmuştur (Pieterse, 2010). Bunun dışında, o dönemde kalkınma az gelişmiş ülkelerde ekonomik gelişme ve kişi başı gelirdeki büyüme olarak ifade edilmektedir (Gustavo and Babones, 2013). 1952'deki Dünya Sosyal Durum Raporu'nda, temel sosyal faaliyetlerin de ekonomi kadar kalkınma ölçeklerinde kullanılması gerektiği gösterilmiştir (Feder, 1953). BM'nin hazırladığı raporlarda "sosyal kalkınma" terimi kullanılmış olsa da, kavramın ne

olduğu tam olarak açıklanmamıştır (Esteva, 1992). Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konseyi (ECOSOC), kalkınmaya sosyal ve iktisadi yönüyle yaklaşarak kavramın sosyal boyutuna daha fazla önem kazandırmaktadır. “On Yıl Kalkınma Eylem Planı”nda, az gelişmiş ülkelerin sorununun sadece büyüme değil, kalkınmanın büyümeyle değişmesi olduğu söylenmiştir. Bu değişim, sırasıyla sosyal ve kültürel alanlarda yaşanmıştır. En önemlisi ise insanların hayat kalitesinin gerekli ölçüde düzelmesidir (Turhan, 2020).

1960 yıllarına gelindiğinde, yoksulluğun azaltılması konusu birçok akademik alanda duyulmaya başlanmıştır. Bu konu yavaş yavaş farklı alanlara genişlese de, 1970'lere kadar ekonomik büyümeden öteye gidememiştir. Bu geleneksel kalkınma yaklaşımı, az gelişmiş ülkeler için yeterli olmamıştır. Sadece ekonomik olarak büyüme, gelişmiş ülkelerle az gelişmiş ülkeler arasındaki uçurumun büyümesine sebep olmuştur (Çakmak, 2003).

Kalkınmanın hız kazandığı 1940 ile 1970 yılları arasında, ekonomik büyüme beraberinde gelir eşitsizliğini de getirmiştir. Hızlı büyüme sonrası ülke içerisindeki gelir dengeleri de değişmiş bu da beraberinde işsizlik oranlarının artmasına sebep olmuştur. Kalkınmanın sadece ekonomik büyüme ile olamayacağı anlaşılmıştır. Bununla birlikte “sosyal refah” olgusunun kalkınmanın içerisine girmesiyle sadece ekonomik büyümenin kalkınmayı tek başına açıklamaya ve onu oluşturan sebebin sadece ekonomik büyümeyle yeterli olmayacağını ortaya koymuştur (Hartwick and Peet, 2015).

Soğuk savaşın yarısında, sosyal refah olgusu iyiden iyiye kalkınma kavramının içerisinde yer bulmuştur. Bunun sebebi ise kalkınmakta olan ülkelerin büyüme oranlarının artması ama yoksul çevrenin bu büyümeden hiçbir fayda görmemesidir. Özellikle o dönemin sol teorisyenleri, ekonomik olarak büyümenin kapitalist bir yanılığdan ibaret olduğunu öne sürmüşlerdir. Sadece ekonomik büyümenin yeterli olmadığı, sosyal hayattaki iyileştirmelerin de olması gerektiği düşüncesinin öncüsü olmuşlardır (Szirmai, 2005).

Ekonomik olarak büyüyen ülkelere bakıldığında, eğitim oranları, sağlık hizmetleri, yaşam olanakları ve beslenme gibi önemli alanlarda oransal düşüşler yaşandığı gözlemlenmiştir. Ekonomik büyüme, bu alanları tam olarak etkilememektedir. Sri Lanka ve Hindistan'ın bazı bölgelerinde, ekonomik büyümenin

etkisi olmaksızın eğitimde ve refahta artış gözlemlenmiştir. Benzer şekilde, Brezilya'da ekonomik büyümeye rağmen yoksulluk ve refahın düşüşü, bu durumu kanıtlar niteliktedir (Szirmai, 2005).

1970'lerin sonuna gelindiğinde, her ülkede aynı kalkınma ve gelişmenin olmadığı gözlenmiştir. Bu durum, gelişmiş batı devletlerinin gelişmemiş ülkeleri sömürge altına alarak büyümelerine engel olduğunu göstermiştir. Sonuç olarak, 1970'lerin sonunda ekonomik büyümenin tek başına kalkınma sağlamayacağı ortaya konmuş, ancak çok yoksul ülkelerde ekonomik kalkınmanın ilk adımı olarak tanımlanmıştır (Szirmai, 2005).

1980'lere gelindiğinde, Neo-liberal düşünce serbest piyasa ekonomisine dayalı olarak devletlerin aktif rolünü azaltması gerektiğini savunmuştur. Bu düşünce o dönemin kalkınma teorilerini ve akımlarını da etkilemiştir. Neo-liberal düşünceyi uygulamaya koymak için Uluslararası Para Fonu (IMF) ve Dünya Bankası, devletlerin bu yönde adım atabilmesi için önemli görevleri üstüne almıştır. Dönemin büyük ölçekli borç problemini geliştirmekte olan ülkeler doğru yönetememiş ve IMF ve DB, bu ülkelere yeni programlar uygulayarak onlara bir yol gösterme ve eski çalışmalarını geride bırakarak yeni bir plan-program ortaya koymuşlardır (Sachs, 1992). Bu dönemde iki kurum, geliştirmekte olan ülkelerin kalkınma çalışmalarına yoğun şekilde müdahil olmuştur. Bunun sonucu olarak, birçok teorisyen bu durumu hoş karşılamamış ve müdahaleci yaklaşımın ülke içinde çeşitli bozulmalara yol açacağını belirtmiştir (Sachs, 1992). Dönemin teorisyenleri, geliştirmekte olan ülkelerin kendilerini kalkındırabilmek için yüksek düzeyde müdahaleden uzak olması gerektirdiğini belirtmişlerdir. Bu durumun, önceki dönemlerdeki gibi baskıcı bir ortam yaratıp, ülkeyi başka ülkelerin veya örgütlerin boyunduruğu altına sürükleyebileceği endişesini taşımışlardır (Sachs, 1992). Dönemin önemli gelişmelerinden biri ise Brundtland Raporu (Ortak Geleceğimiz 1987) yayınlanmasıdır. Raporda, "sürdürülebilir kalkınma" ilk defa bir başlık altında incelenmiştir. Bu rapor, literatürde yeni bir döneme geçişin ilk adımlarını temsil etmektedir. Rapordan sonra geleneksel yaklaşımların etkisi azalmış ve yeni dönüşümler üzerine düşünölmeye başlanmıştır (Çakmak, 2003).

1990'lara gelindiğinde, bu zamana kadar yapılan çalışmalar ve görüşler bir devrim niteliğinde değişmiştir. Miladın ana faktörü, "insani kalkınma" ve "kapasite" çalışmalarının birbiriyle birleşmesi ile yeni bir dönem başlamıştır (Uğur, 2017). BM,

dünyadaki yoksulluğu en aza indirme ve bitirme yolunda kalkınma kavramını çalışmalarına dâhil etmiştir. Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (BMKP), kavramı kişilerin standartlarını artırma, haklarının korunması, eğitim ve sağlık gibi alanlarda daha güzel bir yaşam devam ettirmeleri gibi kavramları teşvik etmeyi kapsamıştır. Bu kavramlar eklenmesine rağmen, bu kavramların nasıl entegre edileceği ve ne tür bir çerçeveye sahip olacağı tam olarak açık bir şekilde ortaya konmamıştır (UNDP, 1990). 1990'lı yıllara bakıldığında, sermayenin ve insani kalkınmanın birleşmesi genel kabul görmüştür. Artık ekonominin üretime yoğunlaştığı bir kalkınma değil, toplum olarak kalkınma anlayışına geçiş yapılmaya başlanmıştır (Pieterse, 2010).

2000'li yıllara gelindiğinde BM, kalkınma kavramının anlamında bir adım atmıştır. 1990 yılında başlayan hedefler çalışmasını, 2001 yılında BM Genel Kurulu onaylamıştır ve bu çalışma "Binyıl Kalkınma Hedefleri" başlığı altında sunulmuştur. Bu hedefler, sekiz ana başlık altında toplanmıştır. Bu başlıklar şu şekildedir:

- \* Yüksek yoksulluk ve açlığın yok edilmesi,
- \* Evrensel temel eğitimi ulaşabilir kılmak,
- \* Cinsiyet fırsat eşitliğinin desteklenmesi ve kadınların güçlendirilmesi,
- \* Çocuk vefatlarının düşürülmesi,
- \* Anne sağlığının iyileştirilmesi,
- \* HIV/AIDS, sıtma ve diğer ölümcül hastalıklarla mücadele edilmesi,
- \* Çevresel sürdürülebilirliğin sağlanması,
- \* Küresel ortaklıkların kurulması (http-42).

1990'dan 2015'e kadar uygulanması düşünülen BKH, birçok ülkenin kalkınma planlarına dâhil olmuştur. BKH'nin ana hedefi, sosyal refahın devamlı hale getirilmesi, üretim ve sosyal kurumların modernleştirilmesidir. Ek olarak geleneksel kültür öğelerini korumak da programın bir amaçlarından biridir (Szirmai, 2005).

Hızlı iktisadi büyüme ile somut olarak uygulanabilen kalkınma hedeflerinin birleşmesinin, kalkınmanın sağlanabileceği görüşü 2010'lu yıllara kadar önemini korumuştur. Bu yıllarda büyüme-eşitsizlik-yoksulluk tabanda ayrılmaz bir süreç olduğu kabul edilmiştir. Sonuç olarak kalkınma kavramı ilk başlarda ekonomik

büyüme olarak başlayıp, 2000’li yıllarda ekonomi sadece koşullarından biri olarak kabul görmüştür. Kalkınma kavramı birçok olgunun birleşmesiyle ülkeden ve bölgeden bölgeye farklılık gösterebilecek bir kavramdır. Bu bilgilere dayanarak oluşturulan tablo aşağıda verilmiştir.

**Tablo 1.** Kalkınmanın Yıllara Göre İçeriği (Pieterse, 2010)

Yıl Aralıkları	Kalkınmanın İçeriği
1940-1949	Ekonomik büyüme ve sanayileşme.
1950-1959	Modernleşme, ekonomik büyüme ve yardımlar.
1960-1969	Sosyal refahın söz edilmeye başlanması.
1970-1979	Yoksul ülkelerde, ilk adım ekonomi ve insan gelişimi.
1980-1989	Özelleştirmeler ve yapısal reformlar.
1990-1999	Yapısal reformlar, sosyal refah ve toplum olarak gelişim
2000	Yoksulluğun ve eşitsizliğin giderilmesi ve ekonomik kalkınma.

2000’ler sonra kalkınma kavramı kendini daha geniş bir içeriğe sahip olan “Sürdürülebilir Kalkınma ”ya bırakmıştır.

### 2.1.2. Sürdürülebilirlik Kavramı

Sürdürülebilirlik, çok boyutlu bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunun sebebi, birçok kişi genellikle benzer tabanda birleşen fakat farklı bakış açılarıyla tanımlamalar ortaya konmuştur. Bu sebeple, sürdürülebilirliğin net bir tanımı yoktur. Zaman içerisinde tanımlar evrimleşmeye müsaittir. Sürdürülebilirliğin

değişken olması, anlamlarında gelişmeye değişmeye müsait olduğunu göstermektedir. Sürdürülebilirliğin temel soruları vardır. Bu sorular onun gelişmeye müsait olduğunun en büyük kanıtıdır. Bu sorulardan bazıları şunlardır:

- Sürdürülebilirlik neye karşılık gelmektedir?
- Sürdürülmeyi gerektirecek şey nedir?
- Sürdürülmesi gereken şey ne sebepten ötürü sürdürülmeli?
- Sürdürülmesi gereken şey ne kadar süre sürdürülmeli?
- Sürdürülmesi nasıl sağlanmalı?

gibi sorular çoğaltılabilmektedir. Bunun sonucu olarak görülüyor ki, net bir cevap veya net bir sonuç ortaya çıkmamaktadır (Şen, Kaya, ve Alparslan, 2018).

Kavramın ilk çıkışı 18. Yüzyıl sonlarına dayanmaktadır. Bunun sebebi, çevresel yıkımlar sonucunda tarım, ormanlar ve balıkçılık gibi tükenbilir kaynakların azalmasıdır. Giderek azalan kaynakların devam ettirebilme yetisini artırarak devamlılığı sağlanmak istenmişlerdir. Tarımda sürdürülebilirliği sağlamak amacıyla bu yaklaşım ortaya konmuştur. Bunun sonucunda, sürdürülebilirlik kavramına benzer kaynaklar çıkmıştır ve bu kavramı desteklemiştir (Kula, 1998). Ormancılık, bu dönemlerde sürdürülebilirlik kavramının doğuşunda önemli bir rol oynamıştır. Ormanların sadece odun ihtiyacını karşılamakla kalmayıp birçok başka ihtiyacı da karşılayabileceği fikriyle, ormanların tamamen yok edilmesine engel olunmuştur. Gelecek nesillere, ormanların kullanımının sürdürülmesi amaçlanmıştır (Bozlağan, 2010).

Sürdürülebilirlik kavramının çok fazla tanımının olmasının sebebi, fazla alana hitap ediyor olmasıdır. O yüzden, her alandan bilim insanı ve düşünürler bu konu hakkında tanımlamalar kullanmışlardır. Örnek vermek gerekirse kavram enerji alanından biyolojiye, tarım ve turizme kadar birçok alanda kullanılmaktadır (Şen , Kaya, ve Alparslan, 2018).

Sürdürülebilirlik, kalkınma gibi belli bir ülkeler grubunu ilgilendiren bir kavram değildir. Aksine, bütün dünyayı kapsayan ve her ülkenin birer birer yönetimlerinin merkezine alması gereken bir kavramdır. Çünkü ekosistem bozulduğunda veya iklim değiştiğinde sadece az gelişmiş ülkeleri veya gelişmekte

olan ülkeleri değil, bütün dünya ülkelerini etkilemektedir(Şen, Kaya, ve Alparslan, 2018). BM bu konuda birçok çalışma yapmıştır.

Bu çalışmada sürdürülebilirlikle ilgili şu 5 maddenin üstünde durulmaktadır:

1. Sürdürülebilirlik, geçmiş değil her dönemi kapsamaktadır.
2. Sürdürülebilirlik gelişen bir kavramdır. Sürekli kendini yenilemekte ve yeni şeyler katmaktadır.
3. Sürdürülebilirlik önemli kılan şey artan gereksinimler ve bunların çeşitlenmesidir.
4. Sürdürülebilirlik içerisinde türlü türlü amacı bulunduran bir kavramdır.
5. Sürdürülebilirlik çevreye olan ilgiyi artırmıştır (Şen , Kaya, ve Alparslan, 2018).

Sürdürülebilirlik iki şekilde ortaya çıkmaktadır. Bunlar “Zayıf Sürdürülebilirlik” ve “Güçlü Sürdürülebilirlik”. *Zayıf Sürdürülebilirlik*: İnsan yapımı üretimin, doğal kaynaklara göre daha önemli olduğunun söylendiği bir yaklaşımdır. İnsanların yarattığı sermaye doğal kaynakları her türlü ikame edebilir düşüncesidir (Neumayer, 2003). *Güçlü Sürdürülebilirlik*: Doğal kaynakların özellikle atmosfer gibi insan eliyle düzeltilemeyecek kaynakların korunması ve sürdürülebilirliğinin olmasıdır. Yenilenemez doğal kaynakların, mesela fosil yakıtların tükenebileceği, yenilenebilir kaynakların ise tüketime yetişemeyeceği için bu tür kaynakların kullanımında verimliliği esas olan düşüncedir (Neumayer, 2003).

### **2.1.3. Sürdürülebilir Kalkınma**

Sürdürülebilir Kalkınma kavramı 1960 yılları itibariyle ile kullanılmaya başlanan kavramlardan biridir. Ancak, 1972’de BM Stockholm Konferansında, çevre açısından vurgulanmış ve 1987’de Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu tarafından çıkarılan ‘Ortak Geleceğimiz’ raporunda tam olarak adını almıştır.

Sürdürülebilir kalkınmanın modern toplumlarda arayışta bulunulmasının üç ana sebebi vardır. Birinci neden, sanayileşme ve onun olumsuz olarak getirdiği iklim değişikliğidir. Sanayileşme sonrası fosil yakıtların yakılması, atmosferde çok fazla zarara sebep olmuştur. Zararlı birçok gaz, örneğin karbondioksit ve metan, atmosfere

büyük ölçüde zarar vermiştir. Bu zararlı gazlar, sera etkisini artırarak küresel ısınmaya ve iklim değişikliğine neden olmaktadır (Michaelowa, 1995). Tehlikelerden biri de sera gazıdır. Sürdürülebilir kalkınmanın bu noktada çıkış noktası, sera gazlarının zamanla canlı yaşamını tehdit etmekle kalmayıp tamamen yok etmesine sebep olacağı düşüncesidir. Bunu engellemek için ek vergiler konulması gerektiği düşünülmüştür. Ancak bu da yoksul kesimi daha da sarsacak bir olaydır. Sonuç olarak sürdürülebilir kalkınmanın ortaya çıkışı, hem çevresel etkiyi korumak hem de yoksul kesime bunun maliyetini yansıtmamak için gelişmiştir. Sera gazı atmosferde biriktikçe fırtınalara ve iklimlerin değişmesine sebep olduğu ortaya çıkmıştır. İklim değişikliği sadece mevsimlerin kayması ile kalmayıp, bitki varlığını da etkilemiştir. Bunların sonucu olarak da doğada geri döndürülemez bazı zararlara sebep olmuştur. Sel baskınları, iklim değişikliğinin ortaya çıkardığı tehlikelerden biridir. Buzulların erimesi ile deniz seviyeleri yükselmektedir. Bu da birçok kıyıyı sular altında bırakmaktadır. Bu baskınlar erozyona sebep olmaktadır (Kılıç, 2006).

İkinci olarak kentleşme, sürdürülebilir kalkınmanın ortaya çıkmasında büyük bir öneme sahiptir. İnsan faaliyetleri, doğaya zarar veren en temel sebeptir. Aristo ve Platon gibi düşünürlerin, fazla nüfusun ortamı ve kitleyi bozabileceği düşüncesi o zamandan bugüne kadar gelmiştir (Keleş ve Hamamcı, 1993).

Kentler, insan nüfusunun yoğun olduğu yerlerdir. İçerisinde birçok değişkeni bulunduran merkezlerdir. Bu insan topluluğu çok fazla doğal kaynağı tüketme ve zarar verme eğilimindedir. Bundan dolayı, bu değişkenleri kontrol edip bir yandan da insanların yaşam standartlarını geliştirme ve refaha ulaşma gibi konularda memnun etme zorunluluğu doğmaktadır. Bu sebepten ötürü, sürdürülebilir kalkınmanın ihtiyacı bu toplu insan merkezlerinde olmaktadır. Bu yüzden kentleşme, sürdürülebilir kalkınma kavramının çıkış noktasında büyük bir öneme sahiptir (Kılıç, 2006).

Üçüncü olarak teknolojik gelişmeler, sürdürülebilir kalkınmanın doğmasında büyük bir öneme sahiptir. Teknoloji, modern insan topluluklarının vazgeçilmezi arasındadır. Teknoloji, hem üretimde hem tüketimde hızın artmasına sebep olmuştur. Bunun iyi yanı ulaşılabilirliğin artmasıdır. Kötü yanı, hem üretimde hem tüketimde ortaya çıkan atıkların nereye gittiğidir. İşte bu noktada sürdürülebilir kalkınma kavramının doğuşu atıkların geri dönüşümü için bir zemin oluşmuştur. Görüldüğü

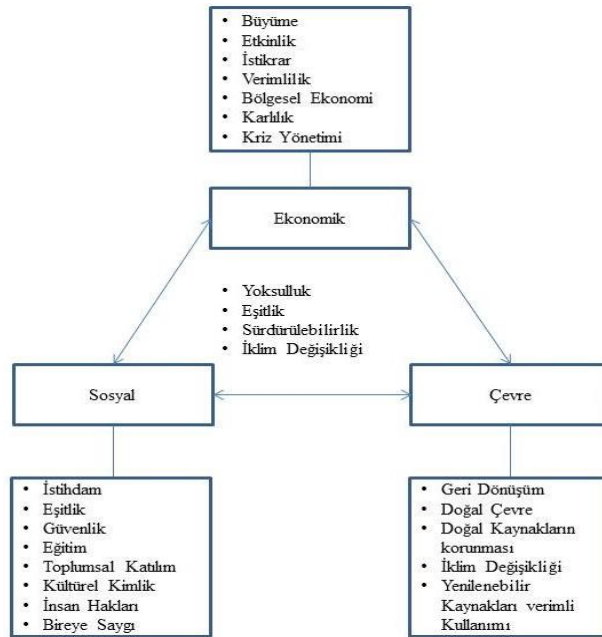


üzere sürdürülebilir kalkınmanın doğuşuna sebep olabilecek, ortaya çıkmasında en büyük rol üstlenen üç sebep bu şekildedir. (Aslanoğlu, 1998).

1980’lerde sürdürülebilir kalkınma kavramı tam olarak oluşmaya başlamış ve yayılmaya başlamıştır. Çevre akımları, sürdürülebilir kalkınma düşüncesinin sağlam destekler almasını sağlamıştır. Sadece çevreciler değil, ekonomi dünyası ve iş dünyası da bu kavramı benimseyerek desteklemişlerdir. Desteklemelerindeki en büyük etken, ozonda delik bulunması olmuştur (Farman, Gardiner, and Shanklin, 1985).

Sürdürülebilir kalkınmayla alakalı, çoğu kez her alandan uzmanlar kendi tanımını ortaya koymuştur. Ekonomistler, ekonomik faaliyetlerin belli düzeyin altına düşmemesi derken, çevre üzerine çalışan kesimler ise tahribatın korunması üzerinden kavramı okumuşlardır (Yeni, 2014). Sürdürülebilir kalkınma için çalışmalar sürmüş ve tek bir disipline ait bir kavram olmadığı ortaya konmuştur.

Munasinghe, sürdürülebilir kalkınmanın üç temel unsurdan oluştuğunu ve bu unsurlar arası etkileşimle birlikte sürdürülebilir kalkınmanın tek disiplinden ziyade bir kolektif disiplinlerin etkileşimi olduğunu ortaya koymuştur. Bu ana unsurlar ekonomik, çevre ve sosyal temel unsurlardır. Şekil 1’de bu ana unsurlar ve aralarındaki bu bağlantı ortaya konmuştur (Munasinghe, 2009).



**Şekil 1.** Sürdürülebilir Kalkınmanın Temel Unsurları (Munasinghe, 2009).

Bu şekilde alanların kendine has hedefleri vardır. Ekonomi çoğunlukla iktisadi tarafını alarak istikrarı, mal ve hizmetin artırılarak refahın korunması ve artırılmasını konu almaktadır. Çevre kısmı, bulunan sağlıklı doğayı korumayı ve onu korurken sürdürülebilir bir faydanın nasıl sağlanabileceğini ele almaktadır. Sosyal tarafta ise toplum içindeki kişisel hakları veya toplum haklarını nasıl korunabileceğini ele almaktadır (Munasinghe, 2009).

Sürdürülebilir kalkınmanın temel unsurları ilk defa 1992’de BM Çevre ve Kalkınma Konferansı’nda sunulmuştur. Üçünün ortak noktası yoksulluk, eşitlik, iklim değişikliği ve sürdürülebilirliktir. Üçünün birleşme noktası olmasının sebebi, bu üç ana gövdenin hepsinde bu dört madde önemli yere sahip olmasıdır (Munasinghe, 2009). Bu çerçevede her ülkenin aynı sıkıntıları yaşamadığı doğrudur. Bazı ülkeler yoksulluk ve kalkınma sorunlarıyla karşı karşıyayken, diğer ülkelerde çevre kirliliği gibi farklı sorunlar öne çıkabilir. Her ülkenin kendi öncelikleri ve yaşadığı koşullar doğrultusunda farklı sorunlarla mücadele etmesi gerekebilir. Bu nedenle, sürdürülebilir kalkınma çabaları her ülkenin kendine özgü ihtiyaçlarına ve koşullarına uygun olarak şekillendirilmelidir.

### **2.1.3.1. Ekonomik Sürdürülebilir Kalkınma**

Ekonomik sürdürülebilir kalkınma, bir ülkenin veya toplumun ekonomik büyümesini ve refahını artırırken, doğal kaynakların sürdürülebilir bir şekilde kullanılmasını ve çevresel dengeyi koruma yolunda çaba sarf etmeyi amaçlayan bir kalkınma modelidir. Ekonomik sürdürülebilir kalkınmanın sağlanabilmesi için toplumdaki her bireyin refahı ve sermayesinin artırılması gerekmektedir. Bu koşullar sağlanırken, verimliliğin yükseltilmesi veya korunması gerekmektedir. Bu sebeple, ekonomik açıdan sürdürülebilirliğe ulaşmak için kaynak dağılımı, teknolojik gelişme, kaynakların büyüme üstündeki etkisi gibi konular üzerinden bakılması gerekmektedir (Yeni, 2014). Ekonominin sürdürülebilirliği, insanoğlunun refah içinde yaşayabilmesi için en etkin unsurdur. GSYİH’yı her bir birey için düşmeden artırmak ve bunu kaynakları tamamen yok etmeden yapılması gerekmektedir (Şen , Kaya, ve Alparslan, 2018).

Kaynaklar azaldığında, iktisatın temeli olan kıt kaynaklar ile sonsuz insan ihtiyaçlarını nasıl karşılar sorusu, bu kavramın ekonomi kanadında önemini net

şekilde kazanmasında etkili olmuştur. Yeni sektörlerin, ihtiyacı olan kaynakları nasıl verimli şekilde kullanması gerektiğini, hatta bu yeni girişimlerin doğal kaynakları nasıl devam ettirebileceğine öncülük eden bir kavramdır. Şekil 1’de de ekonomik sürdürülebilir kalkınmanın alt başlıklarını ile bir bütün oluşturulduğunda, sürdürülebilir kalkınma için ekonominin önemli bir unsuru olduğu ortaya çıkmaktadır (Yeni, 2014).

Ekonominin kalkınmadaki faydasına odaklanıldığında bazı riskler ortaya çıkmaktadır. Bu riskleri şu şekilde sıralayabiliriz;

- Markaların itibar kaybetmesi,
- Dünyada ve bölgesel kanunlara uyum sağlayamama,
- Tüketici memnuiyetinin azalması,
- Üretimde randıman sağlayamama,
- Kaynak kullanımında israf,
- İklim risklerine önem verilmemesi(Şen , Kaya, ve Alparslan, 2018).

Ekonominin devam edebilmesi için yenilenebilir kaynakların zarar vermeden nizami bir şekilde kullanılmasına bağlıdır. Yenilenebilir kaynakların intizamsız kullanımı, yenilenme özelliğine ve yeni kuşakların ihtiyaçlarına zarar vermektedir. Kaynakların yok olmasını engellemek için, bütün unsurları göz önüne alarak ve zararlı olabilecek bütün çıktıları düşünerek hareket edilmesi gerekmektedir.

### **2.1.3.2. Çevresel Sürdürülebilir Kalkınma**

İnsan hayatının devam ettirebilmesi için ve ekonominin bozulmasının önüne geçebilecek ön koşul çevresel sürdürülebilir kalkınmadır. Çevresel sürdürülebilir kalkınma doğanın niceliğine ve niteliğine odaklanmaktadır. Doğal yaşam, hayatın devam edebilmesi için besin gibi temel gereksinimleri sağlamaktadır. Canlıların tek başına hiçbir şey olmadan yaşaması mümkün değildir. Bunun sebebi, bütün canlılar karşılıklı ihtiyaç halindedir. Hepsinin bir arada yaşayabilmesi de bir ekosistemle mümkün olmaktadır. Örneğin, fotosentez yapan canlıların olmadığını düşündüğümüzde hayat tamamen son bulacaktır. Çünkü o zaman oksijenin varlığından söz edilmemektir. O yüzden de her bir parça çok önemlidir. Bir parçanın

yokluğu bütün canlıların yok oluşuna sebep olabilmektedir. Bütün canlılar var olabilmek için diğer canlılarla etkileşim içindedir. İnsanoğlu bu noktada besin zincirinin en üstünde yer alır. İnsanoğlunun yapacağı her eylem ekosistemi iyi ya da kötü etkilemektedir. İnsanların özelliklerine bakıldığında, ekosistem içerisinde iki özelliği vardır. Birincisi, bulunduğu ekosistemi tamamen yok etme yeteneği ve ikincisi dünyadaki her bölgeye ulaşarak teknoloji ile o bölgeyi hamiyeti altına almaktır (Pointing, 2008; Alpagut, 1997).

İnsanlar, Dünya'nın varoluş tarihine kıyasla yalnızca yaklaşık iki milyon yıldır yeryüzünde yer almaktadır. Bu süreç boyunca insanlar, sürekli olarak yiyecek, giyecek, enerji ve barınma ihtiyaçlarını karşılamaya çalışmışlardır. Bu insanların arayışı sürerken, istediklerini elde etmek için ekosistemlere yüklenilmiş ve kimi zaman ekosistemler bu yüklenmeleri dengede tutamamıştır. İnsanlık, belli döneme kadar doğa ile uyum içinde yaşamıştır. Avcı-toplayıcı toplumların ihtiyaçları az iken doğaya olabildiğince az zarar vermişlerdir. Tarımla birlikte, ilk dönüm noktasına gelinmiştir. Tarım ile beraber insan nüfusu artmış ve daha fazla yiyecek ihtiyacı doğmuştur. Yeni tarım alanları oluşturabilmek için ağaçlar kesilmiş, bataklıklar kurutulmuş ve ilk büyük ölçüde zararlar verilmeye başlanmıştır. Ormanların yok olması ile de toprakta çölleşme meydana gelmiştir. Nüfus artışı beraberinde barınak için ağaçların yok edilmesine neden olmuştur. Bu zararlar sonrası bazı ekosistemler yok olmuş beraberinde de o bölgedeki insan yaşamı da son vermiştir. Asıl dönüm noktası sanayi devrimi ile ortaya çıkmıştır. Sanayi için gerekli olan enerji, hammaddeler ve doğal kaynaklar kullanılarak sağlanmaya başlanmıştır. Bu doğal kaynaklar, petrol ve kömürdür. Petrol ve kömür, yenilemez doğal kaynaklardır. Sanayinin giderek tüm dünyada önem görmesi sonucu sanayi hızla ilerlemiş ve sanayileşmiş bölgelerde hızlı kentleşme olmuştur (Pointing, 2008; Alpagut, 1997).

Bunların sonucu olarak nüfus hızla artmıştır. Bunların hepsi üst üste geldiğinde hava, su, toprak kirliliğine sebep olmuştur. Canlıların çeşitliliği azalmış hatta yok olma tehlikesi altına girmiştir (Keleş, Hamamcı ve Çoban, 2009; Pointing, 2008). Buradan sebebi, doğal çevrenin kendini yenileyebilme hızı, insanların çevreye verdiği zararın hızını geçememiştir. Bu noktada, hem ekonomik hem sosyal sürdürülebilir kalkınma için çevresel sürdürülebilir kalkınma var olması büyük önem teşkil etmektedir (Yeni, 2014).

### 2.1.3.3. Sosyal Sürdürülebilir Kalkınma

Sosyal sürdürülebilir kalkınma temeli aslında yoksulluk olmasına rağmen asıl anlamını sosyal ilişkilerden almaktadır. Bu etkenler sosyal olarak dışarıda bırakılma, toplumsal cinsiyet fırsat eşitsizliği gibi konuları içine alarak önemli bir boyut kazanmıştır. Konuya sadece yoksulluk olarak bakıldığında, sadece ekonomik olarak kalkınma için çözüm noktası olacağı görülmektedir. Fakat toplum içerisindeki ilişkilerin aslında diğer tüm konular gibi çok büyük öneme sahip olduğu gözlenmiştir. Yukarıda bahsedilen etkenler, toplumun gelişebilmesi, yoksulluğun giderebilmesi için büyük önem taşımaktadır. Cinsiyet fırsat eşitsizliği olduğu sürece, özellikle kadınların üretime ve gelişime katkı edebilecekleri noktalara ket vurmuş olunacaktır. Demokrasinin olmadığı yerlerde, sadece belli bir görüş ile yönetilen toplumlar, sadece belli noktalarda gelişebileceklerdir. Sosyal alandaki her gelişme, sürdürülebilir kalkınma için bir destek noktası olabileceği sonucuna varılmaktadır. Yoksulluktan uzak, eğitilmiş ve her bireyin eşit olduğu noktada insanlar sürdürülebilir kalkınma için daha iyi adımlar atacağı düşünülmektedir (Yeni, 2014).

Sürdürülebilir kalkınma için bu üç gerekli olan boyutun doğruları yaparak ortaya çıkacak faydalar aslında şu şekildedir:

- Çevresel etkileşimin en aza indirilmesi,
- İnsanların doğa ile arasında uyum sağlanması,
- Toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması,
- Adil toplumların oluşması sağlanması,
- Kaynakların doğru kullanılması,
- Geri dönüşümün sağlanması,
- Ekonomik olarak gelişmeye devam edilmesi.

Bu faydaları göz önüne alarak Sürdürülebilir kalkınmanın hem bugünü hem de gelecek nesilleri kurtarmanın bugün ve yarının en önemli kalkınma biçimidir (Çelik, 2006).

#### **2.1.3.4. Sürdürülebilir Kalkınmanın Tarihsel Süreci**

Sürdürülebilir kalkınmanın temelleri, sürdürülebilirlik ilkesi ile atılmaya başlanmıştır. Farklı düşünürler, ekonomistler, eğitim bilimciler ve bilim insanları hepsi ayrı ayrı bu konuyu ele almışlardır. Ama 1972'ye kadar toplu bir hareket ve fikir birliği oluşmamıştır. Aslında, her şeyin dönüm noktası Roma Kulübü'nün 1972'de yayınlamış olduğu "Büyümenin Sınırları" raporudur. Rapor, SK'yı cümle içerisinde geçirmese de, raporda anlatmak istedikleri aslında SK'yı işaret etmektedir (Connelly, Smith, Benson, and Saunders, 2012).

Raporda, ismini belirleyen gerçekliği ortaya koymak için, beş adet birbirine bağlı ve birbirini etkileyen ana unsur üzerinde durulmuştur. Bunlar; dünya nüfusunun çok hızlı artması, sanayinin hızla artması, düşük açlık seviyelerinin giderek artması, yenilenmez doğal kaynakların verimsiz kullanımından oluşan kaynak tükenmesi ve ekolojik dengenin bozulması üzerinde durmuşlardır. Raporun devamında, eğer bahsedilen sorunlara devletler önlem almazsa, yaklaşık yüz yıl sonra kaynakların tükenip insanların açlıktan ve çevrenin kirlenmesi ile oluşan hastalıkların ortaya çıkacağından bahsetmişlerdir. Çıktığı dönemde kimi çevrelerce o kadar da önemsenmese de veya bağlayıcı sonuçları olmasa da, ulusal platformlarda bu konu hakkında bilgi ve kavramlar konuşulmaya başlamıştır. Roma Kulübü raporunda, doğal kaynakların sınırlı olduğunu ve er ya da geç tükeneceğini açıkça belirtmişlerdir. (Connelly, Smith, Benson, and Saunders, 2012).

##### **2.1.3.4.1. Birleşmiş Milletler İnsani Çevre Konferansı (1972)**

Stockholm Konferansı olarak da bilinen BM İnsani Çevre Konferansı, dünya genelini kapsayan ilk çevre konferanstır. 114 ülkeden katılımcı sağlanmıştır. Bir diğer önemli özelliği ise birçok sivil toplum kuruluşu da bu konferansa ilgi göstermiş ve orada yerlerini almıştır. Stockholm konferansı yapısı itibari ile ilklerin konferansı olmuştur. 114 ülkenin ortak olarak bu konferansa gelmesinin en büyük sebebi ise çevre adına yapılmış en büyük organizasyon olmasıdır (Elliott, 2004).

Konferansın ana konusu ve altı çizilen nokta, yaşadığımız dünya ortak mirasımızın ve hepimizin sadece onun içinde yaşıyor ve ona muhtaç olmamızdır. Bu konferans, her ne kadar çevre ve bir nebze de olsa kalkınma üzerine odaklansa da, net bir sonuç doğurmamıştır. Yapılan konferans doğrultusunda dünyaya, ortak

kararlarla hareket edilebileceği ve ortak çalışmalar yapılabileceği gösterilmiştir. Konferansa bütün ülkeler gelmemiştir. Örneğin, çevre kirliliğini önemsemeyen veya bunun nedeninin kapitalist faaliyetler olduğunu düşünen bazı kesimler ile az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler, bu konferansa büyük önem atfetmemiştir. (Elliott, 2004; Tarlabası, 2007).

Farklı alanlardaki öneminden bahsedilirken, aslında önemli olan başka bir konu da es geçilmemelidir. “Birleşmiş Milletler Çevre Programı”(UNEP), bu konferansın sonucunda kurulmuştur. BM’nin altında çalışacak olan bu program, gelecekte olacak çevresel ve kalkınma üzerine olacak konferans ve toplantıların ana karakteri olacaktır (Kayhan, 2013).

Sonuç olarak, bu konferans, çevre konusunda net bir çıktı ortaya koymamış fakat Roma Kulübünün raporuna göre çok net çevresel anlaşmaların yapılabileceği noktasında temel bir politik çerçeve oluşturmuştur. Bunun sonucunda, BM aslında en azından çevre hukuku noktasında neler yapabileceğini gözler önüne sermiştir (Elliott, 2004; Tarlabası, 2007).

#### **2.1.3.4.2. Dünya Koruma Stratejisi (1980)**

“Dünya Koruma Stratejisi”(WCS) UDEP, WWF(Dünya Doğayı Koruma Vakfı), ve IUCN(Uluslararası Doğayı Koruma Birliği)’nin beraber ortak yayınladıkları bir rapordur. Bu rapor, sürdürülebilir kalkınmanın oluşabilmesi için doğal kaynakların korunması gerektiğini ortaya koymuştur. Üç ana başlık üzerinde durulan bu raporda genel olarak çevre üzerine durulmuştur. Bunun yanı sıra doğal kaynakları korurken, bunu yapacak asıl kişiler kurumlar olduğunu açıkça belirtmiştir. Bu raporun ana noktaları doğal kaynakların korunması, çevresel çeşitliliğin devamı, doğal kaynakların sürdürülebilirliği olmuştur (http-44).

Bu raporda, bunları sağlayabilecek üç gruba değinilmiştir. Bunlar; devlet yönetimleri, doğal kaynakları yöneten ve onlara sahip olanlar ve STK'lardır. Bunların yanında, kalkınma için kurulmuş olan yapılarda bu gruplar arasındadır. Bu grupların beraber çalışarak üç ana düşünceyi, beraber çalışmalarını sonucu hayata geçirilebileceği öne sürülmüştür. Şimdiye kadarki bütün toplantılar, konferanslar genel itibari ile çevre üzerinden sürdürülebilir kalkınma sağlanmak amaçlanmıştır (http-3).

#### **2.1.3.4.3. Ortak Geleceğimiz (Brundtland) Raporu (1987)**

“Ortak Geleceğimiz”(Brundtland Raporu) “Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu”(WCED) tarafından 1987 yılında yayınlanmıştır. Adına Brundtland raporu denilmesinin sebebi kurucularından ve komisyonun başkanlığını yapmış olan Go Harlem Brundtland’dır. Komisyon başkan ve başkan yardımcısı dâhil toplamda 22 kişiden oluşmaktadır (WCED, 1991).

Komisyon, 1983 yılında kurulmuş ve 1987’ye kadar farklı ülkelere giderek veya Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü(OECD), DB, Gıda ve Tarım Örgütü(FAO) gibi büyük örgütlerin verilerinden faydalanarak toplamda 3 bölüm ve 12 ana başlık olacak şekilde bir rapor ortaya koymuşlardır (WCED, 1991).

Brundtland Raporu’nu önemli kılan şey, sürdürülebilir kalkınmayı net bir şekilde ifade eden ve açıklayan ilk kaynak olmasıdır. Bu raporda, dünya sorunlarını 12 ana başlığın altında ayrıntılı bir şekilde açıklanmıştır. SK için ayrı bir başlık bile oluşturulmuştur (WCED, 1991).

Raporda, stratejik konumlandırma SK hakkında öneriler sunulmuş ve temel sorun alanlarına odaklanılmıştır. Geleceğe dair belli temelleri oluşturarak, üstüne koyarak SK’nın mümkün olacağı öne sürülmüştür. Önceki toplantılar veya raporlara göre bu rapor, bir devrim niteliğindedir. Bunun sebebi ekonomiden sağlığa, deniz yaşamında karasal yaşama hatta uzay konusunda bile analizleri ve çıkarımları vardır. 1992’de SK üçgeni net şekilde ortaya sunulsa da aslında bu raporda, bu üçgenin ana noktalarının birbirini geliştirebildiği veya zayıflatabildiğini ortaya koymuşlardır (Anand and Kumar, 20). Bu kadar kapsayıcı bir çalışma sonrası eylem çağrılarında bulunmuş ve WCED’nin çevre hukuku grubunun hazırladığı, 4 ana başlık toplamda 22 maddeden oluşan “Çevre Koruma ve Sürdürülebilir Kalkınma hukuki ilkeleri” önerisini kabul etmiştir (WCED, 1991).

#### **2.1.3.4.4. Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı (1992)**

Rio konferansı olarak da bilinen bu konferans, 1992’ de Brezilya’nın Rio de Janeiro kentinde gerçekleşmiştir. 11 gün süren konferansa Türkiye’nin de içinde



bulunduğu 172 ülke katılım sağlamıştır. Konferansa yerel yönetimler, STK'lar gibi birçok kesimden katılım olmuştur (Özmehmet, 2008).

Bu konferansta, SK için yapılan üçgen sunulmuş ve üçgenin her bölümünün önem arz ettiği ortaya konulmuştur. Bunları sağlarken de sadece devletlerin tek başına değil, STK'ların, yerel yönetimlerin yani dünyadaki her bir bireyin bunun için çalışması gerektiğinin altı çizilmiştir (Özmehmet, 2008). Konferansla birlikte 5 ana sonuç ortaya çıkmıştır. "Gündem 21" dışında, "İklim Değişikliği Sözleşmesi", "Ormanların Korunması ve Prensipleri Sözleşmesi", "Çölleşmeyi Engelleme ve Mücadeleyi Çerçeve içine Alan Sözleşme" ve "Biyçeşitliliğin Korunması ve Sürdürülebilirliğin Sağlanması Sözleşmesi" gibi konferansın önemli çıktıları olmuştur (Bozlağan, 2010).

"Gündem 21", 4 bölüm ve 40 ana başlıktan oluşmaktadır. Bu sözleşmeyi değerli kılan şey ayrıntılı bir eylem planı olmasıdır. SK için genel kapsayıcı ve uzun dönem uygulanabilmesi için oluşturulan bu eylem planı bu döneme kadar atılmış adımların net bir sonucudur (Yıldırım and Nuri, 2018). Sırasıyla "Sosyal ve Ekonomik Boyutlar", "Kalkınma İçin Kaynakların Korunması", "Temel Grupların Rollerinin Geliştirilmesi" ve "Uygulama Araçları" 4 ana bölümüdür (Bozlağan, 2010). Bölümlerin içeriği genel hatları ile Tablo 2'de verilmiştir.

**Tablo 2.** Gündem 21'in İçeriği (http-4).

<u>Bölüm I</u> <i>Sosyal ve Ekonomik Boyutlar</i>	<u>Bölüm II</u> <i>Kalkınma İçin Kaynakların Korunması</i>	<u>Bölüm III</u> <i>Temel Grupların Rollerinin Geliştirilmesi</i>	<u>Bölüm IV</u> <i>Uygulama Araçları</i>
Gelişmekte Olan Ülkeler İçin İşbirliği	Atmosfer ve Toprakların Korunması	Kadınlar İçin Sürdürülebilir Küresel Çalışmalar	Mali Kaynakların Yönetimi
Yoksulluk	Ormansızlaşma ve Çölleşme ile	Çocuklar ve Gençler için	Çevre Odaklı Sağlıklı Teknoloji

	Mücadele	Sürdürülebilirlik	Transferi
Tüketimin Değişmesi	Tarımın ve Köylerin Kalkınmasında Sürdürülebilirlik	Yerlilerin Haklarının ve Çiftçilerin Benimsenmesi	Bilimin Sürdürülebilirlik İçin Kullanımı
Demografi Değişiklikleri	Biyçeşitliliğin Korunması	STK'ların Güçlendirilmesi	Eğitim Öğretimin Özendirilmesi
İnsan Sağlığı	Biyoteknolojinin Yönetimi	Gündem 21 için Yerel Yönetimlere Destek	Uluslararası İşbirliği
İnsan Yerleşimlerinin değişmesi	Su yaşamının Korunması	İşçi Sendikaların ve İş Çevrelerinin Güçlendirilmesi	Uluslararası Kurumsal Ve Hukuki Düzenlemeler
Çevre ve Kalkınmanın Birleştirilmesi	Her türlü Zehirli, Radyoaktif, Katı Atıkların Yönetimi	Teknoloji ve Bilimi Benimseyen Toplumlar	Karar Alma Mekanizmasındaki Bilgi Akışı

Eylem planının en önemli noktası, "Küresel Ortaklık" kavramının üstünde durmaktadır. Bu kavram ile birlikte tek değil, birlikte anlayışı ön plana çıkmıştır. Katılımcı bir anlayış olan bu kavram, ortaklıklarla ve her kesimden katılımı sağlanabileceği dünyada önem kazanmaya başlamıştır. "Gündem 21" ile birlikte yerel yönetimlerde uluslararası toplumda yer edindiği bu eylem planıyla ortaya koyulmuştur. Eylem planının ana sonucu, toplumun SK için aynı fikir veya yakın fikirlerde olması ile ancak uygulanabilir sonucu ortaya çıkmaktadır. Bu da finansal, kaynak tahsisi, yeni kaynakların bulunması, ekonomik araçların doğru yönlendirilmesi, yerel yönetimlerin güçlendirilmesi ve diğer kuruluşlar ile birlikte

halkın iç içe olarak bu yönde bir uzlaşması gerektiğini savunmaktadır (Arar, 2002).

#### **2.1.3.4.5. Sürdürülebilir Kalkınma Komisyonu (1993)**

Bu komisyon “Gündem 21” kapsamında BM Ekonomik ve Sosyal Konseyi(ECOSOC) içerisinde kurulmuş bir komisyondur (Bozlağan, 2010). Komisyonun genel amacı “Gündem 21”de sonuca bağlanan maddelerin uygulanması yolundaki gelişmeleri takip edip, tüm olabilecek işbirliklerin ortaya çıkmasını gözlemlemektir (Bozlağan, 2010). Komisyon, her yıl ülkelerden gelen raporları incelemektedir. Bu raporda, ülkelerdeki her alandan veriler bulunmaktadır. Sadece ülkeler değil aynı zamanda uluslararası örgütler de komisyona rapor göndermektedir (Bozlağan, 2010; Bigg and Dodds, 1997).

#### **2.1.3.4.6. Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Konferansı Habitat II (1996)**

İstanbul’da gerçekleşen konferans, diğer konferans ve raporlar gibi SK için önemli bir konferanstır. Konferans sonucu ortaya çıkmış “Habitat Gündemi ve İstanbul Deklarasyonu” öncekilere göre daha da derine inilmiş ve hemen hemen bildirgenin her noktasında SK’ya vurgu yapılmıştır. Özellikle “ Sürdürülebilir İnsan Yerleşimleri”ne ana hattında bulunsa da katılım, cinsiyet eşitliği, uluslararası ortaklık ve konut üstünde durulmuştur (Birleşmiş Milletler, 1999).

Bildirge 4 ana bölümden oluşmaktadır. Bunlar; “Giriş”, “Hedef ve İlkeler”, “Taahhütler” ve “Küresel Eylem Planı: Uygulama Stratejileri”. Taahhütler bölümünün altında 7 adet başlık bulunmakta ve genel itibari ile konut, katılım, finansman gibi başlıklar yer almaktadır. Genel itibari ile her başlığın altında SK üzerinden konular ele alınsa da ikinci başlığın içerisinde sürdürülebilirlik yer almıştır (Birleşmiş Milletler, 1999).

İnsanı temel alan bu konferansta, katılımcı bir zihniyet genel kabul görmüş ve SK için toplumsal hareketin önemi vurgulanmıştır. Yerel yönetimlerden tutun özel sektör şirketlerine kadar her kesimin bu noktada işbirliği içerisinde olması gerektiğinin önemi açıklanmıştır (Bozlağan, 2010; Birleşmiş Milletler, 1999).

#### **2.1.3.4.7. Rio + 5 Forumu (1997)**

New York'ta gerçekleşen foruma STK'lar, yerel yönetimler gibi birçok çevreden temsilciler gelmiştir. Forumun amacı, daha önceden alınmış kararları yürürlüğe girmek için bütün çevreleri bir araya toplanmasıdır. SK'yı etkin bir şekilde uygulanmaya başlanması üzerinde durulan forumda her kesimin bilgilerinden fayda elde edinmek istenmiştir (Bozlağan, 2010).

Forumun genel itibari ile SK'nın desteklenmesi, ortaklıkların oluşturulması, küresel uygulamaların önerilmesi, yerel sürdürülebilirliğin desteklenmesi ve STK'ların önünün açılması gibi ana amaçları vardır (Councils, 1997; Bozlağan, 2010).

#### **2.1.3.4.8. Birleşmiş Milletler Binyıl Kalkınma Hedefleri (2000)**

BM 2000 yılında New York'ta kabul edilen Binyıl Bildirgesi 8 ana hedef ve 18 alt hedef içermektedir. (Akyıldız, 2011). BM'lerin ana hedefi yoksulluk olsa da diğer hedefler de bir o kadar önemli olduğu açıkça belirtilmiştir. 2015 yılına kadar çözülmesi beklenen problemleri sıralayan bildirmede en azından yarı yarıya sağlanması amaçlanmıştır (Eşkinat, 2016).

Binyıl Kalkınma Hedefleri(BKH) sırasıyla içeriği yoksulluğu ortadan kaldırmak, eğitimde ilkokulun önemi, cinsiyet eşitsizliğinin giderilmesi, bebek ve çocukların ölümlerinin önüne geçilmesi, annelerin sağlığı, bulaşıcı ve cinsel hastalıklarının önüne geçilmesi, çevrenin devamlılığı ve evrensel işbirliği amaçları kabul edilmiştir (Eşkinat, 2016).

2015'e gelindiğinde bu amaçların sonuçları raporlanmıştır. Küresel bir başarı sağlanmasa da bölgesel veya ulusal olarak başarılar kaydedilmiştir. Avrupa'da genel itibariyle bu hedefler hemen hemen başarılı olsa da özellikle Afrika ve Orta Asya' da bulunan ve bu bildiriye kabul etmiş bazı ülkeler, hedeflerin çok uzağında kalmıştır (Eşkinat, 2016).

#### **2.1.3.4.9. Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi (2002)**

Güney Afrika'nın Johannesburg kentinde yapılan zirve için birçok hazırlık toplantısı yapılmıştır. Bu toplantılar, Rio konferansından bu zirveye kadar olan kısmı değerlendirip zirveye hazır edilmiştir(Kavas ve Sezer, 2002; Yıldırım and Nuri, 2018). Ülkelerin hazırladıkları raporlar hem yaptıkları, hem de yapmayı planladıkları çalışmaları içermiştir (Özmehmet, 2008).

Zirvede, nüfustaki engellenemez artış ile birlikte kaynakların korunmasında ve hayat şartlarındaki zorlanmalar ortaya konmuştur. SK için en önemli engelin ise tüm dünyada olan gelir dağılımındaki adaletsizlik olduğu ortaya konmuştur. Bunun dışında yoksulluk, temiz enerjinin yaygınlaşması ve ulaşılabilir olması, içme suya ulaşımı ve su kaynaklarının korunması, sağlık sorunlarına karşı tedbirlerin alınması, biyoçeşitliliğe önem verilip korunmasına gibi konulara çözüm bulunması gerektiği kararı alınmıştır. 2005 itibari ile bulunan çözümler ışığında uygulamaya dökülmesi kararı çıkmıştır (Bozlağan, 2010; Özmehmet, 2008; Ergün ve Çobanoğlu, 2012).

#### **2.1.3.4.10. Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Konferansı(2012)**

Rio+20 Zirvesi olarak da bilinen bu konferans, sürdürülebilir kalkınma üzerine 2012'de gerçekleştirilen bir konferanstır. Bu zirve, 20 yıl önce yapılan Rio'daki Dünya Zirvesi'nin (1992) bir devamı şeklindedir. Rio de Janeiro'da yapılan bu konferans, 40.000 gibi yüksek bir katılımı ile gerçekleşmiştir (http-5).

Önceki yapılan formlar ve konferansların çıktılıyla taahhüt edilen konular üzerinden, dünden bugüne kazanımlar ve başarısızlıklar üzerinden bir çalışma yapılmıştır. O güne kadar gelen çıktılıların ve değerlendirmelerin sonucunda, konferans sonuçlarının toplanıldığı “İstediğimiz Gelecek” adında bir konferans çıktısı elde edilmiştir. Bu çıktıda, önceki sorunların çözümü ve yenilerinin de çözümü için politik bir taahhüt ortaya konulmuştur (Yıldırım and Nuri, 2018).

6 bölümden oluşan bu çıktıda, önceki toplantılara ek “Yeşil Ekonomi” için 3. Başlık olarak yer almıştır. 19 maddeden oluşan bu başlığın altında Rio İlkeleri, Gündem 21, Johannesburg Uygulamaları gibi ortak kabul edilmiş sürdürülebilir kalkınma metinlerine dâhil edilerek yoksulluğun kaldırılması konusunda büyük önem taşıdığı ifade edilmiştir. SK'nın üç boyutu yinelenmiş ve 4. Başlık altında 5 alt

başlık olarak yer almıştır. BKH'lerinin her amacınının 2015 tarihine kadar ulaşacağına taahhüt edilmiştir (http-5).

Raporda, gelişmekte olan ülkelere kaynak ihtiyacının fazla olacağı ve bu kaynaklara ulaşmada gelişmiş ülkelerin destek olması gerektiği önemle belirtilmiştir. Ulusların bu konuda işbirliği önemle belirtilmiştir (Yıldırım and Nuri, 2018).

#### **2.1.3.4.11. G20 Antalya Zirvesi(2015)**

Dünyanın en büyük ekonomilerine ve nüfuslarına sahip 19 ülke ile Avrupa Birliği Komisyonu tarafından oluşturulan bu grup, 2015 yılında Türkiye'de yapılan toplantıda, krizlerin olası zararlarına karşı dayanıklılığı artırma ve toparlanma stratejileri geliştirme, mevcut ekonomik büyümeyi koruma ve artırma ile SK'yı destekleme yönünde kararlar almıştır (Yıldırım and Nuri, 2018; Yazıcı ve Tutar, 2015).

SK'yı finans, yoksulluğun giderilmesi, yatırım, iklim değişikliği, iş birlik ve enerji alanında sürdürülebilirliği desteklemek ve bu konular için çalışmalar yapılması adına belgeler kabul edilmiştir (Yazıcı ve Tutar, 2015).

3 ana başlık bu zirvenin boyutunu göstermektedir. Bunlar “yatırım”, “uygulama” ve “kapsayıcılıktır”. Zirvenin çıktısı olarak, eşitsizliğin ekonomik büyümeye ve sosyal çalışmalara kadar her alana zarar verdiği belirtilmiş ve toplumu refaha ulaştıracak politikaların uygulanacağı belirtilmiştir (Yıldırım and Nuri, 2018; G20 Zirvesi, 2015).

#### **2.1.3.4.12. 2015 Sonrası Sürdürülebilir Kalkınmanın Gelişimi**

**2015 New York Zirvesi:** Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarının (SKA'lar) kabul edilmesiyle birlikte, dünya genelinde kalkınma ve sürdürülebilirlik çabalarına yön verecek kapsamlı bir çerçeve sunmuştur. Bu amaçlar, küresel topluluk için yoksulluğun azaltılması, eşitsizliklerin giderilmesi ve çevresel sürdürülebilirliğin sağlanması konusunda ortak bir vizyon ve hedefler belirlemiştir. Zirve, hükümetlerin, sivil toplum kuruluşlarının, özel sektörün ve diğer paydaşların işbirliğini teşvik ederek, SKA'ların hayata geçirilmesi için gerekli politikaların oluşturulması ve kaynakların harekete geçirilmesi amacıyla önemli bir platform sağlamıştır. Bu süreç, küresel kalkınma ve sürdürülebilirlik hedeflerine ulaşmak için

çok sektörlü ve disiplinlerarası işbirliğinin kritik rolünü vurgulamıştır (Eşkinat, 2016).

**COP26:** 31 Ekim - 12 Kasım 2021 tarihleri arasında Glasgow'da gerçekleştirilen Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Konferansı'nın 26. Taraflar Toplantısı'dır. Bu konferans, iklim değişikliğiyle mücadelede uluslararası işbirliğini güçlendirmeyi amaçlamaktadır. Temel hedefler arasında sera gazı emisyonlarının azaltılması, iklim değişikliğine uyum kapasitelerinin artırılması, direnç geliştirilmesi ve gerekli finansmanın sağlanması yer almaktadır. Konferansta, ülkelerin emisyon azaltma hedeflerini hızlandırmaları ve daha iddialı planlar sunmaları teşvik edilmektedir. Ayrıca, kömür kullanımının aşamalı olarak azaltılması ve fosil yakıt sübvansiyonlarının sonlandırılması da önemli gündem maddeleri arasındadır (Asselt, and Green, 2023).

#### **2.1.3.5. Türkiye' de Sürdürülebilir Kalkınma**

Türkiye'nin, SK'ya geçiş süreci dünyada olduğu gibi çevre üzerinden olmuştur. Avrupa uyum süreci ile ülkemizde hız kazanmıştır. 1970'lerde gelen çevreye duyarlılık sonucu kurulan uluslararası çevre gelişmelerini takip etmek için 1978'de Başbakanlık Çevre Müsteşarlığı kurulmuştur. Kurumun kurulması ile beraber devlet içerisinde yer edinmiştir (Özmehmet, 2008; Görmez, 2018).

Kurum kurulmadan önce de önemli gelişmeler olmuştur. İlk olarak farklı bakanlıklarında içinde bulunduğu komisyonlar kurulmaya başlamıştır (Görmez, 2018). Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planının içinde SK geçmese de içerisinde bulunan hedefler aslında SK'yı destekler niteliktedir. Nüfus, istihdam, gelir dağılımı, eğitim, sağlık, kentleşme, refahın artırılması ve sanayileşme sorunları gibi konularını temel alan kalkınma planı, bu sorunların düzeltilmesinde kısa ve uzun vadede çözüm süreci için oluşturulmuş bir plandır (http-6).

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı, çevre konusunda daha somut adımlar konusunda ileri gitmiştir. Kentleşme yapılırken çevreye duyarlı sanayinin hem çevreye hem de insana zarar vermemesi için teknolojiden de yararlanarak zararlardan uzak insani bir gelişme üzerinde durulmuştur. (Görmez, 2018).

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda çevre duyarlılığı, sadece bugünün değil gelecek kuşakların da problemi olarak öne sürülmüş ve yapılacak çalışmaların onları da düşünülerek yapılması, onlarında korunması yer edinmiştir (Görmez, 2018)

Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı, genel olarak insanî kalkınma planları yapılırken çevre ile uyumlu çalışmaların yapılmasını ve kalkınma sürecinde çevreye verilecek zararın en aza indirilmesini hatta zarar vermeden gelişmenin sağlanmasını öngörmektedir. Bu plan çerçevesinde, o dönemde atılan adımlarla sürdürülebilir kalkınma hedeflenmiştir. Plan ile birlikte, Müsteşarlık yerini Çevre Bakanlığı'na bırakmıştır. Bakanlık bünyesinde Çevre Envanter Dairesi (ÇED) kurulmuştur. Bu dönemde Rio'da kabul edilen "Gündem 21" de uygulamaya başlanmıştır. (Altunbaş, 2004).

Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'yla beraber, Türkiye'de kalkınma planlarının içerisine artık SK kavram olarak geçmeye başlamıştır. Plan, sadece çevrenin değil devletin bütün kurumlarının ve her bir boyutun geliştirilmesi açısından devrim niteliğindedir. Ekonomi, insan yaşamı, çevre çalışmalarını birleştirerek daha somut adımların atılması adına oluşturulmuş bir plandır. Ulusal politikalara, bu şekilde entegre ederek SK için önemli adım atıldığı görülmüştür (Altunbaş, 2004). Atık konusuna da yer verilen planda, atıkların en aza indirilmesi gerektiği, oluşan atıkların da geri kazandırılmasının önemi vurgulanmıştır. Ulusal Çevre Stratejisi kurularak, bakanlıklar arası ve yerel yönetimlerin görevleri belirlenerek, net bir şekilde düzenleneceği belirtilmektedir (Görmez, 2018; Altunbaş, 2004).

Sekizinci Kalkınma Planında, devam eden ekonomik gelişme ve sosyal iyileşme yapılırken çevreye, insan sağlığına, ekolojik dengeye zarar vermeden devam edilmesi esas kılınmıştır. Sorun çözümlerde, toplumsal katılıma önem verilmesi gerektiği belirtilmiştir (Görmez, 2018; Altunbaş, 2004).

Dokuzuncu Kalkınma Planı ile SK adına kabul edilmiş her şey, AB uyum süreci ile paralel olarak kabul edilmiştir. Geleceğe bugünün miraslarını, doğal kaynaklarını, çevreyi ve günümüzün zenginliklerini azaltmadan ulaştırma ve bunları yaparken adil ve eşit olunması gerektiği belirtilmiştir. Verilen tahribatın hangi sektörden olursa olsun herkes bedelini ödeyeceği belirtilmiştir. Alt yapı, üst yapı her



türlü yatırımda, her boyut düşünülerek yapılması gerektiğini ve yerel katılımın önemli ölçekte sorumlu olduğu belirtilmiştir (Görmez, 2018; Resmi Gazete,2007).

On ve On Birinci Kalkınma planlarında, Avrupa ve BM milletlerin planlamış olduğu kalkınma amaçlarına uyum sağlanarak, net şekilde ülke planlamalarında, SKA'lara yönelik çalışmalar yapılmıştır.

1982 Anayasası'nda, kurumlar ve kalkınma planlarının yanı sıra çevreyle ilgili düzenlemeler yapılmıştır. Bu düzenlemeler, sürdürülebilir kalkınmanın (SK) temellerini kavram olarak doğrudan anayasada geçmese de oluşturmuştur. Tarım arazilerinin ve ormanların korunması, toprağın kullanımı ve özel mülkiyette kamu yararı gibi konuları içeren maddeler, bu temel düzenlemelere örnek olarak verilebilir. (Görmez, 2018).

1983 yılında çıkarılan Çevre Kanunu, doğayı bütün haliyle korunması gerektiğini ve doğal kaynakların yönetimi konusunda vatandaşların ve tüzel kişilerin bunu kanunlara uyup uzun vadede çalışmaların yapılması gerektiğini belirtmiştir. Ve Yüksek Çevre Kurulu kurulmuştur (Resmi Gazete, 1983).

Türkiye, hem AB uyum süreci olsun hem BM'ye üye olmasından dolayı hem de kendi isteği doğrultusunda birçok sözleşmede taraf olmuştur. Çevre adına taraf olduğu 14 sözleşme ve anlaşma vardır. Bunlar; Antarktika, Barselona, Basel, BM Çölleşmeyle Mücadele, Bükreş, BM İklim Değişikliği Çerçeve, Minamata, Rotterdam, Stockholm, Uzun Menzilli Sınır ötesi Hava Kirlenmesi ve Viyana Sözleşmelerinin yanında Paris ve Avrupa Çevre Ajansı ve Avrupa Bilgi ve Gözlem Ağı'na Katılım Anlaşmalarına ayrıca Kyoto Protokolü'ne taraf olmuştur ([http-7](http://7)).

Johannesburg Zirvesi'nde rapor veren ülkelerden biri de Türkiye'dir. 1992'de yapılan Rio konferansı, o yıla kadar sürdürülebilir kalkınma adına neler yapıldığını içeren bir rapor sunmuştur. Bu raporun hazırlanış sürecinde Türkiye, 6 başlık altında bir rapor hazırlamış ve bunlar için bazı kurumlar Tablo 3'te görülmektedir.

**Tablo 3.** Rapor İçin Çalışılan Başlıklar ve İlgilenen Kurumlar (Ağca, 2002).

Yönetişim	IULA <sup>1</sup> - EMME <sup>2</sup>
Yoksulluğun Sona Erdirilmesi	TESEV <sup>3</sup>
İş Dünyası ve Sanayi	ÇEVKO <sup>4</sup>
Bilgi ve İletişim	TÜBİTAK-MAM <sup>5</sup>
Biyçeşitliliğin Korunması	TÜDAV <sup>6</sup>
İklim Değişikliği	TTGV <sup>7</sup>

Raporun oluşturulmasında geniş bir katılım ağı oluşturulmuştur. STK'lar, yerel yönetimler ve kamu kurumları beraber hareket etmiş ve birlikte koordineli olarak, rapor oluşturma çalışmasına çok fazla kişiyi dâhil etmişlerdir. Rapor, sadece başarıları değil eksikleri de göstermiştir (Ağca, 2002).

Ülkemizde, sürdürülebilir kalkınmanın gelişmesi adına kurulan kuruluşlar vardır. Bunlara ilk örnek, Sürdürülebilir Gelişme İçin Çevre Platformudur. TÜSİAD(Türk Sanayicileri ve İş insanları Derneği), TEMA(Türkiye Erozyonla Mücadele Ağaçlandırma ve Doğal Varlıkları Koruma Vakfı), ÇEVKO, İstanbul Sanayi Odası gibi birkaç derneğin daha bir araya gelerek kurduğu bir platformdur (Özmehmet, 2008). Bunun yanında SK adına gelişme sağlaması için kurulan kuruluşlardan bazıları aşağıdaki gibidir:

- 1992 Uluslararası Güneş Enerjisi Topluluğu Türkiye Bölümü,
- 2004 yılında İş Dünyası ve Sürdürülebilir Kalkınma Derneği,
- 2005 yılında WRI(Dünya Kaynakları Enstitüsü) Türkiye Sürdürülebilir Şehirler,

<sup>1</sup> Uluslararası Yerel Yönetimler Birliği

<sup>2</sup> Doğu Akdeniz ve Ortadoğu Bölge Teşkilatı

<sup>3</sup> Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı

<sup>4</sup> Çevre Koruma ve Ambalaj Atıkları Değerlendirme Vakfı

<sup>5</sup> Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu – Marmara Araştırma Merkezi

<sup>6</sup> Türk Deniz Araştırmaları Vakfı

<sup>7</sup> Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı

- 2007 Çevre Dostu Yeşil Binalar Derneği,
- 2009 Enerji Verimliliği Forumu,
- 2012 Sıfır Enerji ve Pasif Ev Derneği,
- 2013 Enerji Verimliliği Derneği,
- 2014 Sürdürülebilir Üretim Araştırma ve Geliştirme ve Tasarım Merkezi,
- 2018 Yapılarda Enerji Verimliliği Derneği ([http-46](http://46)).

Gibi kuruluşlar kurularak Türkiye’de SK adına yapılan çalışmalar desteklenmiş ve geliştirilmiştir.

#### **2.1.4. Yerel Yönetimler**

Yerel yönetimler, ülkelerin içinde demokrasiyi, katılımıcılığı ve halka daha hızlı yerel hizmetleri sağlamak amacıyla kurulmuş, kamu tüzel kişiliğine sahip örgütlerdir. Bu kavram, dünya genelinde çok erken dönemlerde ortaya çıkmış olmasına rağmen, Türkiye’de son yüzyılda gelişmiş ve olgunlaşmış bir kavram olmuştur (Eryılmaz, 2015) .

İlk olarak, bugünkü anlamına benzer şekilde, Osmanlı’da 1855 yılında “Şehremaneti” kurulmuştur. İstanbul için kurulan bu yapı, 12 üye ve bir yöneticiye sahiptir. Amacı ise İstanbul’un yönetimini sağlamaktır. 1857 yılında "Altıncı Daire-i Belediye" adında bir belediye daha kurulmuştur. Bu yapı, Galata çevresinin yönetimi için oluşturulmuştur. 1871 yılında “İdare-i Umumiye-i Vilayet Nizamnamesi” çıkarılmıştır. Bununla birlikte İstanbul dışına çıkıp, diğer illerde, taşrada belediye kurulmasına izin verilmiştir. 1977 yılında çıkan “Vilayetler Belediye Kanunu” ile de bu belediyelerin düzenlemeleri yapılmıştır 1913 yılında “İl Özel İdareleri” kurulmuş ve düzenlenmiştir (Çiçek, 2014).

1924 yılında kabul edilen “Teşkilatı Esasiye Kanunu” ile yerel yönetimlerin görevleri düzenlenmiş ve ayrımları yapılmıştır. Aynı yıl Ankara’da Şehremaneti kurulmuş ve aynı yetkiler verilmiştir. Ayrıca, 1924 yılında çıkarılan Köy Kanunu ile köylerin görev ve sorumlulukları 442 sayılı kanun ile düzenlenmiştir. 1930 yılında, belediyeler hakkında genel bir düzenleme yapılmış ve 1580 sayılı kanunla kentlerin

hizmet alanları, sorumlulukları ve görevleri belirlenmiştir. Bu kanunla beraber kadınlar, demokrasi alanında haklar kazanmıştır (Çolak, 2012).

1961 Anayasası ile yerel yönetimlere ilişkin yeni düzenlemeler getirilmiş ve iki madde eklenmiştir. Belediyelerin kendi aralarında birlik kurabilmelerine olanak sağlanmıştır. 1963 yılında belediye başkanlarının halk tarafından seçilmesi kararlaştırılmıştır (Çağdaş, 2011).

1982 Anayasası'nda ise bir madde doğrudan yerel yönetimlere ayrılmış ve bu madde üzerinden düzenlemeler yapılmıştır. Bu anayasa, belli bir seviyenin üzerindeki kentlerde özel çalışmalar ve özel yönetim şekillerinin kurulabilmesine olanak tanımıştır. 1982 Anayasası, yerel yönetimleri en ayrıntılı şekilde düzenleyen anayasa olarak dikkat çekmektedir (Eryılmaz, 2015).

#### **2.1.4.1 Türkiye'deki Yerel Yönetimler**

Türkiye' de yerel yönetimler üç gruba ayrılmıştır. “Belediyeler”, “İl Özel İdareleri” ve “köyler”. Belediyeler de içerisinde 3 farklı şekilde karşımıza çıkar: “Büyükşehir”, “İlçe” ve “İl belediyeleri” şeklinde ayrılmaktadır (Eryılmaz, 2015).

##### **2.1.4.1.1. İl Özel İdareleri**

İl Özel İdareleri, il belediyelerinin olduğu yerlerde kurulur. 5302 sayılı kanunda görevleri, sorumlulukları, organlarını ve tüm kapsadığı veya kapsamadığı alanlar bu kanunda gösterilmiştir. 6360 sayılı kanunla birlikte Büyükşehir kapsamındaki illerden kaldırılmıştır. Toplamda 51 adet ilde bulunmaktadır. Görevleri, belediye ve köylerdeki ihtiyaçlarını gidermek için kurulan bir yapıdır. 3 ayrı organı vardır. “İl genel meclisi”, “il encümeni” “vali” den oluşur. İl genel meclisi seçimle oluşur (Özgür, 2022).

Görev ve sorumlulukları, il içi ve il dışı olmak üzere ikiye ayrılır. İl içindekiler temel düzeydeki okulların yapımı ve onarımı, yoksullara küçük krediler sağlaması, çevre ile alakalı toprağın koruması gibi çalışmaları yapması, yardımların ve sosyal hizmetlerin düzenlenmesi gibi çalışmaları vardır. İl dışındaki görevleri ise belediye sınırlarının dışındaki altyapı çalışmaları, çevre temizliği gibi konularda işlem yapma yetkisine sahiptir (Özgür, 2022).

#### **2.1.4.1.2. Belediyeler**

Belediyeler, 2005 yılında çıkarılan 5393 kanunu ile tüm görev, organ ve yetkileri belirtilmiştir. Daha sonra çıkarılan kanunlar ile de eklemeler ve düzenlemeler yapılmıştır. Nüfusu 5000 binin üstündeki yerleşim yerlerinde belediye kurulabilmektedir. Büyükşehir belediyeleri ve ilçeleri haricinde 51 il belediyesi, 403 ilçe belediyesi ve 399 belde belediyesi ile birlikte toplamda 853 adet belediye bulunmaktadır. Belediyenin yönetim kadrosu “belediye başkanı”, “belediye encümeni” ve “belediye meclisi” ile oluşmaktadır (Eryılmaz, 2015).

Belediyenin görevlerine bakıldığında, belediye içerisinde bulunan imar işlemleri, ölüm sonrası ve mezarlık işleri, altyapı yapma, onarma gibi işlemlerin yapılması, çevrenin düzenlenmesi, temizliği çöp hizmetlerinin yapılması gibi işlemler ve dahası belediyelerin görev ve sorumluluklarındandır. Belediyenin yetkileri, 2464 sayılı kanun kapsamında belediye hizmetlerini yerine getirebilmek için sunduğu su, çöp ve doğalgaz gibi hizmetler karşılığında ücret alabilmesini içerir. Ayrıca, toplu taşıma alanında çalışmalar yapmak ve işletmek veya işlettirmek gibi yetkileri vardır (Özgür, 2022).

#### **2.1.4.1.3. Büyükşehir Belediyesi**

Büyükşehir belediyeleri, normal belediyelerden farklı olarak özel bir yasayla düzenlenmiştir. Bunun sebebi ise 1982 Anayasası’nda, nüfusu belli bir seviyenin üstündeki kentlerin belediyelerini farklı bir şekilde yönetebilmenin yolunu açmıştır. Bununla alakalı 1984’te ilk olarak İstanbul, İzmir ve Ankara kentlerinde büyükşehir belediyesi kurulmuştur. 3030 sayılı kanunla düzenlenen bu şehirlerin yönetimi, görevleri, organları belirtilmiştir. 2004 yılında çıkmış olan 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu’na kadar 13 il daha büyükşehir statüsü kazanmıştır. 5216 sayılı kanunda, büyükşehir belediyesinin tüm görevleri, yetkileri ve kuruluşu hakkında bilgiler, maddeler halinde tanımlanmıştır. 2012 yılında çıkarılan 6360 sayılı kanunla birlikte, toplam nüfusu 750 bini geçen illerle beraber 13 il daha büyükşehir statüsü kazanmıştır. 2013 yılında Ordu da bu koşulu sağlayarak büyükşehir statüsünü kazanmış ve 14 büyükşehir belediyesine tamamlanmıştır. Bu kanunla beraber büyükşehir belediyelerinin bulunduğu yerlerde il özel idareleri ve beldeler

kaldırılmış, köyler kırsal mahalleye dönüştürülmüştür. İl özel idarelerinin büyük bir görev yetkisi de büyükşehir belediyelerine geçmiştir. Büyükşehir belediyelerinin yönetimi 'büyükşehir belediye başkanı', 'büyükşehir belediye encümeni' ve 'büyükşehir belediye meclisi'nden oluşmaktadır (Eryılmaz, 2015).

Büyükşehir belediyeleri, belediye ve il özel idarelerinin görevlerinin birleşimini temsil eder. 5216 sayılı belediye kanununun 7. maddesinde ayrıntılı bir şekilde yer verilmiştir. Kısaca: stratejik plan yapmak, imar planları yapmak, ıslah çalışmaları yapmak, ruhsat verme, ulaşımda koordinasyonu sağlamak, yetki alanında yol yapmak ve bunların açık kalmasını sağlamak. Sürdürülebilir kalkınmanın amaçlarına uygun olarak çevre çalışmalarını sürdürmek, altyapı hizmetlerini sağlamak gibi daha birçok maddesi bulunmaktadır (Eryılmaz, 2015).

#### **2.1.4.1.4. Köyler**

Köyler, nüfusu 2000'in altındaki yerleşim yerleridir. 442 köy kanunu ile düzenlenmiştir. Yönetim kadrosu "muhtar", "köy derneği" ve "ihtiyar meclisidir". Görevleri genel olarak temel düzeydedir. Sağlığa uygun işlerin yapılması, temizliğin yapılması ve tarımı ilgilendiren işlerdir (Erat, 2016).

Büyükşehirlerde, köyler bu bağlamda "Kırsal Mahalle" olarak dönüştürülmüştür. Yönetimleri aynı kalmakla birlikte, neredeyse tüm sorumlulukları büyükşehir belediyesine devretmişlerdir (Erat, 2016).

## **2.2. İlgili Araştırmalar**

Bu bölümde konu ile alakalı yapılmış çalışmalara yer verilmektedir.

Marmara Belediyeler Birliğinin (2022) yaptığı çalışmada, Marmara bölgesindeki belediyelerin mevcut SKA'nın bilinirliğinin ne durumda olduğu ölçülmüştür.

Çalışmada belediyelere anket çalışması yapılmıştır. Bu kapsamda belediye çalışanlarının SKA hakkında farkındalığı, stratejik planlarında ne kadar yer aldığı ve bu konuyla alakalı veya kapsamında paydaş bilgileri sorulup ne durumda olduğu

ölçülmüştür. Çalışmanın sonucuna göre belediyelerin yarısından azı SKA'ları bilmekte ve bunları uygulamaktadır.

Masuda, Kawakubo, Okitasari ve Morita'nın (2022) yaptığı çalışmada, Japonya'daki yerel yönetimleri 18 vaka üzerinden 4 ayrı metrik üzerinden değerlendirmiştir.

Çalışma, yerel yönetimlerin yürüttüğü faaliyetler üzerinden yerelleşme konusundaki ilerlemeleri ölçmeyi amaçlamıştır. Çalışmanın sonucunda, yerel yönetimlerin sürdürülebilir kalkınma hedeflerini benimsediği ve bu konuda başarılı 18 örneğin iyi birer örnek teşkil ettiği sonucuna varılmıştır.

Çelikyay (2020) yaptığı çalışmada, Türkiye'deki şehirler sürdürülebilir kalkınmayı nasıl uygulanabilir kapsamında çalışmıştır.

Bu çalışma, stratejik planlar incelenerek nüfusu 50 bin ile 1 milyon arasında olan kentlerin Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarını (SKA) benimsemesi için bir yol haritası çizmeyi hedeflemiştir. Sonuç olarak, bu kentlerin sürdürülebilir kalkınmada çok kilit bir rol oynadığını göstermiştir.

Okitasari, Prabowo ve Santono'nun (2020) yaptığı çalışmada Endonezya örneği üzerinde çok paydaşlı ortaklıklar kapsamında çalışmıştır.

Bu çalışma, BM'in SKA'ları yerel düzeyde etkin bir şekilde uygulanmasını temin etmek amacıyla çok paydaşlı ortaklıkların rolünü ve önemini irdelemektedir. 2030 Gündemi, kapsayıcı ve sürdürülebilir kalkınmayı teşvik etmek amacıyla hükümetlerin, özel sektörün, sivil toplum kuruluşlarının ve diğer paydaşların birlikte çalışmasını zorunlu kılmaktadır. Bu bağlamda, makale, çok paydaşlı ortaklıkların SKA'ların yerel düzeyde hayata geçirilmesindeki kritik işlevlerini ve bu ortaklıkların başarılı bir şekilde uygulanabilmesi için gerekli olan stratejileri ayrıntılı bir şekilde ele almaktadır.

Strateji ve Bütçe Başkanlığı'nın (2019) yaptığı çalışmada, Türkiye'nin 2030 SKA doğrultusunda kaydettiği ilerlemeler ve karşılaştığı zorluklar ele alınmaktadır.

Bu çalışmada, Türkiye'nin SKA'lara ulaşma yolunda attığı adımlar ve uyguladığı politikalar ayrıntılı olarak incelenmiştir. Bu bağlamda, ulusal kalkınma planları ile SKA'lar arasındaki entegrasyon süreci, yerel yönetimlerin ve sivil toplum kuruluşlarının rolleri ve çok paydaşlı işbirliklerinin önemi vurgulanmaktadır.

## **3.YÖNTEM**

### **3.1. Araştırmanın Modeli**

Bu çalışma nitel bir çalışmadır. Sürdürülebilir kalkınma kavramı incelenmiş bu doğrultuda Balıkesir Büyükşehir Belediyesi sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin uygulanması için yapılan faaliyetleri incelenmiştir.

### **3.2. Evren ve Örneklem**

Bu çalışma Balıkesir Büyükşehir Belediyesi ve ilçe belediyelerini kapsamaktadır.

### **3.3. Veri Toplama Araç ve Teknikleri**

Bu araştırma doküman analizi tekniği ile çalışılmıştır. Birincil ve İkincil kaynaklar kullanılmıştır. Bu kapsamda Balıkesir Büyükşehir Belediyesi 2022-2024 Stratejik Planı, 2015-2023 yılları arasındaki faaliyet raporları, 2015-2023 yılları arasındaki meclis kararları, Balıkesir Büyükşehir Belediyesi'nin, ilçe belediyelerinin ve kurumların resmi web sitelerinden yararlanılmıştır.

### **3.4. Verilerin Toplanma Süreci**

Veriler kitaplar, dergi makaleleri ve Balıkesir Büyükşehir Belediyesi 2022-2024 Stratejik Planı, 2015-2023 yılları arasındaki faaliyet raporları, 2015-2023 yılları arasındaki meclis kararları, Balıkesir Büyükşehir Belediyesi'nin, ilçelerin ve kurumların 2024 yılındaki resmi web siteleri incelenmiştir.

### **3.5. Verilerin Analizi**

Veriler, bahsedilen planlar ve raporlar incelenmiş ve araştırmanın bulguları, içerik analizi tekniği ile ortaya konmuştur.



## 4. BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde “Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinin Yerelleşmesi: Balıkesir Büyükşehir Belediyesi Örneği” yer alacaktır. Bu kapsamda SKA’lar incelenmiş ve yerleşme stratejileri ile büyükşehir belediyesinin ve ilçe belediyelerinin faaliyetlerine yer verilmiştir.

### 4.1. BM 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri

2015 yılında BM Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesinde karara bağlanan amaçlar, BM’ye bağlı 193 ülke tarafından kabul edilmiştir. Bu amaçlar, ülkelerin kalkınma konusunda ortak hareket edilmesi ve benzer yol izlenmesi amacıyla oluşturulmuş ve kabul edilmiştir. Ana başlığı “2030 Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları(SKA)” olan gündem 17 amaç ve altında 169 hedef bulundurmaktadır.

2000 yılında kabul edilen BKH’i, 2015 yılında son bulmuş ve sonuçları değerlendirilmiştir. Bunların sonucunda, 8 hedef genişletilerek 2030’a kadar 17 ana amaç ve içerisindeki hedefleri gerçekleştirmeleri amacıyla hedefler belirlenerek imzalanmıştır. Genişletilmesinin sebebi, yoksulluğa karşı yapılmış iyi bir hamle olmasına rağmen dünyada yaşanan bütün problemleri kapsamadığı ve yeterli öneriler veya yol haritası sunulmadığı ortaya konmuştur. BKH genel itibari ile az gelişmiş ülkeleri hedef aldığı, ama gelişmiş ülkelerde ve gelişmekte olan ülkelerde de problemlerin olduğunu ve BKH bu sorunları içine almadığı ortaya konmuştur. Bu sebeple genişletilme ihtiyacı duyulmuştur (Biermann, Kanie and Kim, 2017).

2030 Gündeminde, genel olarak yoksulluğun tamamen ortadan kaldırılmasının yanında ekonomik ve sosyal refahın da sağlanması gerektiği ana temelleri içerisinde olmuştur. Bunların sağlanması için de cinsiyet eşitsizliğinin ortadan kalkması, her türlü israfın öne geçilmesi, yoksul kesimin korunup onlara da fırsat eşitliği sağlanması gerekliliğinin altı çizilmiştir. SKA’ları uygulayıcı olarak sadece devlet kurumlarına bırakılmamıştır. Her ne kadar SKA’ların uygulanmasının izlenmesi, devletlerin sorumluluğuna bırakılmış olsa da net bir bağlayıcılığı veya

cezai yaptırımları yoktur. SKA'lar uygulanabilmesi için tam bir katılımın oluşması gerekliliği ortaya konmuştur. Devlet politikaları başta olmak üzere yerel yönetimlerde bu konuda önceki dönemlere göre daha fazla desteklenmiştir (SBB,2019).

Yerel yönetimlerin, yerel ihtiyaçlara göre çalışma yapabilmeleri önemsenmiştir ve merkezi yönetim tarafından desteklenmiştir. Bunların yanı sıra STK'da SKA'ları uygulama ortaklarından biridir. Hem yerel hem de uluslararası STK'lar, birçok insana ulaşma noktasında kuvvetli olduğu için uygulayacakları programlar büyük destek görmektedir (Fudge, Peters and Woodman, 2016).

Özel Şirketler de bu anlamda uygulama ortaklarından biridir. Hem ulusal hem de uluslararası şirketler, hem ellerindeki mali güçle hem de topluma direkt etki edebilmesi açısından uygulayıcı ortaklarından önemli bir tanesidir. Bunun yanında, halkın da desteklenerek SKA adına projeler çıkarmasına olanak sağlanmıştır. Çünkü SKA ancak herkesin aynı amaca yönelmesi ile gerçekleştirilebileceğinin altı çizilmiştir (SBB,2019). Bahsedilen SKA'lar şekil 2'deki gibidir.



Şekil 2. SKA Logoları (http-8).

Ulusal düzeyde devletlere izleme sorumluluğunu yükleyen BM, ECOSOC bünyesinde “Yüksek Düzeyli Siyasi Forum(HLPF)” kurulmuştur. HLPF'nin amacı

hedeflere yönelik çalışmalarını koordine etmektir. Bu forum, ülkelerin hedefler noktasında yapılacak olan her türlü çalışma için bir rehberlik yapmaktadır. HLPF diğer BM organları ile beraber çalışarak, dünya üzerinde hedeflerin nasıl işlediğini izleme ve denetleme görevine sahiptir. HLPF, farklı kurumlarla çalışarak ülkelerin SKA adına yapılacak çalışmalara ön ayak olmaktadır. Bunları yaparken de gönüllü olarak raporlanmalar ve işbirlikleri yapmaktadır. İlerlemeleri takip edebilmek için “Gönüllü Ulusal Gözden Geçirmeler(VNR)” ortaya konmuştur (MBB, 2022)

VNR sonuçlarına göre SKA’ları, ülkeler 3 boyutta ele aldığı görülmüştür. Gelişmiş ülkeler, SKA’ları bütüncül bir şekilde ele almıştır. Politikalarını onların ışığında düzenlemişlerdir. Ekonomik olarak da gelişmiş oldukları için, çalışmalarını iklim değişikliğine, fırsat eşitsizliğine yöneltmişlerdir. Bunun yanında uluslararası işbirlikleri için kendilerini bu konuda çalışmaya yöneltmişlerdir. Gelişmekte olan ülkeler, tüm amaçları politikalarına entegre etmiştir. Fakat gelişmiş ülkeler bunları iyileştirirken, gelişmekte olan ülkeler direkt kalkınma politikalarını SKA’lara göre şekillendirmiştir. Az gelişmiş ülkeler ise bu konuda sosyal problemlerden çok, önceliklerini ekonomik kalkınma amaçlarına yöneltmiştir. Bu ülkelerde cinsiyet eşitliği, temiz enerji ve sürdürülebilir şehirler gibi konular biraz daha ikinci planda tutulmuştur. Ülke bazında bakıldığında, Almanya SKA'ların önceliklendirilmesi, politika yönelimleri ve entegrasyon konularında iyi iş çıkarmış ve küresel ortaklıklara önem vermiştir. Brezilya ise 3 alanda önemli adımlar atmış ancak Almanya'nın aksine SKA'yı her alanda uygulama noktasında yoğunlaşmış ve bu gelişmeyi yaymayı hedeflemiştir. Fas ise SKA'ları önceliklendirmiş ancak entegrasyon ve politikalara ekleme konusunda eksik kalmıştır. SKA'lara ulaşmak için altı yol çizilmiştir (SBB, 2019).

#### **4.1.1. Yoksulluğa Son**

“Yoksulluğa Son” SKA’nın birinci amacıdır. Altında 7 ayrı hedef vardır. Bu hedefler yoksulluğu kesin olarak bitirme amacıyla ortaya konmuştur. Bu amacın başlıca hedefleri, 2030’a kadar günlük 1,25 Doların altında çalışan her hangi bir kişi kalmaması hedeflenmiştir. Yoksulluk içinde olan çocuklarda dâhil, her bir bireyin yarı yarıya yoksulluktan kurtarılması hedeflenmiştir. Bunların yanında, asgari düzeyde, sosyal koruma ihtiyaçlarının güvencelerini sağlamak ve temel hizmetler

dâhil olmak üzere birçok alanda, herkesin eşit haklara sahip olmasını sağlamak hedeflenmiştir. Aynı zamanda, bu grup içinde yer alan insanların evrensel ve ulusal düzeyde afetler ve ekonomik zorluklar gibi etkili problemlere karşı dayanıklılığını artırmak da bu hedefler arasında yer almaktadır (SBB, 2019). Hedefler detaylı olarak aşağıda verilmiştir:

- Hedef 1.1. Yoksulluk çeken ve kırılgan grupların<sup>8</sup> günlük 1,25 Dolar altında yaşamak zorunda kalmadan bu miktarın üzerinde yaşayabilmesi hedeflenmiştir.

- Hedef 1.2. Yoksulluk içinde olan kadın, erkek ve çocuk ayırt etmeksizin, yoksulluk içinde olanlar yarıya indirilmesi hedeflenmiştir.

- Hedef 1.3. 2030 yılına kadar kırılgan grupların korunması için çalışmalar yapılması ve bunların temel sosyal ihtiyaçların sağlanması hedeflenmiştir.

- Hedef 1.4. Yoksul ve kırılgan grupların ekonomi, temel hizmetler, mülk sahibi olabilme, miras haklarını kullanabilme, teknolojiyi yakalayabilme gibi konularda diğer vatandaşlarla eşit haklara sahip olması, bu haklarının korunması hedeflenmiştir.

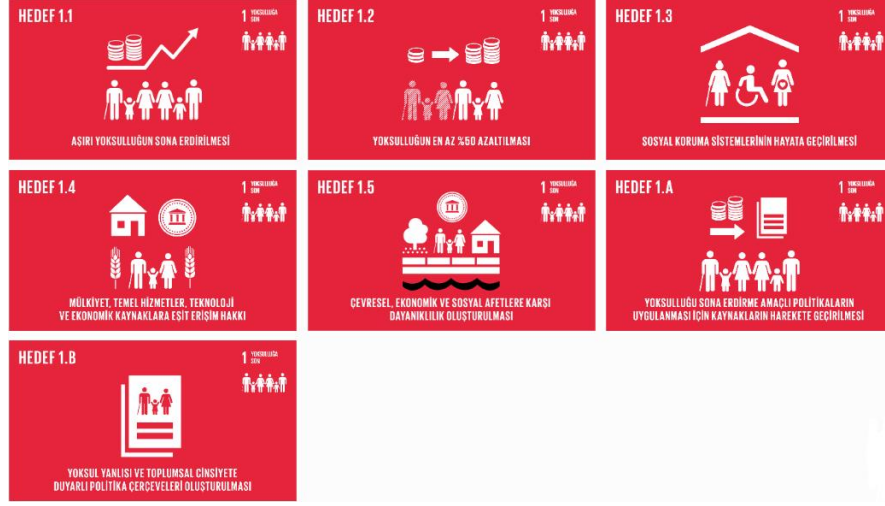
- Hedef 1.5. 2030'a kadar yoksul ve kırılgan grubun, olabilecek afet, ekonomik kriz, çevresel krizler ve salgınlardan oluşabilecek krizlerden en az şekilde etkilenmesi için dayanıklı hale getirilmesi hedeflenmiştir.

- Hedef 1.a. Gelişmekte olan ülkeler ve az gelişmiş ülkelerde, yoksullukla mücadele etmesi için kanunlar ve programlar oluşturabilmesi ve uygulayabilmesi için yeterli kaynak temini ve kaynakların doğru yönlendirilebilmesi yapılmak istenmektedir.

- Hedef 1.b. Yoksulluğun yok edilebilmesi için, yatırımlar desteklenmeli ve kalkınma politikaları için bunları destekleyici altyapılar yapılması hedeflenmiştir(http-8).

---

<sup>8</sup> Kırılgan gruplar; kadınlar, çocuklar, yaşlılar ve engellileri içine alan bir tanımdır.



Şekil 3. Yoksulluğa Son Hedef Logoları (http-8).

SKA'nın ilk amacı yoksulluğu tüm dünyada bitirmektir. Özellikle Hindistan, Çin ve Afrika'daki ülkelerin çoğunluğunu oluşturduğu, yoksul grupların 2030'a kadar bu yoksulluğunu ortadan kaldırmak hedeflenmiştir. Bu birinci amaç sağlanabilmesi için diğer amaçlarla koordineli bir şekilde amaçlara ulaşılması gerekmektedir. Amaç 2(Açlığın Yok Edilmesi) ancak bu hedeflere ulaşılabilirse sağlanabilmektedir (Feliciano, 2019). Ayrıca Amaç 9(Sanayi,Yenilikçi Altyapı), Amaç 10(Eşitsizliklerin Azaltılması), Amaç 8(Eşitsizliklerin Azaltılması) ve Amaç 5(Toplumsal Cinsiyet Eşitliği)'e ulaşıldığı takdirde, Amaç 1(Yoksulluğa Son) hedeflerine ulaşılabilir (Kalkınma Bakanlığı, 2017).

#### 4.1.2. Açlığa Son

Bu amaç içerisinde 8 hedef bulundurmaktadır. Amaç 2, dünya üzerinde açlığın artık söz edilmemesini hedeflemiştir. Bunun yanı sıra besin güvenliği de hedefler doğrultusundadır. Çünkü besin olmadan açlığa karşı sorunlar çözülememektedir. Ayrıca açlığı giderirken beslenmenin de iyi gıdalar ile yeterli besin değerlerini alınması hedeflenmiştir. Ayrıca aşırı beslenmenin de önüne geçilmesi hedeflenmiştir. Besinlerin, başlangıç yolculuğu için gerekli tarımı da sürdürülebilir kılmak bu amacın önemli hedeflerindedir (SBB, 2019). Bu amacın altında sıralanan hedefler sırasıyla şöyledir:



Şekil 4. Açlığa Son Hedef Logoları (http-8).

- Hedef 2.1. 2030 yılına kadar kırsal ve yoksul gruplar ile birlikte tüm bireylerin, bir yıl süresince yeterli ve düzenli olarak besine erişimlerinin korunması hedeflenmiştir.
- Hedef 2.2. 2030 yılına kadar açlık yok edilirken, beslenmenin de yeterli olması ayrıca hamile kadınların, yaşlıların ve yeni doğum yapmış emziren annelerin beslenme konusunda ihtiyaçları karşılanması hedeflenmiştir.
- Hedef 2.3. 2030 yılına kadar tarımsal verimliliğin sürdürülebilmesi için kadınların, yerlilerin, çiftçilerin, çobanlar ve balıkçıların gelirlerinin yüzde yüz artarak, kaynaklara, verilere ve diğer istihdam alanlarına ulaşımı eşit ve güvenli şekilde sağlanması hedeflenmiştir.
- Hedef 2.4. Tarımın sürdürülebildiğini sağlayacak uygulamalar hayata geçirilirken bu uygulamalar, afetlere ve iklim değişikliğine dayanabilecek seviyede olması ve bunlarla beraber toprağın kalitesinin korunması hedeflenmiştir (http-8).
- Hedef 2.5. 2020 yılına kadar tohumlar başta olmak üzere kültürel bitkilerin ve çiftlik hayvanlarının korunması ve sürdürülmesi amacıyla, bu çeşitliliğin devam ettirilmesi amacıyla bilginin ve birikimin adil ve eşit şekilde paylaşılmasını sağlamak hedeflenmiştir.
- Hedef 2.a. Gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkelere tarım ürünlerinin artırılması ve bu konuda gelişmiş konularda uluslararası iş birliğini sağlayarak, tarım alanında altyapı, teknoloji ve gen bankaları noktasında yatırımların sağlanması hedeflenmiştir.

- Hedef 2.b. Tarım ihracatı için konulan engellerin kaldırılarak dünya tarım ihracatı konusunda aksaklıklar giderilerek, desteklenmesi hedeflenmiştir.
- Hedef 2.c. Gıda kaynaklarının işlenmesi ve gıda fiyatlarındaki yukarı yönlü değişimi engellemek için besinin, fiyat ve rezerv bilgilerinin erişiminin kolaylaştırılması hedeflenmiştir (http-8).

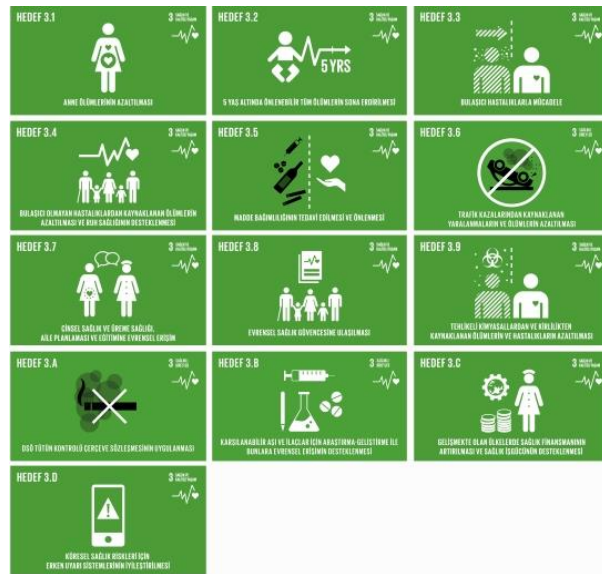
Özellikle Afrika ve Orta Asya ülkelerinde, açlık ve yetersiz besin alımı ve tarım alanlarının verimsizliği büyük bir problemdir (Byerlee and Fanzo, 2019). Buna bağlı olarak bu ikinci amaç kapsamında Amaç 8(Eşitsizliklerin Azaltılması), Amaç 9(Sanayi,Yenilikçilik ve Altyapı) ve Amaç 13( İklim Eylemi) ile sıkı bir etkileşim içindedir. Bu üç amaç da hem etkileyen hem de etkilenen amaçlardır. Amaç 6(Temiz Su ve Sanitasyon) ve Amaç 13(İklim Eylemi) ise doğrudan bu amacı başarı sağlamasını etkileyen amaçlardır (http-9).

#### **4.1.3. Sağlıklı ve Kaliteli Yaşam**

SKA 3 amaç kapsamında, her yaşta sağlıklı ve kaliteli yaşam standartlarının sağlanması amaç edinilmiştir. Doğum sırasında ölen anneler, salgın hastalıklar ve hayat kalitesini düşürecek olan alışkanların sonlandırılması veya azaltılması bu başlık altında hedeflenmiştir. Bu yüzden, bu amaç altında 13 hedef yer almıştır (SBB, 2019). Bu hedefler şöyle sıralanmaktadır;

- Hedef 3.1. 2030 yılına kadar doğumda meydana gelen anne ölümleri, 100.000'de 70'in altına düşmesi hedeflenmiştir.
- Hedef 3.2. 2030 kadar her 1000 doğumda 12, her 5 yaş altı 1000 çocukta ölüm sayısı 25'in altına indirilmesi hedeflenmiştir.
- Hedef 3.3. 2030 yılına kadar bulaşıcı ve ölüm oranı yüksek AIDS, sıtma gibi salgın hastalıkların önüne geçilmesi hedeflenmiştir.
- Hedef 3.4. 2030 yılına ruh sağlığının korunması ve bulaşıcı riski olmayan hastalıklarının önlenmesi hedeflenmiştir.
- Hedef 3.5. Uyuşturucu ve alkol bağımlılığının engellenmesi ve tedavilerin sağlanması hedeflenmiştir.

- Hedef 3.6. Trafikte oluşacak kazaların önlenmesi ve ölümler ile yaralanmaların yarıya düşürülmesi hedeflenmiştir.
- Hedef 3.7. Aile planlanmasında ve cinsel sağlık eğitimleri, tüm ülkelerin strateji planlarına eklenmesi hedeflenmiştir.
- Hedef 3.8. Temel sağlık hizmetleri, aşılar ve temel ilaçlara ulaşımın kolaylaşması hedeflenmiştir (http-8).
- Hedef 3.9. 2030 yılına kadar çevre kirliliğinden(hava,su,toprak) meydana gelen ölümlerin azaltılması hedeflenmiştir.
- Hedef 3.a. Tütün konusunda imzalanan sözleşmenin tüm dünyada uygulanması hedeflenmiştir.
- Hedef 3.b. Gelişmekte olan ülkelerde, hastalıkların tedavisi için geliştirilen ilaçların desteklenmesi ve ilaçlara ve temel sağlık hizmetlerine erişimin sağlanması hedeflenmiştir.
- Hedef 3.c. Gelişmekte ve az gelişmiş ülkelerde, sağlık hizmetlerinde istihdam, eğitim ve yatırımın artırılması hedeflenmiştir.
- Hedef 3.d. Özellikle gelişmekte olan ülkeler ve bütün ülkelerde, sağlık krizlerine karşı uyarı ve risk yönetimi prosedürleri geliştirilmesi ve uygulama alanının artırılması hedeflenmiştir (http-8).



Şekil 5. Sağlıklı ve Kaliteli Yaşam Hedef Logoları (http-8).



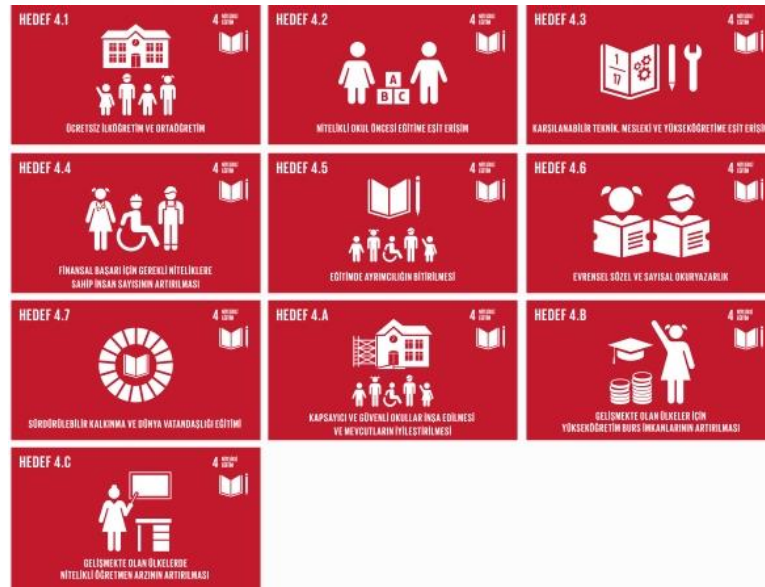
Üçüncü dünya ülkelerinin yaşadığı, cinsel ve çevre kirliliğinden kaynaklanan hastalıkların yanında yetersiz sağlık hizmetleri ve bunlara erişimin zor olduğu ülkelerde anne ve çocuk ölümleri devam etmektedir. Salgın hastalıklar, bu ülkelerde daha fazla can kaybına ve hayat kalitesini düşürmesine neden olmaktadır (United Nations Department of Economic and Social Affairs. 2023). Bu hedefin tam kapasite uygulanabilmesi için özellikle Amaç 1(Yoksulluğa Son), Amaç 4(Nitelikli Eğitim) ve Amaç 11(Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar) hedeflerine ulaştıklarında, bu amaç ve hedeflerin uygulanması daha da kolaylaşacaktır (http-9).

#### **4.1.4. Nitelikli Eğitim**

SKA 4. Amacı olan “Nitelikli Eğitim”, tüm insanlar için hayatları boyunca kullanabilecekleri fırsatları ortaya çıkmasında ve herkesi kapsayan bir nitelikli bir eğitimi hedeflemektedir. İnsanların genel itibari ile özellikle kız çocukları ve yoksul kesimlerdeki çocukların eğitim haklarını kullanabildikleri, kaliteli eğitimin öncelikli bu çocuklara sonra da dünyadaki herkesin her ne yaşında olursa olsun bu eğitim hakkını eşit ve adaletli kullanabilmesi hedeflenmiştir (SBB, 2019). Bu amacın 10 alt hedefi vardır o hedefler şu şekildedir:

- Hedef 4.1. 2030 yılına kadar cinsiyet fark etmeksizin bütün çocukların ücretsiz olarak kaliteli bir ilk ve orta öğretimi tamamlamaları ve etkili çıktılar elde etmeleri hedeflenmiştir.
- Hedef 4.2. 2030 yılına kadar çocukların kaliteli, okul öncesi eğitimi almaları koruma altına alınması hedeflenmiştir.
- Hedef 4.3. 2030 yılına kadar bütün insanların eşit şekilde nitelikli eğitime ulaşabilmeleri hedeflenmiştir.
- Hedef 4.4. 2030 yılına kadar teknik işlerde, teknik beceri sağlayan eğitimlerin artırılmasına bununla birlikte girişimci sayısının artırılması hedeflenmiştir.
- Hedef 4.5. 2030 yılına kadar eğitimde bulunan cinsiyet eşitsizlikleri ve diğer yoksul, kırılgan grupların diğer insanlarla arasında olan eşitsizlikler giderilerek eşit bir ulaşım sağlanması hedeflenmiştir (http-8).

- Hedef 4.6. 2030 yılına kadar yetişkinlerin büyük çoğunluğu ve gençlerin tümü okuryazar olması ve matematik becerileri kazanmaları koruma altına alınması hedeflenmiştir.
- Hedef 4.7. 2030 yılına kadar sürdürülebilir kalkınma amaçlarını benimseyen ve bu yolda hayat tarzlarını oluşturabilecek ve daha da ileri taşıyabilecek, bilgi ve birikimi benimsenmesinin sağlanması hedeflenmiştir.
- Hedef 4.a. Toplumsal cinsiyet eşitliğine, kırılgan gruplara duyarlı, güvenli ve kapsayıcı eğitim kanalları oluşturulması hedeflenmiştir.
- Hedef 4.b. 2020 yılına kadar başta Afrika ve küçük ada devletleri olmak üzere, az gelişmiş ülkelerin öğrencilere mesleki programlar, teknik programlar ve mühendislik programları gibi üniversite bölümlerine, uluslararası seviyede işbirliği sağlanarak burs imkânı sağlamak hedeflenmiştir.
- Hedef 4.c. 2030 yılına kadar uluslararası işbirliği sağlanarak, az gelişmiş bölgelerde öğretmen eğitimleri verilerek, nitelikli eğitim için nitelikli öğretmen eğitimleri yapılması hedeflenmiştir (http-8).



Şekil 6. Nitelikli Eğitim Hedefleri Logoları (http-8).

Bu hedefler ile eğitim düzeyi düşük ülkelerin veya eğitim için yeterli alt yapısı olmayan ülkelerin, bilinçlendirerek bu ülkelerde eğitim için destek verilmesi ve çalışmalar yapılması gerekliliği vurgulanmıştır (UN-DESA, 2023). Bunun sebebi ise

bu amacın birçok amaç ve hedefleri sağlayabilmek için bu, amaç ve hedeflere ulaşılması gerekmektedir. Amaç 1(Yoksulluğa Son), Amaç 2(Açlığa Son), Amaç 5(Toplumsal Cinsiyet Eşitliği), Amaç 9(Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı) ve Amaç 10( Eşitsizliklerin Azaltılması) ve hedeflerin temelinde Amaç 4(Nitelikli Eğitim) önem arz etmektedir (http-9).

#### 4.1.5. Toplumsal Cinsiyet Eşitliği

“Toplumsal Cinsiyet Eşitliği” amacı, küresel anlamda toplum içerisinde bulunan cinsiyet eşitsizliğini giderme, kadınları ve kız çocuklarını her alanda güçlendirilmesi amaçlanmıştır. Bu amacın altında 9 adet hedef belirlenmiştir (SBB, 2019). Bu hedefler şu şekildedir:

- Hedef 5.1. Kız çocukları ve kadınların, her alanda yaşadığı eşitsizliğin son bulması hedeflenmiştir.
- Hedef 5.2. Kamusal ve özel alanlarda, kadın ve kız çocukların yaşadığı istismarların ve şiddetin son bulması hedeflenmiştir.
- Hedef 5.3. Zorla erken yaşta evlendirme gibi durumların ortadan kaldırılması hedeflenmiştir.
- Hedef 5.4. Ücretsiz olarak bakım ve ev işlerinin kamu hizmeti olarak sağlamak ve ev içerisinde sorumlulukların paylaşılması hedeflenmiştir.
- Hedef 5.5. Kadınların her alanda herkesle eşit fırsatlara sahip olmasının önü açılması ve bu hakların koruma altına alınması hedeflenmiştir.
- Hedef 5.6. Cinsel sağlık ve üremenin, yapılan program çıktılarına uygun olarak hakların korunması ve ulaşımının kolaylaştırılması hedeflenmiştir.
- Hedef 5.a. Ekonomik kaynaklara erişim, mülk sahibi olabilmek, finansal özgürlük gibi konularda kadınların hakları korunması hedeflenmiştir.
- Hedef 5.b. Kadınların teknolojik gelişmeleri kullanarak güçlerini ilerletebilmeleri hedeflenmiştir.
- Hedef 5.c. Kadınların fırsat eşitliğini sağlamak ve kız çocukları her alanda güçlendirilmesi kanuni olarak güvence altına alınması hedeflenmiştir (http-8).



Şekil 7. Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Hedef Logoları (http-8).

Gelişmekte olan ülkelerde ve az gelişmiş ülkelerde olduğu gibi gelişmiş ülkelerde de cinsiyet eşitliği konusu hala tam olarak çözülebilmemiş değildir. İstismarlar ve şiddet halen daha devam etmektedir (UN DESA, 2023). Amaç 1(Yoksulluğa Son), Amaç 8(İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme) ve Amaç 9(Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı) hedefler bu hedefin sağlanmasında büyük öneme sahiptir (http-9).

#### 4.1.6. Temiz Su ve Sanitasyon

“Temiz Su ve Sanitasyon” amacı, dünyadaki herkesin temiz suya olan erişimin sağlamak ve sürekli olarak temiz su ihtiyacını karşılamak hedeflenmiştir. Bunun yanında atık suların yönetimi ve suyun sonunu getirmeden sudan yararlanmayı sürdürülebilir kılmak asıl amacdır. Bu amaç kapsamında 8 adet hedef belirlenmiştir (SBB, 2019). Bu hedefler şöyle sıralanmaktadır:

- Hedef 6.1. 2030 yılına kadar evrensel şekilde herkesin eşit şekilde suya ulaşımı hedeflenmiştir.
- Hedef 6.2. 2030 yılına kadar herkesin eşit ve yeterli, temizlik ve sağlık koşullarına sahip olması ve kırılgan grupların ihtiyaçları giderilerek açık alanlarda tuvalet ihtiyacının giderilmesinin son bulması hedeflenmiştir.
- Hedef 6.3. 2030 yılına kadar geri dönüşümü destekleyerek atık suların ve normal atıkların en aza indirilmesi ve su kalitesini artırmak hedeflenmiştir.

- Hedef 6.4. 2030 yılına kadar su sorununu çözüp su kıtlığını sona erdirmek hedeflenmiştir.
- Hedef 6.5. 2030 yılına kadar devletlerarası su yönetimini artırma konusunda hamleler yapılması hedeflenmiştir.
- Hedef 6.6. 2020 yılına kadar su kaynaklarını ve su ekosistemlerinin korunması hedeflenmiştir.
- Hedef 6.a. 2030 yılına kadar atık suların dönüştürülmesi ve tuzlu su kaynaklarının sudan arındırılarak, tatlı suya dönüştürülmesi devletlerarası kabul edilerek desteklenmesi hedeflenmiştir.
- Hedef 6.b. Yöre halklarını, su ve sağlık konusunda bilinçlendirilmesi ve su yönetimi hakkında hak sahibi olabilmesi hedeflenmiştir.



Şekil 8. Temiz Su ve Sanitasyon Hedef Logoları (http-8).

Özellikle Afrika ülkelerinde sorun teşkil eden su kıtlığı, aslında tüm dünyada etkisini de göstermektedir. Suyun kullanımı ve tasarrufu konusunda birçok insan gelişmişlik düzeyi fark etmeksizin tüm ülkelerde bilinçsiz şekilde kullanımı devam etmektedir (UN-DESA, 2023). Bu amacı tam sağlayabilmek için Amaç 1(Yoksulluğa Son), Amaç 2(Açlığa Son) ve Amaç 7(Erişilebilir ve Temiz Enerji) amaçları doğru şekilde hedeflerine ulaşmalıdır (http-9).

#### 4.1.7. Erişilebilir ve Temiz Enerji

“Erişilebilir ve Temiz Enerji” amacının hedefi, dünyadaki herkesin ucuz ve güvenli bir enerjiye ulaşımı koruma altına alınmış olunması hedeflenmiştir. Hayatımızın kesintisiz devam edebilmesi için enerjiye ihtiyacımız vardır. Günlük işlerimizin çoğunda enerjiden yararlanılmaktadır. Hayatın olağan olarak devam edebilmesi için enerji çok büyük önem taşımaktadır. Bu enerjiyi karşılamak ve diğer hayat gereksinimlerini korumak için temiz enerjiye ihtiyacımız vardır. Enerji her alanda ihtiyaç olduğu için ona ihtiyaç çok fazladır. Bu yüzden de sürdürülebilir temiz enerji ihtiyacı çok büyük önem taşır (SBB, 2019). Bu amaç altında 5 hedef bulunmaktadır bu hedefler şu şekildedir:

- Hedef 7.1. 2030 yılına kadar tüm dünyada, ucuz ve güvenli enerji sağlanması hedeflenmiştir.
- Hedef 7.2. 2030 yılına kadar dünyada fosil yakıtlar ile üretilen enerjiden yenilenebilir enerji kaynaklarına geçilmesi hedeflenmiştir.
- Hedef 7.3. 2030 yılına kadar enerji verimliliğini iki katına çıkarılması hedeflenmiştir.
- Hedef 7.4. Yenilenebilir temiz enerji ve alt yapı konusunda yatırımların teşvik edilmesi hedeflenmiştir.
- Hedef 7.b. 2030 yılına kadar temiz enerji konusunda yetersiz kalan ülkelerin, enerji teknolojinin gelişebilmesi ve altyapılarının geliştirilmesi hedeflenmiştir (http-8).



Şekil 9. Erişilebilir ve Temiz Enerji Hedef Logoları (http-8).

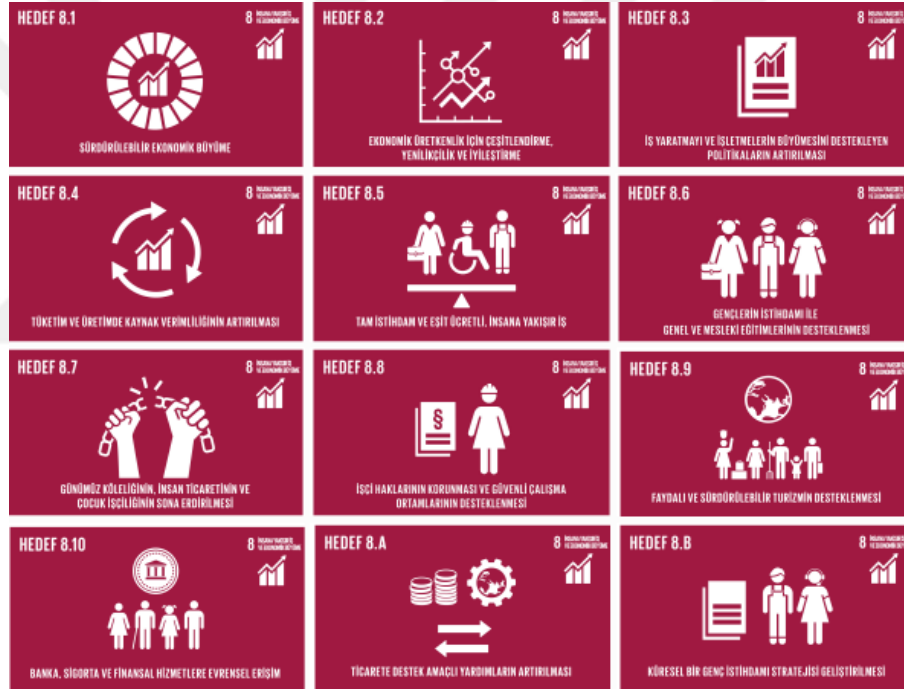
İklim değişikliğine sebep olan sera gazları çoğunlukla enerji üretimi için kullanılan yöntemlerden meydana gelmektedir. Çoğu ülkede fosil yakıtlar ile enerji üretimi sağlanmaktadır (UN-DESA, 2023). Bunun sonucunda da çevresel kirlilik artmaktadır. Bu amacı, Amaç 9(Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı), Amaç 11(Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar) ve Amaç 12(Sorumlu Üretim ve Tüketim) amaçları etkilemektedir (http-9).

#### **4.1.8. İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme**

“İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme” amacının hedefi, ekonominin büyümesini desteklemektir. Sadece desteklemek de değil bu iktisadi büyümenin kapsayıcı da olması gerekmektedir. Bunun yanında, iktisadi büyümenin sürekli olarak devam etmesi ve çevreye duyarlı, toplumsal fırsat eşitliğini gözeterek tam istihdam sağlaması hedeflenmiştir. Bu amacın altında 12 adet hedef bulunmaktadır (SBB, 2019). Bu hedefler şu şekildedir:

- Hedef 8.1. GSMH, az gelişmiş ülkelerde her yıl %7 oranında artması hedeflenmiştir.
- Hedef 8.2. Katma değeri yüksek sektörlere odaklanması ve teknolojinin geliştirilerek, ekonomideki verimliliği artırmak hedeflenmiştir.
- Hedef 8.3. Küçük işletmelerin desteklenerek büyümeleri hedeflenmiş ayrıca yeniliğe açık girişimleri desteklenmesi hedeflenmiştir.
- Hedef 8.4. 2030 yılına kadar üretimdeki ve tüketimdeki kaynakları verimli kullanmak desteklenmeli ve çevreye duyarlı hale getirilmesi hedeflenmiştir.
- Hedef 8.5. 2030 yılına kadar, aynı işteki ücret miktarı cinsiyet, yaş veya engel ayırmaksızın ücretlerde eşitlik hedeflenmiştir.
- Hedef 8.6. 2020 yılına kadar gençler için işsizlik seviyesi düşürülmesi hedeflenmiştir.
- Hedef 8.7. Modern kölelik ve çocuk işçiliğinin son bulması hedeflenmiştir.
- Hedef 8.8. Çalışanların, her türlü hakkı koruma altına alınması hedeflenmiştir.

- Hedef 8.9. 2030 yılına kadar kültürel ürünleri üreten yerlerin üretilmesinin desteklemesi ve turizmde sürdürülebilirlik güvence altına alınması hedeflenmiştir.
- Hedef 8.10. Kredi ve sigorta gibi konulara erişimin kolaylaşması ve kapasitelerin artırılması hedeflenmiştir.
- Hedef 8.a. Gelişmekte olan ülkelerde, ticaret ile ilgili dayanışma fonları ile destek sağlanması hedeflenmiştir.
- Hedef 8.b. 2020 yılına kadar, gençlerin istihdama katılması ve bu konu dünyada strateji haline gelmesi hedeflenmiştir (http-8).



Şekil 10. İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme Hedef Logoları (http-8).

Dünya genelinde, iş gücüne genç nüfusun istihdam edilmesi önem arz gerekmektedir. Bunun için de küresel olarak 30 milyon yeni iş ortaya konması ve bu işlerin sürdürülebilir olması gerekmektedir (UN-DESA, 2023). Bu hedef özellikle Amaç 1(Yoksulluğa Son) ve Amaç 2(Açlığa Son) amaçlarının, başarılı olmasında büyük önem taşımaktadır. Aynı şekilde Amaç 5(Toplumsal Cinsiyet Eşitliği) ve

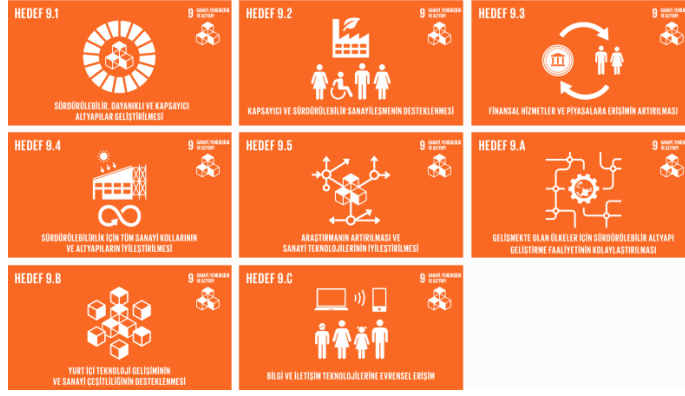


Amaç 7(Erişilebilir ve Temiz Enerji) amaçlarının, hedeflerine ulaşması için büyük önem taşımaktadır (http-9).

#### **4.1.9. Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı**

“Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı“ amacı, özellikle aslında birçok amacında ortak noktalarından biri olan altyapının inşasının sürdürülebilir olmasıdır. Çünkü altyapı, sağlam ve sürdürülebilir olursa üst yapı ne olursa olsun onu destekleyecek ve yeniden inşaaya gerek kalmayacaktır. Bunun yanında, sanayinin yenilikçi ve sürdürülebilir olması hedeflenmektedir. Bu amaç altında toplamda 8 adet hedef bulunmaktadır (SBB, 2019). Bu hedefler şu şekildedir:

- Hedef 9.1. Altyapıların, sürdürülebilir ve dayanıklı yapılması hedeflenmiştir.
- Hedef 9.2. Sanayinin, sürdürülebilir hale gelmesi hedeflenmiş ve az gelişmiş ülkelerde sanayi alanında istihdam iki katına çıkarılması hedeflenmiştir.
- Hedef 9.3. Küçük ölçekli işletmelerin iktisadi alanda desteklemek ve onların büyümesine engel olacak iktisadi zorlukların üstesinden gelmelerine yardımcı olmak hedeflenmiştir.
- Hedef 9.4. 2030 yılına kadar ülkelerin, kaynaklarını verimli kullanarak çevreye olan zararı en aza indirerek, altyapı ve sanayide gelişmeleri hedeflenmiştir.
- Hedef 9.5. 2030 yılına kadar gelişmekte olan ülkelerde insanların araştırma, geliştirme ve bilim çalışmalarındaki sayısı artırılması hedeflenmiştir.
- Hedef 9.a. Afrika gibi sanayisi düşük seviyede olan ülkelerde, altyapı ve sanayini yatırımları konusunda desteklenmesi hedeflenmiştir.
- Hedef 9.b. Sanayinin, her alanda gelişmesini tek alandan çıkıp çeşitlendirilmesi politikalar ile desteklenmesi hedeflenmiştir.
- Hedef 9.c. 2020 yılına kadar bilgi teknolojilerin uygun ve erişilebilir olması hedeflenmiştir (http-8).



Şekil 11. Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı (http-8).

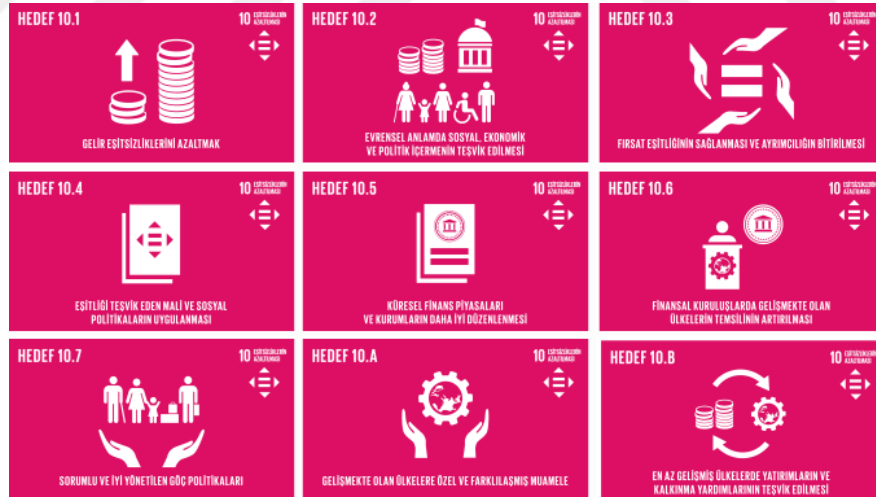
Sanayi, ne kadar gelişmiş olursa iş imkânları da o kadar fazlalaşmış olur. Üretim içerisinde olan sanayi ve sanayiye kaldırarak altyapı ne kadar sürdürülebilir olursa o kadar istihdam ve diğer amaçları etkileme konusunda o kadar öneme sahiptir (UN-DESA, 2023). Bu amaç altındaki hedefler ile birlikte hemen hemen bütün amaçları etkilemektedir. Ama özellikle Amaç 1(Yoksulluğa Son), Amaç 2(Açlığa Son)ve Amaç 8(İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme) amaçlarını etkilemektedir (http-9).

#### 4.1.10. Eşitsizliklerin Azaltılması

“Eşitsizliklerin Azaltılması” amacı, her türlü eşitsizliğin önüne geçmek için ortaya çıkmış bir amaçtır. Ana hedefi, gelir, dini inanç ve ırk gibi farklı türleri ve farklı seviyeleri olan konularda hiçbir insana farklı davranış ve tutumda bulunulmaması hedeflenmiştir. Bu amaç kapsamında 10 adet hedef ortaya konulmuştur (SBB, 2019). Bu hedefler şöyle sıralanmaktadır:

- Hedef 10.1. 2030 yılına kadar dünya nüfusundaki alt tabakada olan insanların gelirinin artması ve dünya ortalamasına yetişmesi hedeflenmiştir.
- Hedef 10.2. 2030 yılına kadar her türlü ayrımcılığın bırakılıp her kesimden insanların güçlendirilmesi hedeflenmiştir (http-8).
- Hedef 10.3. Farklı yaş, cinsiyet, ırk gibi ayrımcılıkların farklı davranışlara maruz bırakan kanuni düzenlemelerin ortadan kaldırılması hedeflenmiştir.

- Hedef 10.4. Sosyal korumadaki ve ekonomi konularındaki politikalar desteklenmeli ve eşitliğin artırılması hedeflenmiştir.
- Hedef 10.5. Dünya üzerindeki iktisadi kurumların denetimi yapılması ve düzenlenmesi hedeflenmiştir.
- Hedef 10.6. Şeffaf ve hesap verilebilir kurumların oluşturulabilmesinin desteklenmesi hedeflenmiştir.
- Hedef 10.7. Göç politikalarının planlı şekilde oluşturulması ve uygulanması hedeflenmiştir.
- Hedef 10.a. Az gelişmiş ülkelerin eşitlik kervanına katılabilmesi için Dünya Ticaret Örgütü'nün(DTÖ) ilkelerini uygulanması hedeflenmiştir.
- Hedef 10.b. Az gelişmiş ülkelerin, kalkınma için teşvik edilmesi hedeflenmiştir.
- Hedef 10.c. 2030 yılına kadar göçmenlerin, ülkelerarası değişimindeki maliyetlerin düşürülmesi hedeflenmiştir (<http-8>).



Şekil 12. Eşitsizliklerin Azaltılması (<http-8>).

Dünya üzerindeki herhangi bir eşitsizlik giderilmezse sürdürülebilir kalkınma imkânsızdır. 2009-2022 yılları arasında, verileri incelenen ülkelerin çoğunda, nüfusun en yoksul yüzde 40'ının gelir artışı, ulusal ortalama gelir artış oranını geçmiştir (UN DESA, 2023). Bu amacı etkileyen başlıca amaçlar, Amaç 4(Nitelikli

Eğitim) ve Amaç 9(Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı) amaçlardır. Etkilendiği amaçlarda Amaç 1(Yoksulluğa Son) ve Amaç 5(Toplumsal Cinsiyet Eşitliği) amaçlardır (http-9).

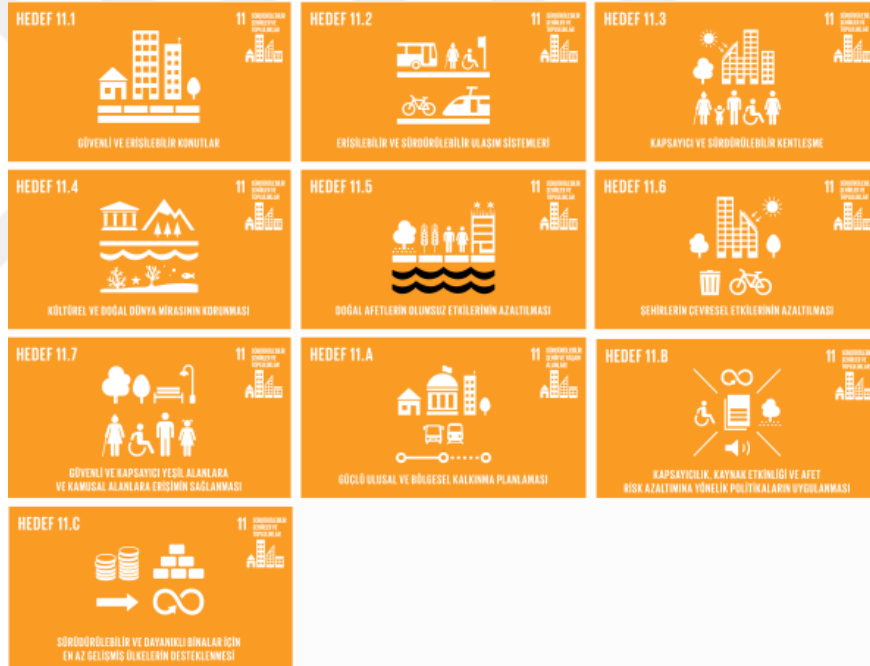
#### **4.1.11. Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar**

“Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar” amacı, genel itibari ile insanların yaşadıkları şehirleri güvenli, afetlerden veya farklı nedenlere karşı dayanıklı, çevreye duyarlı ve sürdürülebilir şehirler inşa etmektir ya da mevcut şehirleri ve toplukları bu çevirmektir. Bu amaç kapsamında 10 adet hedef bulunmaktadır (SBB, 2019). Bu hedefler şu şekildedir:

- Hedef 11.1. 2030 yılına kadar herkesin ücretini karşılayabileceği güvenli konutlara ulaşabilmesi ve gecekonduların düzenlenmesi hedeflenmiştir.
- Hedef 11.2. 2030 yılına kadar kırılğan grupların uygun ve güvenli toplu taşıma kullanmasını desteklemeli ve toplu taşıma geliştirilmelidir.
- Hedef 11.3. 2030 yılına kadar sürdürülebilir şehirlerin gelişmesi ve planlamaların geliştirilmesi hedeflenmiştir.
- Hedef 11.4. Doğal ve kültürel mirasların korunması hedeflenmiştir.
- Hedef 11.5. 2030 yılına kadar afetlerden etkilenen kırılğan grupların sayısının düşürülmesi ve buna bağlı ölümlerin sona yaklaştırılması hedeflenmiştir.
- Hedef 11.6. 2030 yılına kadar şehirlerin hava kalitesini ve atık yönetimlerinin yönetimi ile insanların çevre zararlarından en az zararı alması hedeflenmiştir.
- Hedef 11.7. Özellikle kırılğan grupların, güvenli yeşil alanlara ve kamu alanlarına erişimi koruma altına alınması hedeflenmiştir.
- Hedef 11.a. Kent ve kırsal alanlardaki bağlantıların kalkınma planlarınınca desteklenmesi hedeflenmiştir.
- Hedef 11.b. 2020 yılına kadar her türlü saldırıya ve afete dayanıklı şehir sayısı artırılması hedeflenmiştir.

- Hedef 11.c. Az gelişmiş ülkelerindeki sürdürülebilir şehir yapımında desteklenmesi hedeflenmiştir (<http-8>).

Dünyanın her yerinde şehirlere olan ilgi artmakta ve kırdan kente yoğun bir göç alınmaktadır. Bunun sonucu olarak kentlerde nüfus artmakta bununla beraber şehirlerin kapasitesinin üzerine çıkılmaktadır. Bu da güvensizlik ve şehir içi ulaşım gibi birçok soruna sebep olmaktadır (Roggema, 2016). Bu amaç ve hedefler bu sorunları gidermeye yöneliktir. Bu amacı etkileyen Amaç 8(İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme) ve Amaç 9(Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı) amaçlardır. En çok etkilediği amaçlar ise Amaç 1(Yoksulluğa Son), Amaç 3(Sağlık ve Kaliteli Yaşam), Amaç 5(Topluumsal Cinsiyet Eşitliği) ve Amaç 7(Erişilebilir ve Temiz Enerji) hedefleridir (<http-9>).



Şekil 13. Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar Hedef Logoları (<http-8>).

#### 4.1.12. Sorumlu Üretim ve Tüketim

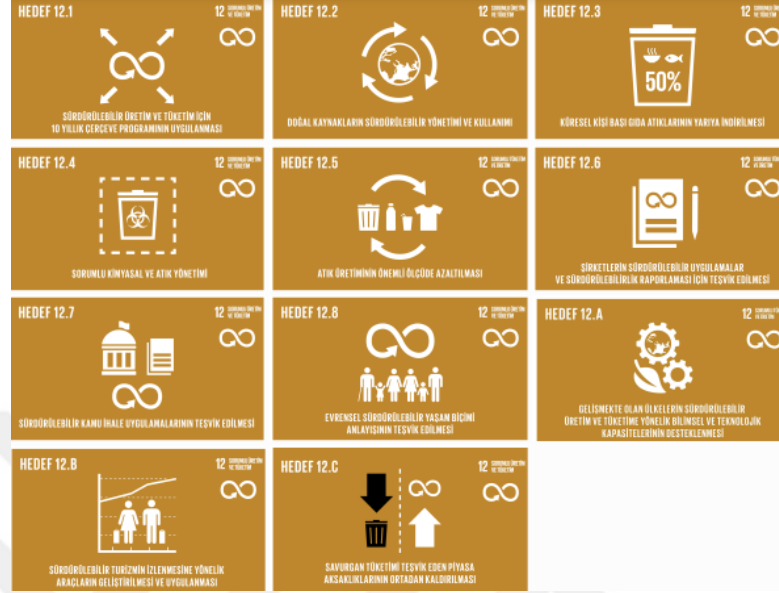
“Sorumlu Üretim ve Tüketim” amacı, üretimde ve tüketimde sürdürülebilirliği sağlamaktır. Bu şekilde ülkelerdeki refahı yukarı çekerek herkesin eşit şartlarda hayat standartlarını belli bir seviyede tutması amaçlanmaktadır. Bu

amacın altında toplam 11 adet hedef bulunmaktadır (SBB, 2019). Bu hedefler şu şekildedir.

- Hedef 12.1. Gelişmekte olan ülkelerin önderliğinde gelişmekte olan ülkelerde kalkınma gözetilerek üretim ve tüketimde sürdürülebilirliği sağlayacak programlar uygulanması hedeflenmiştir.
- Hedef 12.2. 2030 yılına kadar doğal kaynakların sürdürülebilirliğinin ve verimliliğinin sağlanması hedeflenmiştir.
- Hedef 12.3. 2030 yılına kadar gıda kayıplarının en aza indirilmesi hedeflenmiştir.
- Hedef 12.4. 2020 yılına kadar kimyasal atıkların doğaya karışmasını en aza indirilmesi hedeflenmiştir.
- Hedef 12.5. 2030 yılına kadar geri dönüşüm ile atıkların en aza düşürülmesi hedeflenmiştir.
- Hedef 12.6. Uluslararası şirketlerin, sürdürülebilirliği şirket yönetimine entegre etmesi hedeflenmiştir.
- Hedef 12.7. 2030 yılına kadar sürdürülebilirliğin koruma altına alınması hedeflenmiştir.
- Hedef 12.8. 2030 yılına kadar kamu ihalelerinde sürdürülebilirliği desteklenmesi hedeflenmiştir.
- Hedef 12.a. Sürdürülebilir tüketim ve üretimi gelişmekte olan ülkelerde desteklenmesi hedeflenmiştir.
- Hedef 12.b. Turizm de sürdürülebilir kalkınmayı ve istihdamı artıran uygulamaların geliştirilmesi.
- Hedef 12.c. Gelişmekte olan ülkelerin kalkınmada piyasanın olumsuz etkilerinden korunması hedeflenmiştir (http-8).

Dünya nüfusunun artışı ile üretim ve tüketim düzgün yönetilmezse insanların ihtiyaçlarını karşılamak için iki adet daha dünyaya ihtiyaçları olacağı tahmin edilmektedir bu hedefin amacı ise bunu engelleyerek ihtiyaçların karşılanmasını sürdürülebilir kılmaktır (UN-DESA, 2023). Bu amacı etkileyen ve etki eden amaçlar

Amaç 8(İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme), Amaç 9(Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı) amaçlarıdır (http-9).



Şekil 14. Sorumlu Üretim ve Tüketim Hedef Logoları (http-8).

#### 4.1.13. İklim Eylemi

“İklim Eylemi” amacı, insanların yol açtığı çevresel felaketler ve kirlilik sonucu oluşan iklimlerin değişmesini yavaşlatmak hatta durdurmak amaç edinilmiştir. İklimler değiştikçe de bu değişim tüm canlıları etkilemektedir. Tarımsal faaliyetler ve doğal kaynakları da etkileyen bu değişim için bu amaç önemli bir yer almaktadır. Bu amaç altında toplam 5 adet hedef belirlenmiştir (SBB, 2019). Bu hedefler şöyle sıralanmaktadır:

- Hedef 13.1. İklimin değişmesi sonucu ortaya çıkacak afetlere karşı ülkelerin dayanıklı hale gelmesi hedeflenmiştir.
- Hedef 13.2. Ulusal strateji ve planların içerisinde iklim değişikliği için önlemler yer alması hedeflenmiştir.
- Hedef 13.3. İklim değişikliğinin önleme ve ona karşı dayanıklı hale getirilmesini bilinçlendirme çalışmaları yapılması hedeflenmiştir.

- Hedef 13.a. 2020 yılına kadar gelişmekte olan ülkelere çevre kirliliği azaltmak uygulayacakları uygulamalar için ihtiyacı olan 100 milyar doları ortaklaşa dağıtılması hedeflenmiştir.
- Hedef 13.b. Az gelişmiş ülkelerde iklim değişikliği için planlama yapılmasında desteklenmesi hedeflenmiştir (http-8).



Şekil 15. İklim Eylemi Hedef Logoları(http-8).

Bu amaç ile oluşabilecek birçok afet önlenabilir ve engellenebilir. Tüm dünyada, çevre kirliliği nedeniyle doğaya salınan kirleticiler iklim değişikliğine neden olmaktadır (Şen, 2022). Bu amaç, bunun gösterilmesini sağlamayı hedeflemektedir. Bu amaç Amaç 12(Sorumlu Üretim ve Tüketim) hedefi ciddi şekilde etkilerken, Amaç 7(Erişilebilir ve Temiz Enerji), Amaç 15(Karasal Yaşam) hedeflerden de etkilenmektedir (http-9).

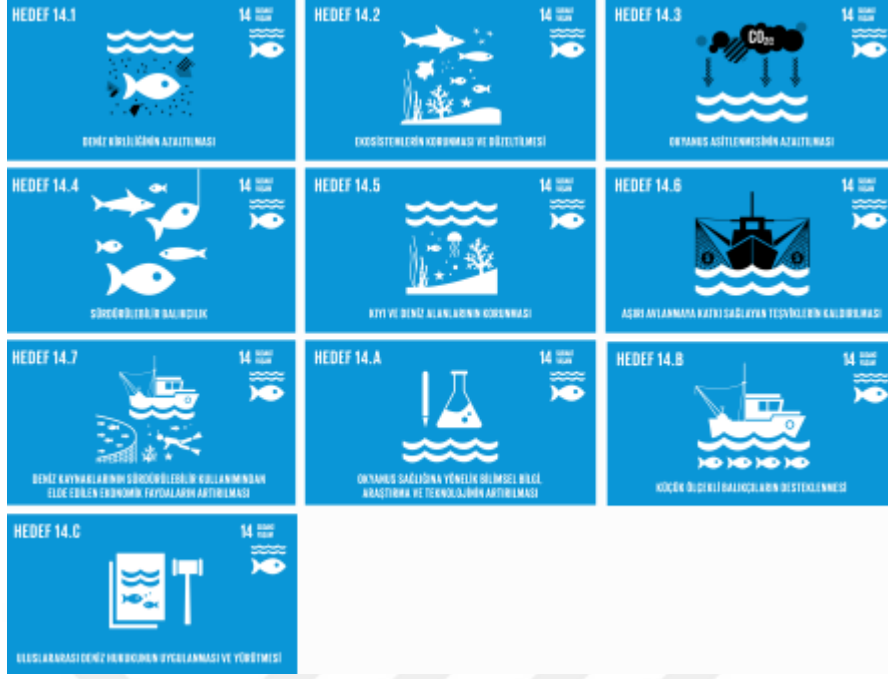
#### 4.1.14. Sudaki Yaşam

“Sudaki Yaşam” amacı, okyanuslarda ve denizlerde sürdürülebilirliği sağlamaktır. Denizler ve okyanuslar genel itibari ile yaşamın kaynağı olmakla beraber günümüz ulaşım, gıda, ilaç gibi ihtiyaçların kaynaklarından biridir. İçerisindeki barındırdığı her bir parça dünyadaki yaşamsal faaliyetlerin devam etmesindeki en büyük paydaşlardan biridir. Bu amaç denizleri ve okyanusları sürdürülebilir şekilde kullanarak onların korunmasını da amaçlamaktadır. Bunun için altında 10 adet hedef belirlenmiştir (SBB, 2019). Bu hedefler şu şekildedir:

- Hedef 14.1. 2025 yılına kadar deniz kirliliğine sebep olan etmenlerin sonunu getirerek denizlerin korunması hedeflenmiştir.



- Hedef 14.2. 2020 yılına kadar ekosistemi olan deniz ve okyanus kıyılarının korunması hedeflenmiştir.
- Hedef 14.3. Okyanuslardaki asitlenmenin en aza indirilmesi hedeflenmiştir.
- Hedef 14.4. 2020 yılına kadar balık rezervlerini korumak için çalışmalar yapılması ve yanlış balıkçılığın önüne geçilmesi hedeflenmiştir (http-8).
- Hedef 14.5. 2020 yılına kadar kıyıların, devletlerarası hukuk yolları ile korunması hedeflenmiştir.
- Hedef 14.6. Gelişmekte olan ülkelerde, aşırı avlanmaya sebep olacak uygulamaların sonlandırılması hedeflenmiştir.
- Hedef 14.7. Gelişmekte olan ülkelerde su ürünleri yetiştiriciliğinde sürdürülebilirliği sağlayarak ekonomiye katkı sağlaması hedeflenmiştir.
- Hedef 14.a. Deniz teknolojisini geliştirmekte olan ülkelere götürerek, deniz ve okyanusların korunmasındaki bilincin artırılması hedeflenmiştir.
- Hedef 14.b. Küçük balık işletmelerinin denize ve pazarına ulaşması hedeflenmiştir.
- Hedef 14.c. Okyanus kaynaklarının korunması hedeflenmiştir (http-8).



Şekil 16. Sudaki Yaşam Hedef Logoları (http-8).

Tüm dünyada, deniz ve okyanus kirliliğinin devam etmesi, gelecek zamanlarda büyük ekonomik ve çevresel zararlara sebep olmaktadır. Okyanusların ve denizlerin korunması ile ekonomik olarak büyüme ve gelişme mümkündür (UN DESA, 2023). Bu amacı etkileyen, Amaç 13(İklim Eylemi) ve Amaç 14(Sudaki Yaşam) amaçlarıdır. En çok etkilediği ise Amaç 1(Yoksulluğa Son) amacıdır (http-9).

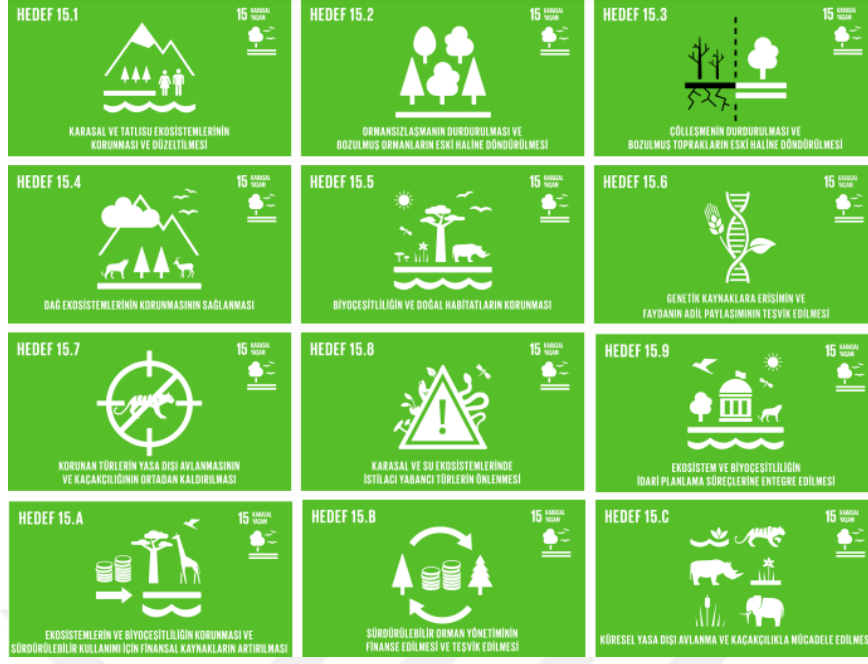
#### 4.1.15. Karasal Yaşam

“Karasal Yaşam” amacı karada olan ekosistemleri korumak ve sürdürülebilir kılmaktır. Ormanları koruyarak, oradaki yaşamı iyileştirmek ve geliştirmek amaçlanmıştır. Çölleşmenin önüne geçip erozyona engel olmaktır. Verimli toprakları koruyup olmayanları da verimlileştirmektir. Karada olan biyoçeşitliliği koruyarak türlerin devamlılığını sağlamak amaçlanmıştır. Bu amaç altında 12 adet hedef belirlenmiştir (SBB, 2019). Bu amaçlar şu şekildedir:

- Hedef 15.1. 2020 yılına kadar sürdürülebilir olarak ormanları ve sulak arazilerin ekosistemlerin korunması hedeflenmiştir.
- Hedef 15.2. 2020 yılına kadar ormanların sürdürülebilirliği sağlanması ve tahribatın sona erdirilerek iyileştirilmesi hedeflenmiştir.

- Hedef 15.3. 2030 yılına kadar çölleşme sonucu verim kaybeden toprakların iyileştirilmesi hedeflenmiştir.
- Hedef 15.4. 2030 yılına kadar, dağ ve içerisinde oluşan yaşam alanlarını koruma altına alınması hedeflenmiştir.
- Hedef 15.5. Türlerin korunması ve doğal yaşamın koruma altına alınması hedeflenmiştir.
- Hedef 15.6. Uluslararası genetik kaynakların korunması ve paylaşılması hedeflenmiştir.
- Hedef 15.7. Yasa dışı aşırı avlanma ve vahşi yaşam hayvanlarının kaçakçılığının önlenmesi hedeflenmiştir.
- Hedef 15.8. 2020 yılına kadar doğal yaşamı tehdit eden istilacı türlerin en aza indirilmesi hedeflenmiştir.
- Hedef 15.9. 2020 yılına kadar uluslararası ve yerel grupların planlarına ekosistem korunması dâhil edilmesi hedeflenmiştir.
- Hedef 15.a. Doğal yaşamı korumak için ekonomik kaynakları seferber edilmesi hedeflenmiştir.
- Hedef 15.b. Gelişmekte olan ülkelerde orman koruma adına teşvik edilmesi hedeflenmiştir.
- Hedef 15.c. Yerel halkın kaçak avlanmalarının önüne geçerek, yerel halkın geçim kaynakları için çalışmalar yapılması hedeflenmiştir ([http-8](#)).

Tüm dünyada özellikle gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkelerde geçim kaynağı ormanlardır. Bu yüzden de ormanlarda tahribat üst seviyededir. Bunun yanında orman içerisindeki ekosisteme de zarar verilmektedir. Toprakların verimsizleşmesi de yoksul insanlara büyük zarar vermektedir. Çünkü toprak mahsulleri diğer üretim kanallarına göre daha ucuz olduğu için onlar da azaldığında yoksullara zarar olarak geri dönmektedir (UN-DESA, 2023). Ayrıca dünyada nesli tükenmekte olan türler giderek artmaktadır. Bu amaç Amaç 14(Sudaki Yaşam)ve Amaç 16 (Barış, Adalet ve Güçlü Kurumlar)'yı etkilenmekte ve özellikle Amaç 1(Yoksulluğa Son)'i ciddi şekilde etkilemektedir ([http-9](#)).



Şekil 17. Karasal Yaşam Hedef Logoları (http-8).

#### 4.1.16. Barış, Adalet ve Güçlü Kurumlar

“Barış, Adalet ve Güçlü Kurumlar” amacı, barışın hâkim olduğu toplulukları inşa etmek ve bunu sürdürülebilir kılmaktır. Adalet kurumlarının herkese eşit ve adil olarak davranmaları ve adalete her kişinin erişiminin sağlanması amaçlarındandır. Kurumların hesap verilebilir olması amaçlanmıştır. Bu amaç altında 12 adet hedef belirlenmiştir (SBB, 2019). Bu hedefler şu şekildedir:

- Hedef 16.1. Tüm dünyada şiddetin her türlü hali son bulması hedeflenmiştir.
- Hedef 16.2. Çocuklara karşı işlenen suçların sona erdirilmesi hedeflenmiştir.
- Hedef 16.3. Tüm dünyada hukukun üstünlüğü koruma altına alınması hedeflenmiştir.
- Hedef 16.4. 2030 yılına kadar kara para ve silah kaçakçılığının sonlandırılması hedeflenmiştir.
- Hedef 16.5. Haksız kazancın önüne geçilmesi hedeflenmiştir.

- Hedef 16.6. Tüm kurumlarda, hesap verilebilirlik ilkesinin uygulanması hedeflenmiştir.
- Hedef 16.7. Temsil ve katılımcılığın, her yerde oluşturulması hedeflenmiştir.
- Hedef 16.8. Evrensel katılımcılıkta, gelişmekte olan ülkelerin desteklenmesi hedeflenmiştir.
- Hedef 16.9. 2030 yılına kadar herkese kimlik kazandırılması hedeflenmiştir.
- Hedef 16.10. Temel özgürlükler ve bilgiye ulaşımın güvence altına alınması hedeflenmiştir.
- Hedef 16.a. Terörün her türlü ile mücadelenin gelişmekte olan ülkelerin desteklenmesi hedeflenmiştir.
- Hedef 16. b. Ayrımcılık yapılmadan politikaların uygulanması hedeflenmiştir (http-8).



Şekil 18. Barış, Adalet ve Güçlü Kurumlar Hedef Logoları (http-8)

Özellikle az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde devam eden ve dünya üzerinde devam eden savaşlar ve kaçak silahlar yüzünden ölümler devam etmektedir.

Kara para ve haksız kazançlardan dolayı birçok insan mağdur durumda bırakılmakta ve rüşvet yüzünden kurumlara olan güven sorgulanmaktadır (UN-DESA, 2023). Bu amacın önceliği de bunların son bulmasıdır. Bu amacı, bütün hedef ve amaçlar etkilemektedir (http-9).

#### **4.1.17. Amaçlar İçin Ortaklıklar**

“Amaçlar İçin Ortaklıklar” amacı dünyadaki her oluşumu, kurumu, devleti ve yönetimleri amaçlar için iş birliği yapılmasını amaçlamıştır. Bir arada tüm hedeflere, birlikte hareket edilirse çözüm bulunması daha kolay olacağı söylenmektedir. Bu şekilde sürdürülebilir bir hayat ancak birlikte hareket edilirse olacağı ortaya konmuş ve bunu yapmak amaçlanmıştır. Bunların ışığında bu amacın altında 19 hedef bulunmaktadır (SBB, 2019). Bu hedefler şu şekildedir:

- Hedef 17.1. Gelişmekte olan ülkelerde, ülkelerin kaynaklarını artırmaları desteklenmesi hedeflenmiştir.
- Hedef 17.2. Gelişmiş ülkelerin, kalkınma yardımlarını yapmaları hedeflenmiştir.
- Hedef 17.3. Gelişmekte olan ülkelerin, finansman çeşitliliğinin artırılması hedeflenmiştir.
- Hedef 17.4. Gelişmekte olan ülkelerin, uluslararası borçlarını hafifletmesinde desteklenmesi hedeflenmiştir.
- Hedef 17.5. Az gelişmiş ülkelere, yatırımların desteklenmesi hedeflenmiştir.
- Hedef 17.6. Yenilikçi teknolojiler ve bilim alanlarında bölgesel dayanışmanın sağlanması hedeflenmiştir.
- Hedef 17.7. Gelişmekte olan ülkelerde, çevresel çalışmalar konusunda desteklenmesi hedeflenmiştir.
- Hedef 17.8. 2017 yılına kadar az gelişmiş ülkelerde teknolojinin artırılması hedeflenmiştir.

- Hedef 17.9. Gelişmekte olan ülkelerde, sürdürülebilir kalkınmanın desteklenmesi hedeflenmiştir.
- Hedef 17.10. DTÖ'nün uluslararası ticareti desteklemesi hedeflenmiştir.
- Hedef 17.11. 2020 yılına kadar gelişmekte olan ülkelerinin ihracat kapasitesini iki katına çıkarılması hedeflenmiştir.
- Hedef 17.12. Az gelişmiş ülkelerin ürünlerinde gümrük işleri kolaylaştırılması hedeflenmiştir.
- Hedef 17.13. Makroekonominin geliştirilmesi hedeflenmiştir.
- Hedef 17.14. Politikalarda sürdürülebilir kalkınmanın desteklenmesi hedeflenmiştir.
- Hedef 17.15. Tüm ülkelerin, sürdürülebilir kalkınma politikalarına saygı duyması hedeflenmiştir.
- Hedef 17.16. Gelişmekte olan ülkelerde sürdürülebilir kalkınma için küresel ortaklıkların teşvik edilmesi hedeflenmiştir.
- Hedef 17.17. Tüm Ülkelerde, tüm kurumların ortaklaşa çalışması teşvik edilmesi hedeflenmiştir.
- Hedef 17.18. 2020 yılına kadar tüm ülkelerde, veri kapasitesinin artırılması hedeflenmiştir.
- Hedef 17.19. 2030 yılına kadar sürdürülebilir kalkınma için kapasitelerin artırılması hedeflenmiştir (http-8).



Şekil 19. Hedefler İçin Ortaklıklar Hedef Logoları (http-8).

Şu anda dünya çapında ortaklıklar olsa da, hala yeterli seviyede olmadıkları görülmektedir. Uluslararası kurumlardan en küçük yapılanmalara kadar her ülkenin kurumlarının, sivil toplum örgütlerinin ve yerel yönetimlerinin bu amaçlar için ortaklıklar kurması son derece önemlidir (Okitasari,Prabowo and Santono, 2021). Bu bağlamda, bu amaç geri kalan bütün amaçları etkilemektedir. Bu amaç sağlandığında, diğer tüm amaçların sonuca varması, daha kolay olacaktır (http-9).



#### 4.2. Sürdürülebilir Kalkınmanın Amaçlarının Yerelleşmesi

Sürdürülebilir kalkınma amaçları, tam manasıyla uygulanabilmesi için aslında her bölgenin her yerleşim yerinin ne durumda olduğu, ne ihtiyacı olduğu bilinmesi gerekir. Her amaç, her yerde uygulanması mümkün değildir. Küresel bir çağrı olmasına rağmen genel çerçevede hazırlanmış amaçlardır. Her kentin ihtiyaçları ve bu amaçların uygulanabilirliği aynı değildir. Bu noktada, yerleşim yerlerinin en küçük kurumların desteği gerekmektedir. Bu amaçlar için çalışmalar yapılması gerekmektedir. Belediyelerde, bu noktada önem teşkil etmektedir. Sadece uluslararası eylem çalışmaları veya ülkelerin merkezi yönetimlerinin bu eylemi yerine getirebilme noktasında hep eksik kalacağı düşünülmektedir. Bu yaklaşımın sebebi, bulunduğu yerin ihtiyaçlarını ancak o bölgede yaşayan bilir düşüncesidir (Masuda, Kawakubo, Okitasari and Morita, 2022).

1987 yılında “Ortak Geleceğimizde” az da olsa yerelin katılımının sürdürülebilirlik için öneminden bahsedilmiş ama üzerinde durulmamıştır. Sonraki dönemlerde BM bünyesinde birçok konferansta az da olsa üzerinde durulmuştur. Fakat ilk olarak Rio da gerçekleşen yeryüzü zirvesinde kabul edilen “Gündem 21” belgesinde, yerel yönetimlerin rolünün önemi vurgulanmıştır. Bu eylem planda, sürdürülebilir kalkınmanın koşullarından biri yerel yönetimlerin bu eylem planını desteklemesi olduğu belirtilmiştir. Bu gündem sonrasında, yerel yönetimleri sürdürülebilir kalkınmaya teşvik için “Yerel Gündem 21” çalışması başlatılmış ve ülkelerin politikalara entegre etmesi teşvik edilmiştir. Bu gündem ile de aslında kent konseylerin ortaya çıkışı başlamıştır (Fudge, Peters and Woodman, 2016).

2000 yılında “Binyıl Kalkınma Hedefleri” sonrasında ülkeler bunları uygulamaya çalışmış ama istenilen sonuçlara ulaşamamışlardır. Bunun en büyük sebeplerinden biri ise yerel yönetimlerin, özel kuruluşların ve sivil toplum örgütlerinin bu noktada yetersiz kalmalarıdır. 1992’den itibaren yerel yönetimleri, sivil toplum örgütlerini ve özel kuruluşları konferanslara çağırma ve eylem planlarına dahil etme noktasında daha net çalışmalar yapılmaya başlanmıştır (SBB, 2019).

2015 yılında yayınlanan "2030 Gündemi"nde, yerel yönetimlerin rolü büyük önem taşımaktadır ve gündemin ana teması olan "paydaşlar"ın yer alması dikkat çekicidir. Amaç 17, yani "Amaçlar İçin Ortaklıklar" başlığı altında, uluslararası,

bölgesel ve yerel yönetimlerin, sivil toplum kuruluşları ve özel sektör ile iş birliği yaparak, sürdürülebilir kalkınmayı başarmak ve belirlenen hedeflere ulaşmak için çaba sarf etmeleri gerekliliği vurgulanmıştır (Marmara Belediyeler Birliği, 2022).

2018 yılında düzenlenen “Üst Düzey Siyasi Formu”, yerel yönetimlerin 2030 Gündem’i için ne kadar önemli olduğunu ortaya koymuştur. Türkiye’de, 1992 yılında Rio konferansı ile yerel yönetimlerin önemi ele alınmıştır. Avrupa uyum sürecinin de bu duruma katkısı büyük olmuştur. Türkiye'nin Birleşmiş Milletler üyesi olması ve Avrupa Birliği'ne katılım sürecindeki çabaları, yerel yönetimlerin önemini ve sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmada ne kadar kritik bir rol oynadığını vurgulamıştır. Bu durum, Türkiye'nin küresel toplantılarda BM temsilcisi olarak yer almasını ve uluslararası forumlarda ve gündemlerde aktif bir rol oynamasını sağlamıştır (Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2019).

VNR (Gönüllü Ulusal İncelemeler) çalışmaları kapsamında, Türkiye'deki belediyeler ve Marmara Belediyeler Birliği, sürdürülebilir kalkınma çabalarını değerlendirmek üzere faaliyetlerde bulunmuşlardır. Bu incelemeler, sürdürülebilir kalkınma hedeflerine yönelik yapılan çalışmaların etkisini ve başarılarını ölçmek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Ayrıca, özel sektör kuruluşları da benzer şekilde sürdürülebilir kalkınma alanında çalışmalarda bulunmuş ve bu alandaki ilerlemeyi değerlendirmiştir (SBB, 2019).

Yerel yönetimlerin temel rollerinden biri farkındalık oluşturmaktır. Sürdürülebilir kalkınma hedeflerini uygulamak için, yerel yönetimlerin öncelikle bu hedefleri anlamaları ve topluma tanıtmaları gerekmektedir. Bu bağlamda, yerel yönetimlerin bilgilendirme kampanyaları, eğitim programları ve halkla iletişim çalışmaları gibi çeşitli yöntemlerle kalkınma hedeflerini topluma aktarması önemlidir. Bu sayede, yerel toplumun kalkınma hedefleri konusunda bilinçlenmesi ve bu hedeflere katkı sağlaması amaçlanmaktadır. İkinci olarak, yerel yönetimlerin, sürdürülebilir kalkınma amaçlarını veya sürdürülebilirlik ilkelerini stratejik planlarına entegre etmeleri ve bu alanda liderlik etmeleri gerekmektedir. Üçüncü olarak, paydaş yönetimi önemlidir. Yerel yönetimler tek başlarına tüm çalışmaları yönetemeyebilir. Bu nedenle özel sektör, kamu kurumları ve üniversitelerin gerçekleştireceği çalışmalara ve projelere destek vermeleri önemlidir (MBB, 2022).

Yerelde uygulanacak çalışmalar, aslında tüm SKA'lara ulaşılmasında öncülük etmektedir. Çünkü yerel yönetimler, vatandaşların ilk ulaşabildikleri yerlerdir. Bu çalışmalar, yerel düzeyde hedefleri başarıyla gerçekleştirdikten sonra ulusal ve uluslararası düzeydeki çalışmalara ilham kaynağı olabilmektedir. Bu nedenle, yerel düzeyde hedeflerin yerine getirilmesi büyük önem taşımaktadır. Yerelde belediyeler, kendi öz bütçeleri ile bu hedeflerin bir kısmını gerçekleştirebilmektedir. Bu noktada ortak paydaşlar büyük önem arz etmektedir. Belediyeler, sivil toplum kuruluşları, özel kuruluşlar ve belediyelerin aralarında kurduğu gruplar ve bölgesel gruplar, amaçların yerine getirilmesi için beraber çalışmalıdır (MBB, 2022).

Yerel yönetimler, öncelikle bazı amaçları kendileri yerine getirebilmektedir. Fakat sadece onların stratejik planlarına dahil ettiği çalışmalar yeterli olmamaktadır. Bunun için, yerel halkı sürece dahil edip katılımcılığı artırarak onların da bu sürece katılmasını teşvik etmeleri gerekmektedir. Kent konseyleri ve gençlik meclisleri gibi toplulukları destekleyerek projelerine katkı sağlamak çok önem arz etmektedir (Çelikyay, 2020).

SKA'nın her birine ilgi gösterilmesi, diğerlerini de etkileyecektir. Türkiye'de genel itibariyle 11. Amaç (Sürdürülebilir Şehirler Ve Topluluklar) öne çıkmış gibi görünse de, aslında bu amaç diğer amaçlara ulaşılmasını etkilemektedir. Kentteki çalışmalar, o kentin içindeki her bireyin refahını sağlamak, eğitimini desteklemek, yoksulluktan kurtarmak, temiz suya erişimini sağlamak, temiz bir çevrede yaşamasını temin etmek ve erişim problemlerini gidermek yerel yönetimlerin yerine getirmesi sayesinde mümkün olabilmektedir (Çelikyay, 2020).

Bu değerlendirmeden anlaşıldığı üzere, 17 hedefin neredeyse tamamının çözümü, yerel yönetimlerin uygulayacakları stratejik planlar ve politikalar çerçevesinde gerçekleştirilebilmektedir. Örneğin, 1. hedef olan "Yoksulluğun Sona Erdirilmesi" amacı, belediyelerin sunduğu yardımlar ve iş imkânlarıyla kapsadıkları yerlerdeki nüfusun gelir seviyelerini ve yaşam standartlarını artırma potansiyeline sahiptir. Benzer şekilde, 4. hedef olan "Nitelikli Eğitim" amacı altında, gençlik merkezleri aracılığıyla gençleri eğitim konusunda desteklemek ve eğitim programlarıyla onların gelişimine katkı sağlamak mümkündür.

Bu bağlamda, yerel yönetimlerin Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları (SKA) kapsamında geniş çalışma alanlarına ve her amaca yönelik çalışmalar yapabilme

yetisine sahip olduğu gör÷lmektedir. Türkiye'de merkezi yönetimin, yerel yönetimleri SKA konusunda desteklediği de dikkat çekmektedir. Birleşmiş Milletler'in (BM) 2015 yılında yayımlanan 2030 Gündemi'ni stratejik planına dâhil etmesi ve bu hedeflerin yerel düzeyde uygulanması konusunda birçok anlaşmaya imza atması, bu yönde atılan önemli adımları göstermektedir. Ayrıca, bölgesel kalkınma ajanslarının kurulması ve belediyelerin bu çalışmalara paydaş olması, politika yönünden bir engel olmadığına bir göstergesidir. BM, Türkiye'deki yerel çalışmaları mali yönden de desteklemektedir. Bu çerçevede, yerel yönetimlerin SKA'lara yönelik çalışmalarda etkin bir şekilde yer alması, hem merkezi yönetimin hem de uluslararası kuruluşların desteğiyle mümkün kılınmaktadır (http-10).

Yerel yönetimlerin güçlenmesi ve farkındalığın artırılması amacıyla birçok çalışma yapılmaktadır. Örneğin, "Marmara Belediyeler Birliği" (MBB) üyesi olan belediyeler arasında 2021 yılında bir anket çalışması yapılmış ve bu çalışmanın sonucunda belediyelerin farkındalık derecesini ölçen bir rapor hazırlanmıştır. Anket çalışmasına katılan belediyelerin yarısından azında SKA farkındalığının olduğu tespit edilmiştir. Çalışma, belediyelerin yaklaşık üçte birinin SKA için birim veya bölüm oluşturduğunu ve dörtte birinin SKA raporu hazırladığını ortaya koymuştur. Büyükşehir belediyeleri başta olmak üzere, belediyelerin planlamalarında ve eylem planlarında Sürdürülebilir Kalkınma Amaçlarına (SKA) yer vermemesi, yerel çalışmaların etkinliğini azaltan önemli bir sorundur. Bu rapor, üye belediyeleri bu konuda bilinçlendirmeyi amaçlamış ve rapor sonuçları üye belediyelerle paylaşılmıştır (MBB, 2022).

Belediyeler, sürdürülebilir kalkınma amaçları için koordinasyon merkezi veya yürütücü rolünü resmi olarak üstlenmese veya planlarında doğrudan belirtmese de, yaptıkları çalışmalar dolaylı veya doğrudan bu amaçlarla ilişkilendirilebilir. Örneğin, bir belediye istihdam alanları oluştururken bunu sürdürülebilir kalkınma amaçları doğrultusunda yapmasa da, bu alanlar yerel nüfus için istihdam oluşturarak, 1. amaç olan yoksulluğun azaltılmasına katkı sağlayabilmektedir. Bu bağlamda, Balıkesir Büyükşehir Belediyesi ve ilçelerinin SKA çerçevesinde bir değerlendirmesi bir sonraki bölümde olacaktır.

### 4.3. Balıkesir Hakkında Bilgiler

Balıkesir, Güney Marmara’da yer alan 2012 yılında büyükşehir olan bir ildir. İki denizi kıyısı olan bu şehir, Bursa, Manisa, Çanakkale, İzmir ve Kütahya gibi illerin ortasında bulunmaktadır (http-11).

Balıkesir’in tarihi çok eskilere dayanmaktadır. Birçok millete ev sahipliği yapmıştır. Milattan önce 8000’li yıllarda yerleşime başlandığı tahmin edilmektedir. Yıllar içinde ismi değişmiştir. Antik çağlarda bölgeye 'Misya' denmiştir. Zaman içerisinde Roma İmparatorluğu ve ardından Selçuklu döneminde savaşlar sonucu kendi beyliğini kurmuştur. Karesi Beyliği, Osmanlı’nın gelmesi ile Osmanlı’ya bağlanmıştır. Osmanlı’da Karesi Sancağı olarak bulunduktan sonra, 1924’te Balıkesir ismini almıştır (http-11).

Kentin güncel nüfusu 1.273.519’dur. Kentin nüfus yoğunluğu bir kilometrekarede 89 insandır. 2023 yılı verilene göre erkek nüfusu 634.259, kadın nüfusu 639.260’dır (http-12).

Yıl	Balıkesir Nüfusu	Erkek Nüfusu	Kadın Nüfusu
2023	1.273.519	634.259	639.260
2022	1.257.590	626.430	631.160
2021	1.250.610	625.527	625.083
2020	1.240.285	619.765	620.520
2019	1.228.620	613.474	615.146
2018	1.226.575	612.738	613.837
2017	1.204.824	602.275	602.549
2016	1.196.176	596.896	599.280
2015	1.186.688	592.718	593.970

Şekil 20. Balıkesir Kadın-Erkek Yıllara Göre Nüfusu(http-12).

Kent, 20 adet ilçeye sahiptir. İlçelerine baktığımız 4 büyük ilçesi vardır. Bu büyük ilçelerden ikisi merkez ilçelerdir. 4 ilçe de 150.000 nüfusun üzerindedir (http-11).

Yıl	İlçe	İlçe Nüfusu	Erkek Nüfusu	Kadın Nüfusu	Nüfus Yüzdesi
2023	Karesi	188.846	91.025	97.821	% 14,83
2023	Altıeyül	185.458	94.119	91.339	% 14,56
2023	Edremit	171.700	83.848	87.852	% 13,48
2023	Bandırma	166.836	84.232	82.604	% 13,10
2023	Gönen	75.572	37.688	37.884	% 5,93
2023	Ayvalık	74.643	36.428	38.215	% 5,86
2023	Burhaniye	65.790	33.070	32.720	% 5,17
2023	Bigadiç	49.177	25.440	23.737	% 3,86
2023	Susurluk	38.025	18.770	19.255	% 2,99
2023	Dursunbey	33.621	16.654	16.967	% 2,64
2023	Sındırgı	32.879	15.930	16.949	% 2,58
2023	Erdek	32.268	16.220	16.048	% 2,53
2023	İvrindi	31.626	15.844	15.782	% 2,48
2023	Havran	28.287	14.090	14.197	% 2,22
2023	Kepsut	21.804	12.076	9.728	% 1,71
2023	Manyas	18.190	8.951	9.239	% 1,43
2023	Gömeç	17.556	8.812	8.744	% 1,38
2023	Savaştepe	16.787	8.434	8.353	% 1,32
2023	Balya	13.000	6.547	6.453	% 1,02
2023	Marmara	11.454	6.081	5.373	% 0,90

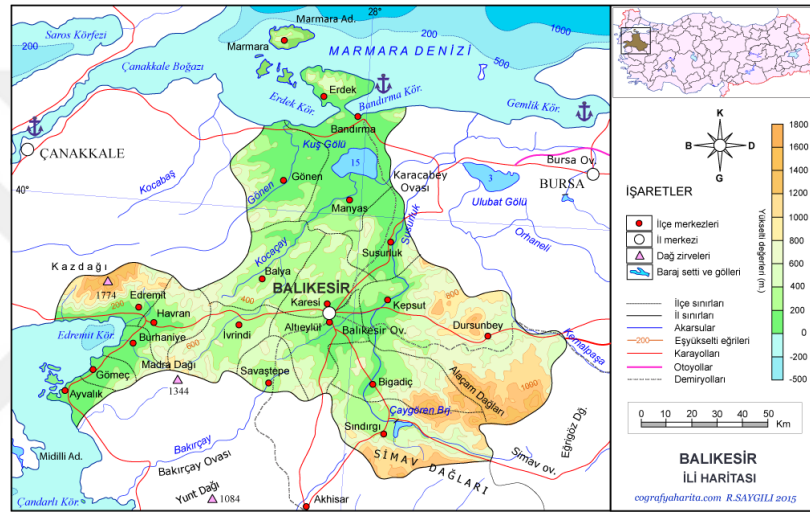
Şekil 21. Balıkesir İlçeleri Nüfusu (http-12).

Balıkesir'in ekonomisi tek bir lokomotifini yoktur. Genel itibari ile tarım, turizm, sanayi ve ormancılık üzerinde yoğunlaşmıştır. Ayvalık, altınoluk, Burhaniye gibi turistik yerler bir yandan da zeytincilikte büyük öneme sahiptir. Özellikle doğal kaynakların varlığı da ekonomiye katkı sağlamaktadır. Balıkesir'in Bigadiç ilçesinde bor madeni bulunmaktadır. Bandırmada bulunan liman sebebiyle sanayi tarafı o bölgededir. Ayrıca, Bandırma özellikle tavuk ve yumurta üretiminde önemli yer sahibidir. Özellikle İvrindi tarafı ve iç tarafları küçükbaş ve büyükbaş hayvancılık ve tarımla ilgilenmektedir. Bunların yanında süt ve süt ürünleri de Balıkesir ekonomisinde önemli yer edinmektedir. Kuzeyinde çeltik tarlalarıyla genel bir çeşitlilik mevcuttur (http-11).

Turizm noktasında, geçmiş ülkelerin kalıntılarının tarihi, deniz, doğal güzellik, doğa sporları turizmi gibi çeşitleri ile yılın her gününde turistler için önemli bir noktadır. 36 adet mavi bayraklı plajı vardır. Bu nedenle hem yerli hem de yabancı turistlerin ilgisini çekmektedir. Aynı zamanda birçok önemli tarihi yapılarıyla turistleri etkilemektedir. Ayrıca sağlık turizmi de büyük bir öneme sahiptir. Özellikle jeotermal su kaynaklarına sahip olması, yerli turistleri bu bölgeye çekmektedir. En

önemlilerinden biri de Kaz Dağları gibi birçok doğal güzelliğin bulunduğu mağara ve manzaraları ile ekonomisine katkı sağlamaktadır (http-13).

Balıkesir'in bu kadar çeşitliliğe sahip olmasının en büyük sebebi, bulunduğu konumundadır. Balıkesir'in 4 ilçesi Ege Denizi'ne, 4 ilçesi Marmara Denizi'ne sahili vardır. İstanbul- Bursa-İzmir hattının üzerinde bulunmaktadır. Batı kesimi bir yandan denize sınırken aynı zamanda Kaz Dağları'nın bir kısmını il sınırlarındadır. Ayrıca Alaçam, Çataldağ ve Simav Dağlarına sahiptir. Ayrıca Türkiye'de en çok rüzgâr alan bölgelerden birisidir (http-11).



Şekil 22. Balıkesir Fiziki Haritası (http-14).

Genel itibari ile bakıldığında Balıkesir'in birçok kaynağa ve olanağa sahiptir. Bunun sebebi, Balıkesir'in konumu ve hava şartlarıdır. Birçok iklimi içinde bulundurması, doğusunda ve batısında, güneyinde ve kuzeyinde insanların tarımda farklılığına ve bitki örtüsünde çeşitliliğine sebep olmuştur. Bulundurduğu kaynaklarla beraber Balıkesir'in önemli bir şehir olduğu görülmektedir.

#### 4.4. Balıkesir Büyükşehir Belediyesinin Sürdürülebilir Kalkınmanın Yerelleşmesi Çerçevesinde İncelenmesi

Balıkesir Büyükşehir Belediyesi(BBB), 2012 yılında 6360 sayılı kanunla büyükşehir statüsü kazanmış bir şehirdir. Belediyenin, strateji planı ve faaliyet

raporları çerçevesinde incelenip 2024 yılına kadar belediyenin vizyonu, misyonu ve stratejik planı üzerinden sürdürülebilir kalkınma amaçlarının farkındalığı, planları, paydaş yönetimi ve faaliyetleri incelenerek, amaçları ne kadar benimsediği ortaya konmuştur.

Balıkesir Büyük Şehir Belediyesinin misyonu; *“Balıkesirlinin temiz, huzurlu, güvenli bir hayat sürmesi için, her bir ilçenin ihtiyaçları özelinde, şehrin sahibi hemşehrilerimizin ve bütün paydaşların katılımıyla, tüm şehri Büyükşehir imkânlarıyla buluşturmak ve Balıkesir’in geleneksel değerlerini çağdaş hizmetlerle geliştirmek azmiyle, kanunların verdiği görev ve yetkiler çerçevesinde yılmadan çalışmak”* (http-15)

Aynı şekilde vizyonu da; *“Coğrafyasının gücünü, tarımsal üretim çeşitliliğini ve tarihsel birikimlerini, temiz sanayi ve yüksek teknoloji ile dünya markası gıda ürünlerine, temiz enerjiye, nitelikli sağlık ve turizm hizmetlerine dönüştürebilen, her bir ilçesinin kendine has marka unsurlarıyla, dünyaca kabul gördüğü, bütün mahalle ve sokaklarında kültürün, sanatın, sporun renkleriyle şehrin hayat bulduğu, Kuva-yı Milliye bilincinin beslediği milli değerleriyle, Dünya şehri Balıkesir...”*(http-15) şeklinde belirlenmiştir.

#### **4.4.1. Farkındalık**

Balıkesir Büyükşehir Belediyesi ve ilçe belediyelerinin sürdürülebilir kalkınma hedeflerini yerelleştirmek için önemli bir aracı rolü vardır. Bu aracı rolü üç temelde ele alabiliriz. İlk olarak, kendi farkındalıkları önemlidir.

Öncelikle BBB temel ilke ve değerlerine bakıldığında son madde olarak *“Çevre Merkezli, Sürdürülebilir Gelişim”* yer almaktadır (http-13).

Belediyenin, sağlık ve sosyal hizmetler dairesi stratejik alan (SA) 3, mali hizmetler dairesi SA 5, destek hizmetleri dairesi SA 2, çevre koruma ve kontrol dairesi SA 3, kırsal hizmetler dairesi SA 4, fen işleri dairesi SA 1, bilgi işlem dairesi SA 6, strateji geliştirme dairesi SA 7’de, sorumlu daire olarak görev almaktadır. Bu alanlar 2022-2024 Revize Stratejik Plan’da SKA’lar ile ilişkilendirilmiştir (http-13).



Ayrıca BBB ve Kent Konseyi ile ortaklaşa 2023 yılında, “Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları (SKA) Eğitim Havuzu” projesi ile birlikte SKA farkındalığını daha fazla kişiye ulaştırmak için eğitim sayısı artırılmaya çalışılmıştır (http-16).

İlçe belediyelerinde çalışanlarına, GMKA ile ortaklaşa yürütülen SKA bilinçlendirme çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Örneğin, 2023 yılında Gönen Belediyesi, GMKA desteğiyle "Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri, Yenilenebilir Enerji Kaynakları ve İklim Değişikliği" konularını kapsayan bir eğitim düzenlemiştir. Eğitim 15 saat sürmüştür. 3 başlık ayrıntılı bir şekilde irdelenerek eğitim tamamlanmıştır (http-17).

Bu bağlamda, BBB, SKA yerelleştirilmesi ve bilinçlendirme çalışmalarına katkı sağlamak amacıyla birçok konferans ve toplantıya hem ev sahipliği yapmış hem de katılım sağlamıştır. Örneğin, 2023 yılında "Kentlerde Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinin Yerelleştirilmesinin Geliştirilmesi Konferansı"na ev sahipliği yaparak, SKA'ların yerelleştirilmesi konusunu işleyen ve bu konuda bilinçlendirmeyi hedeflemiştir (http-18).

MBB'nin 2021 yılında sürdürülebilir yerleşme ve farkındalığın artırılması konusundaki çevrimiçi anket çalışmasına, başta BBB olmak üzere Altıeylül, Balya, Bandırma, Bigadiç, Dursunbey, Edremit, Gönen, Havran, Kepsut, Marmara Adalar, Savaştepe ve Susurluk belediyeleri katılmıştır (MBB, 2022).

#### **4.4.2. Planlar**

Türkiye’de 5393 sayılı kanun ile nüfusu 50 bini aşan tüm belediyelerinin ve 5216 sayılı kanun ile büyükşehir belediyelerinin strateji planı yapma zorunluluğu getirilmiştir (http-43). Strateji planları, yerleşme kapsamında önemlidir. Belediyeler, stratejik planlarına SKA’ları dâhil ettiklerinde aslında gelecekte neler yapacaklarını veya neleri önemsediklerini göstermiş olmaktadır. Böylelikle yapılması gerekenler, öncelikle yöneticiler ve personelleri bilgilendirme ve gerekli özveriye göstermelerini sağlamak amaçlanmıştır.

BBB’nin “2022-2024 Revize Stratejik Planı”, yalnızca il merkezini değil, aynı zamanda tüm il sınırlarını kapsayacak şekilde çalışma yapma yetkisi vermektedir. Bu bağlamda, plan tüm ilçeleri kapsamaktadır. Stratejik plan

hazırlanırken, 20 ilçenin belediye başkanlarının da üye olarak yer aldığı “Strateji Geliştirme Üst Kurulu” oluşturulmuştur. Ayrıca, tüm daire başkanları da bu kurulda üye olarak yer almaktadır. Bu durum, BBB stratejik planında yer alan SKA tüm ilçeleri de kapsamını sağlamaktadır. Buna ek olarak, Balıkesir ilçelerinden 7’si 50 bin nüfusu geçtiği için stratejik plan yapma zorunluluğu getirilmiştir.

BBB’nin stratejik planda, SKA yerelleştirilmesine bakıldığında aslında bir ana başlık olarak aldığı gözlemlenmiştir. Ayrıca temel ilkelerinde de SKA yer almıştır. BBB 7 adet stratejik alan oluşturarak, altında 12 adet hedef belirlemiştir. Bu alanların da SKA ile bağlantısını göstermiştir. Bu alan ve hedefler aşağıdaki tablodaki gibidir:

**Tablo 4.** Balıkesir Büyükşehir Belediyesi Stratejik Alan ve Amaçları (http-11).

Stratejik Alan	Stratejik Amaçlar
1. <i>“Altyapı, Mobilizasyon Ve Ulaşım Hizmetleri”</i>	Amaç 1: Altyapı Ve Üstyapı Hizmetlerini Kaliteli Ve Zamanında Sağlamak Amaç 2: Erişebilir Kaliteli Ulaşımı Sağlamak
2. <i>“Şehir Ekonomisi, Kalkınma Ve İstihdam”</i>	Amaç 3: Şehrin İstihdamını Ve Kalkınmasını Sağlamak Amaç 4: Şehrin Ekonomisini Ve Kırsal Kalkınmayı Güçlendirmek
3. <i>“Şehir Ve Çevre”</i>	Amaç 5: Doğayı Ve Canlı Ekosistemi Korumak Amaç 6: Kentsel Ve Mekânsal Gelişimi Çevreye Duyarlı Yapmak
4. <i>“Kültür Ve Sanat”</i>	Amaç 7: Şehri Uluslararası Temsil Etmesi İçin Spor, Turizm, Sanat Ve Eğitimde Desteklemek

4. “Kültür Ve Sanat”	Amaç 8: Şehrin Marka Değerini Artırmak İçin Kültürel Ve Tarihsel Koruma Sağlamak
5. “Şehir Yönetimi”	Amaç 9: Katılımcılığı Artırarak İşbirliği Sağlamak
6. “Kurumsal Gelişim Ve Kaynak Yönetimi”	Amaç 10: Kurumsal Kapasiteyi Artırmak Amaç 11: Sürdürülebilir Kalkınmayı Sağlamak
7. “Sağlık Ve Sosyal Gelişim”	Amaç 12: Sürdürülebilir Ve Kaliteli Sağlık Ve Sosyal Alan Oluşturmak

1. Stratejik alanı Stratejik Amaç(SA) 1’deki altyapı ve üstyapının sürdürülebilirliğini ve tutarlılığını hedeflerini; ve SA 2’deki akıllı ulaşım altyapısını ve toplu taşımanın erişiminin geliştirilmesi hedeflerini; Amaç 6(Temiz Su ve Sanitasyon), Amaç 9(Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı), Amaç 11(Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar), Amaç 13(İklim Eylemi) SKA ile ilişkilendirmiştir (http-11).

2. Stratejik alanı SA 3’teki kalkınmayı ve istihdamı destekleyecek faaliyetlerin yapılması hedefini; ve SA 4’teki kırsal alandaki üretimi kalkınmayı ve korumayı sağlanması, hayvancılığı geliştirme ve hayvan ürünlerinden oluşan salgın hastalıkların engellenmesi hedeflerini; Amaç 1(Yoksulluğa Son), Amaç 2(Açlığa Son), Amaç 4(Nitelikli Eğitim), Amaç 8(İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme), Amaç 9(Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı), Amaç 10( Eşitsizliklerin Azaltılması), Amaç 11(Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar) ve Amaç 12(Sorumlu Üretim ve Tüketim) SKA ile ilişkilendirmiştir (http-11).

3. Stratejik alanı SA 5’deki hayvan bakım evlerini geliştirme ve verimliliği artırma, yeşil alanları geliştirmek, atık faaliyetlerini geliştirme, haşerelerle mücadele ile çevre ve toplum sağlığı sağlama ve tüm kirlilikleri(hava, çevre, gürültü, dere) engelleyerek iklim değişikliği sebeplerine önlem alma hedeflerini; ve SA 6’daki

kentin katma değerini artıracak çalışmalar yapma, yenilenebilir enerji ile belediyenin enerji giderini azaltma ve yenilebilir enerjiyi teşvik etme hedeflerini; Amaç 7(Erişilebilir ve Temiz Enerji), Amaç 9(Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı), Amaç 11(Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar), Amaç 12(Sorumlu retim ve Tkretim), Amaç 13(İklim Eylemi), Amaç 14(Sudaki Yaşam) ve Amaç 15(Karasal Yaşam) SKA ile ilişkilendirmiştir (http-11).

4. Stratejik alanı SA 7'deki kentteki kültür yapıları ve niteliklerini artırma hedefini; ve SA 8'deki kültür ve turizmin potansiyelini geliştirme ve sosyo-ekonomik gelişimini sağlama, kültür, sanat ve eğitim etkinlikleri yapma, yöresel kültürü gelişme ve kültürel mirası sürdürülebilir kılma hedefleri; Amaç 4(Nitelikli Eğitim), Amaç 8(İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme), Amaç 11(Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar) ile ilişkilenmiştir (http-11).

5. Stratejik alanı SA 9'daki sosyal sorunlarında BBB içerisindeki vatandaşlara paydaş olmalarının sağlanması ve hizmetler arası koordinasyonun sağlanması hedefleri Amaç 11(Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar) ve Amaç 16 (Barış, Adalet ve Güçlü Kurumlar) ile ilişkilenmiştir (http-11).

6. Stratejik alanı SA 10'daki bilgi, iletişim ve akıllı Şehircilik hizmetleri artırılması hedefini: ve SA 11'deki kaynakların verimli kullanımı, mal ve hizmet alımlarının hızlanması ve BBB'nin hissedarı ve sahip olduğu işletmelerinin verimliliğini artırması hedefleri Amaç 11(Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar) ve Amaç 12(Sorumlu retim ve Tkretim) SKA ile ilişkilendirmiştir (http-11).

7 Stratejik alanı SA 12'deki yaşlılara sosyal desteğin geliştirilmesi, dezavantajlı gruplara desteği yaygınlaştırılması, kent yaşayanlarına sosyal ihtiyaçlarının gidermesi, Kadın istihdamının geliştirilmesi ve kadın girişimciliğinin desteklenmesi ve koruyucu sağlık hizmetlerinin yaygınlaştırılması hedefleri; Amaç 1(Yoksulluğa Son), Amaç 2(Açlığa Son), Amaç 3(Sağlık ve Kaliteli Yaşam), Amaç 5(Toplumsal Cinsiyet Eşitliği), Amaç 8(İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme) ve Amaç 11(Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar) SKA ile ilişkilendirmiştir (http-11).

BBB, bu alanda SKA'yı stratejik plan hazırlarken temel almış ve bunları açıkça göstermiştir. Her hedefi birebir karşılayacak planları olmasa da her amacın karşılığında planında yer vermiştir.

Genel olarak 50 bin nüfusu aşan ilçe belediyelerinin stratejik planlarına baktığımızda bu kadar kapsamlı olmadığı sürdürülebilir kentler, doğal kaynakların sürdürülebilirliği ve tarımın sürdürülebilirliği gibi alanlara yoğunlaştığını görülmektedir. Sürdürülebilirlik kelimesi de stratejik planlarda BBB'ye göre daha azdır. Bunun sebebi büyükşehir belediyesinin kapsama alanı içerisinde olmasıdır. Bu sebeple kısaca 2'si merkez ilçe olmak üzere 7 ilçe belediyesinin stratejik planlarındaki sürdürülebilirlikten bahsedilen amaç ve hedeflere bakılmıştır.

Altıeylül Belediyesinin, 4 stratejik amacı vardır. 2. Amacında, kentin miraslarını, doğal yapısını, altyapı ve üstyapısını sürdürülebilir ve çevreye duyarlı şekilde yapılmasını temel almıştır (http-19).

Karesi Belediyesinin, 5 adet stratejik amacı vardır. 4. Amacının dördüncü hedefinde, hizmet binalarında altyapı sürdürülebilirliğini sağlamak olarak geçmektedir. Ayrıca sürdürülebilirlik geçmese de 2'inci amaç, kent gelişimini sağlamak, 3'üncü amaç toplumsal dayanışma ve gelişimin sağlanması ve 4'üncü amaç, küresel ve ulusal iş birliklerinin artırılması SKA bu amaçları kapsamaktadır (http-20).

Ayvalık Belediyesinin, 7 adet stratejik amacı vardır. Özellikle 3'üncü ve 4'üncü amaçlarında sürdürülebilirliği esas alınmıştır. 3. Amaç Tarımın ve Turizmin sürdürülebilirliğini 3. Amacın hedeflerine yaymıştır. 4. Amaçtaysa 1 hedefte, sürdürülebilir geçmekte o da kentin sürdürülebilirliği. Diğer amaçları SKA'nın kapsadığı alanlara yöneliktir (http-21).

Bandırma Belediyesinin 6 adet stratejik amacı vardır. 2.amacı, bu amaç sürdürülebilir sağlık ve çevre üzerine yoğunlaşmıştır. Diğer amaçları da SKA kapsamı içerisinde yer almaktadır (http-22).

Burhaniye Belediyesinin, 4 adet stratejik planı vardır 1. amacın 7. Hedefinde, bilişim sistemlerinin sürdürülebilirliğine,8. hedefinde, sürdürülebilir paydaşlarla ilişki kurmak; 2. amacın 1. hedefinde, sürdürülebilir sağlık ve kent sağlanmasına, 4. hedefinde, sürdürülebilir kentsel dönüşümüne; 3. amacın birinci hedefinde, sürdürülebilir demokratik yapı kurulmasına; ve son olarak 4. Amaç, sürdürülebilir kırsal-kent bütünlüğünün oluşturulması geçmektedir. Hemen hemen bütün amaçları SKA amaçlarının kapsamındadır (http-23).

Edremit Belediyesinin, her birimin ayrı ayrı stratejik amacı vardır bu yönden bakıldığında park ve bahçeler müdürlüğünün 2. Hedefinde, sürdürülebilir çevre

sağlığı; işletme iştirakler müdürlüğünün 6. Hedefinde, termal suyun sürdürülebilirliği, temizlik işlerini müdürlüğünün 1. Hedefinde, sürdürülebilir sağlıklı bir çevre ve 2. Amacında, sürdürülebilir güvenli ve yaşanabilir kent oluşturulması geçmektedir. Diğer amaçlarda SKA kapsamındadır (http-24).

Gönen Belediyesinin, 4 adet stratejik amacı vardır. 1. Amacının 1. Hedefinde doğal kaynaklarının sürdürülebilirliği sağlamak; 3. Amacının 4 hedefinde sürdürülebilir fikirlerin gelişmesini sağlanması ve 4 amacın 3. Hedefinde sürdürülebilir paydaş ilişkileri kurulması yer almaktadır. Stratejik planın diğer amaç ve hedefleri de SKA amaçları kapsamında yer almaktadır (http-45).

Balıkesir Büyükşehir Belediyesi ve ilçe belediyelerinin stratejik planlarına bakıldığında, sürdürülebilir kalkınma amaçları (SKA) ve sürdürülebilirlik kapsamında planlar ve hedefler bulunmaktadır. Bu durum, her belediyenin sürdürülebilir kalkınma hedeflerini, yerel düzeyde uygulamaya çalıştığının bir göstergesidir.

Stratejik Alan 1	6 TEMİZ SU VE SANİTASYON	9 SANAYİ, YENİLİKÇİLİK VE ALTYAPU	11 SÜRDÜRÜLEBİLİR ŞEHİRLER VE TOPLULUKLAR	13 İKLİM EYLEMİ			
Stratejik Alan 2	1 YENİLİKÇİLİK SÖZ	2 AÇIKLA SÖZ	4 NİTELİKLI EĞİTİM	8 İNSANA YAKIŞIRIŞ VE EKONOMİK BÜYÜME	9 SANAYİ, YENİLİKÇİLİK VE ALTYAPU	10 EĞİTİMLERİN KALİTESİ	11 SÜRDÜRÜLEBİLİR ŞEHİRLER VE TOPLULUKLAR
Stratejik Alan 3	7 ENERJİ VERİMLİLİĞİ	9 SANAYİ, YENİLİKÇİLİK VE ALTYAPU	11 SÜRDÜRÜLEBİLİR ŞEHİRLER VE TOPLULUKLAR	12 SÜRDÜRÜLEBİLİR VE TERCİH	13 İKLİM EYLEMİ	14 SAĞLIKLI YAŞAM	15 KARARLI YAŞAM
Stratejik Alan 4	4 NİTELİKLI EĞİTİM	8 İNSANA YAKIŞIRIŞ VE EKONOMİK BÜYÜME	11 SÜRDÜRÜLEBİLİR ŞEHİRLER VE TOPLULUKLAR				
Stratejik Alan 5	11 SÜRDÜRÜLEBİLİR ŞEHİRLER VE TOPLULUKLAR	16 BARIS, ADALET VE GÜÇLÜ KURUMLAR					
Stratejik Alan 6	11 SÜRDÜRÜLEBİLİR ŞEHİRLER VE TOPLULUKLAR	12 SÜRDÜRÜLEBİLİR ÜRETİM VE TÜKETİM					
Stratejik Alan 7	1 YENİLİKÇİLİK SÖZ	2 AÇIKLA SÖZ	3 SAĞLIK VE KALİTE YAŞAM	5 TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİ	8 İNSANA YAKIŞIRIŞ VE EKONOMİK BÜYÜME	11 SÜRDÜRÜLEBİLİR ŞEHİRLER VE TOPLULUKLAR	

Şekil 23. Balıkesir Büyükşehir Belediyesi Stratejik Alanların SKA ile İlişkisi

#### 4.4.3. Paydaş Yönetimi

Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları (SKA) kapsamında, paydaşların önemli bir rolü bulunmaktadır. Belediyeler, bu amaçları tek başına yürütmekte zorluk çekmektedir. Bu nedenle, kamu kurumları, sivil toplum örgütleri, meslek kuruluşları, uluslararası ve ulusal birlikler ile özel sektörle iş birliği yaparak SKA'yı kapsayan projeler gerçekleştirmeleri gerekmektedir. Bu bağlamda, BBB birçok paydaş ile çalışmış ve doğrudan SKA adı altında veya onun kapsamındaki projelerde paydaş olarak yer almıştır.

GMKA ile Sosyal Gelişmeyi Destekleme Programı Kapsamında(SOGEP), kadınlara ve dezavantajlı gruplara girişimci olma fırsatı verilmektedir. Aynı zamanda kurumdan eğitim desteği de alınarak SKA kapsamında büyük paydaşlardan biridir (http-13).

İklim değişikliği ve farkındalık çalışmaları için Türkiye Belediyeler Birliği ve MBB ile çalışılmaktadır. UCLG-MEVA, Türkiye Sağlıklı Kentler Birliği ve İda Madra Jeoparkı Turizm Altyapı Hizmeti Belediyeler Birliği ile etkinlikler düzenlenmiştir (http-13).

Türkiye Eğitim Vakfı ile paydaş olarak, 2022 yılında “Okutan Balıkesir Projesi” için protokol imzalanmıştır. Kız öğrencilerin eğitimi için burs çalışmaları yapılmıştır (http-13).

Balıkesir Kent Konseyinin de, SKA kapsamında BBB'nin büyük paydaşdır. Özellikle etkinlik düzenleme ve farkındalık yaratma konusunda kent konseyiyle çalışmalar yapılmıştır (http-13).

BBB'nin önemli çalışmalarından biri de NE10(Şehir Araştırmaları ve Teknoloji Geliştirme) merkezi ile Balıkesir içindeki birçok şirkete paydaş olma fırsatı vermiştir. Bunu da İŞKUR hizmet noktası olarak sağlamaktadır. Birçok şirket ile buradan istihdam için paydaşlıklar kurulmaktadır. Birçok belediye ve kurum, SKA doğrultusunda çalışmalar yapmaktadır.

#### **4.5. Balıkesir Büyükşehir Belediyesi ve İlçelerinde Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları Kapsamındaki Faaliyetleri**

BBB'nin iki merkez ilçesi olan Karesi ve Altıeylül Belediyelerinin yanı sıra Ayvalık, Balya, Bandırma, Bigadiç, Burhaniye, Dursunbey, Edremit, Erdek, Gömeç, Gönen, Havran, İvrindi, Kepsut, Manyas, Marmara Adası, Savaştepe, Sındırgı ve Susurluk ilçelerindeki SKA faaliyetleri, 2019-2024 yılları arasındaki faaliyet raporları, performans raporları, stratejik planlar ve meclis kararları incelenerek değerlendirilmiştir. Yapılan önemli faaliyetlerin hangi SKA altında faaliyet gösterdiği belirtilmiştir.

##### **4.5.1. Balıkesir Büyükşehir Belediyesi**

Bu başlık altında BBB'nin SKA kapsamındaki önemli faaliyetleri incelenecektir.

###### **4.5.1.1. Yoksulluğa Son ve Açlığa Son Faaliyetleri**

**FIRINTAŞ:** 1981 yılında sadece ekmek üretimi için belediye tarafından kurulan şirket, 2016 yılında Balıkesir Gayrimenkul Yatırım ve Gıda Anonim Şirketi'ne dönüşmesiyle birlikte sosyal yaşam alanları ve piyasa koşullarına uygun olarak düşük fiyatlı hizmetler sunan tesisler ve fırın ürünleri hizmetleri vermeye başlamıştır. Ayrıca birçok mahalle ve ilçede, halk ekmek noktaları ve turistik bölgelerdeki restoranlar ve kafeler, uygun fiyatlı ürünleri halkla buluşturmayı amaçlamaktadır. (http- 34).

**Küçükbaş Hayvancılığı Destekleme Projesi:** 2023 yılında başlayan proje, BBB ve Sındırgı, Dursunbey, Savaştepe, Kepsut ve İvrindi ilçeleri ile işbirliği içinde "Balıkesir Kuzusu Damızlık Tesisleri" kurulmuştur. Projenin amacı, coğrafi işaret olarak korunan "Balıkesir Kuzusu" neslini devam ettirip, bu konuda hayvancılara desteklemektir. Ayrıca Bigadiç ilçesine de "Koç İstasyonu" kurulmuştur. BBB, bu ilçelere ve proje kapsamındaki üreticilere merinos koç hibesi yapmıştır. Küçükbaş hayvancılığın devamı için hayvancılara kuzu ve koç desteği sağlanmaktadır (http- 29).



**BAÇEM:** 2015 yılında BBB bünyesinde hayata geçirilen “Balıkesir Büyükşehir Belediyesi Çiftçi Eğitim Merkezi” projesi, birçok tarımsal ürünün üretilmesinde, bu konuda çiftçilerin eğitilmesinde, üretimi yaparken doğaya verilen zararın engellenmesi hakkında çalışmalarında ve üretilip satımında öncülük etmektedir. Merkez bünyesinde, tarımsal ürünlerin üretim ve bilinçlendirme kursları, tıbbi ve aromatik bitkileri yetiştirme kursu, zeytin üreticiliği ve eğitimi gibi kurslara ve üretime sahiptir. Böylece çiftçiyi eğiterek üretimi artırma ve kırsal kalkınmayı amaçlamaktadır (http-41).

Bunların dışında BBB bünyesinde birçok çiftçiye tohum desteği sağlanmıştır. “Ata Tohumu Projesi” ile ata tohumları bulunup çoğaltılıp çiftçilere verilmesi hedeflenmiştir. Zeytincilik faaliyetlerinde kasa ve zeytin toplama örtüsü desteği sağlanmıştır (http-13).

#### **4.5.1.2. Sağlıklı ve Kaliteli Yaşam Faaliyetleri**

“Hava Kalitesini İyileştirme Projesi” kapsamında, hava kirliliğinden kaynaklanacak sağlık sorunlarını engellemek için çalışmalar yapılmıştır. Kömür numuneleri toplanmış ve doğalgazsız bölgelerde dönüşüm çalışmaları başlatılmıştır (http-13).

2021 yılında 20 ilçenin beraber kabul ettiği “Haşereye Karşı Mücadele” protokolü kapsamında ilaçlama çalışmaları yapılmıştır. Haşere hayvanların sebep olduğu bulaşıcı veya hayvan hastalıklarının önüne geçmek için yapılmış çalışmalardan biridir (http-13).

2020 yılında BBB bünyesinde çalışan anne olan kadınlara “En İyi Polis Narkotik Anne” konulu eğitim verilmiştir. Bu eğitimin amacı uyuşturucu ile mücadelenin evde, ailelerde başlaması hedeflenmiştir (http-13).

#### **4.5.1.3. Nitelikli Eğitim, Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Eşitsizliklerin Azaltılması Faaliyetleri**

**Bandırma Engelsiz Yaşam Merkezi:** 2017 yılında, özellikle ilk başta otizmli ve öğrenme engeli olan çocuklara eğitim merkezi olarak kurulmuştur. Daha

sonrasında her yaştan öğrenci almışlardır. Sadece otizm değil her türlü sorunu olan bireylere temel eğitimden kültür eğitimlerine kadar çalışmalar yapılmaktadır (http-29).

**Altıyüzlü Engelsiz Yaşam Merkezi:** 2023 yılında belirli engelleri bulunan insanları topluma kazandırmak, eğitim kursları vererek ihtiyaçlarını karşılamak ve istihdamlarını sağlamak amacı ile yapılmış bir projedir (http-13).

**ADEM:** Aile Destek Merkezi, BBB desteğiyle aile içi psikolojiyi ve aile bireyleri arasındaki iletişimi güçlendirmek, sorunları çözmek amacıyla kurulmuş bir yapıdır. Merkezde psikolog, sosyal hizmet uzmanı ve çocuk gelişim uzmanı bulunmaktadır. Bu kapsamda merkez, hem kadınlar hem de çocuklar için psikolojik destek sağlamayı amaçlamaktadır (http-29).

#### 4.5.1.4. Temiz Su ve Sanitasyon Faaliyetleri

BBB bünyesinde toplamda 31 Atıksu Arıtma Tesisi bulunmaktadır. Bu tesisler sudaki yabancı maddelerin ayrıştırılarak tekrar kullanımı ve akarsuların daha temiz kalmasını sağlamaktadır. Atıksu tesisi sayıları aşağıdaki tablodaki gibidir (http-31).

**Tablo 5.** Atıksu Tesisleri (http-31).

Yeri	Sayısı
Ayvalık	3
Balya	1
Balıkesir Merkez	1
Burhaniye	2
Bigadiç	1
Dursunbey	1
Edremit	3
Erdek	1
Gökçeyazı	1
Gömeç	2
Gönen	1

<b>Havran</b>	2
<b>İvrindi</b>	3
<b>Manyas</b>	2
<b>Marmara</b>	4
<b>Savaştepe</b>	1
<b>Sındırgı</b>	1
<b>Susurluk</b>	1

BBB’de, İçmesuyu Arıtma Merkezleri toplamda 9 adettir. Aşağıdaki tabloda sayıları ve yerleri verilmektedir (http-32).

**Tablo 6.** İçmesuyu Arıtma Merkezleri (http-32)

Yeri	Sayısı
Balıkesir Merkez	1
Bandırma	1
Ekinlik	1
Erdek	1
Gönen	1
Marmara Avşa	1
Susurluk	3

Bu tesisler Balıkesir Su ve Kanalizasyon İdaresi(BASKİ)’ne bağlıdır.

#### 4.5.1.5. Erişilebilir ve Temiz Enerji Faaliyetleri

**Çöpten Elektrik Üretimi:** 2021 yılında Balıkesir Büyükşehir Belediyesi (BBB) ve Landfill şirketinin ortak projesi olan Katı Atık Entegre Tesisi, organik maddelerin kompost edilmesiyle ortaya çıkan metan gazını enerjiye dönüştürmeyi hedeflemektedir. Bu sayede fosil yakıtların kullanımını azaltmayı ve atıkların sürdürülebilir bir şekilde yönetilmesini sağlamayı hedeflemektedir (http-29).

**Güneş Enerji Sistemleri Projeleri(GES):** 2023 yılında BBB’nin Çayırhisar Yerleşkesinde 900 KWE gücünde güneş panelleri kurmuştur. Bu paneller ile hem

yerleşkenin hem de ortalama 800 hanenin elektrik ihtiyacı karşılanması hedeflenmiştir.

2024 yılında Avlu Kongre merkezine kurulan, GES sistemi ile Avlu Kongre merkezinin elektrik ihtiyacı giderilmesi hedeflenmiştir (http-13).

2020 yılında Karizma Pazar yeri çatısına yapılan, GES ile 2.800 ailenin aylık elektrik ihtiyacını giderilmesi hedeflenmiştir (http-27).

#### **4.5.1.6. İnsana Yakışır Ekonomik Büyüme Faaliyetleri**

**NE10:** “Şehir Araştırmaları ve Teknoloji Merkezi” ile BBB ile kentte istihdamı, girişimciliği ve teknolojiyi geliştirme birleşim noktası olmuştur. İçerisinde 4 ayrı birimi vardır.” İstihdam Birimi”, “Kent Araştırma Ve Proje Birimi”, “Girişimcilik Birimi” ve “Genç Teknoloji birimi” (http-39).

İstihdam birimi, kendi içerisinde testler yaparak hem belediye bünyesinde hem de özel şirketler bünyesinde istihdam yapma amacıyla İŞKUR hizmet noktası olarak görev görmektedir (http-39).

Kent Araştırma ve Proje Birimi, kentin ihtiyacı olan hizmetleri sahadan öğrenerek yapılacak ve yapılmış olan projeleri rapor halinde hazırlama görevine sahiptir. Ayrıca gelen projeleri inceler ve projelendirme işlemlerini gerçekleştirmektedir(http-39).

Girişimcilik birimi, girişimcilik desteklemek için ulusal ve uluslararası programlar düzenlerler. Girişimcilik projelerini destekleme ve bu konuyla alakalı eğitimler vermektedirler (http-39).

Teknoloji birimi, gençlere öncelikle gençler olmak üzere teknoloji merkezli etkinlikler düzenleme ve temel düzeyde yazılım ve tasarım eğitimleri de düzenlemektedir (http-39).

Genel itibarıyla kentteki ihtiyaçları belirleyip raporlayan ve bunları akıllı çözümler bulunmasına katkı sağlayan, girişimciliği destekleyen ve istihdamı destekleyen bir BBB projesidir.

**BALMEK:** 2015 yılından kurulan “Balıkesir Büyükşehir Meslek Edindirme Kursları” projesi, tüm vatandaşların eğitim kursları ile istihdam edilebilme amacıyla birçok alanda ücretsiz kurslar verilmektedir (http-37).

#### **4.5.1.7. Sanayi ve Yenilikçi Altyapı Faaliyetleri**

**MESTEM:** BBB öncülüğünde “Mesleki ve Teknik Eğitim Merkezi” GMKA, Balıkesir Organize Sanayi Bölgesi Müdürlüğü iş birliği ile kurulmuştur. Bu projedeki amaç organize sanayideki ihtiyaç duyulan bölümlerin eğitimini vererek doğrudan istihdam sağlanması hedeflenmiştir (http-47).

#### **4.5.1.8. Sürdürülebilir Şehirler ve Topluluklar Faaliyetleri**

**BALTOK:** Balıkesir’de şehrin doğasını bozmadan düzenlemeler yapmaktadır. Çevresel düzenlemeler, toplu konut inşası, BBB’nin öngördüğü yerlerde çevreci bir yaklaşımla tamamlama gibi çalışmaları vardır. BBB iştiraklerinden biridir (http-48).

**BALBUCKS:** 2023 yılında kurulan BALBUCKS, sosyal belediyeciliğin bir örneğidir. İnsan hayatının refahını artırma ve şehrin marka değerini yükseltmek için önceliği gençler sonrasında tüm vatandaşları kapsadığı kahve dükkânıdır (http-36).

**Avlu Alışveriş ve Yaşam Merkezi:** BBB’nin vatandaşlarına ulaşılabilir yeşil alan çalışmalarından biridir. Birçok faktörü içinde bulundurmaktadır. Yapay gölet, yeşillik alanları, kültür sanat merkezleri ve spor alanları gibi yapıların bir arada olmasını sağlamıştır.

**Açık Veri Portalı:** 2020 yılında açılan bu portal ile birlikte şehirdeki 53 veriyi izleme olanağına sahiptir. İçerisinde çevre, ulaşım, yaşam, demografik yapı, kırsal ve belediyecilikle alakalı veriler bulunmaktadır (http-49).

#### **4.5.1.9. İklim Değişikliği ve Sorumlu Tüketim Faaliyetleri**

**Sıfır Atık Tırı:** 2024 yılında öncelikle iklim değişikliği, SKA ve sıfır atık konularında bilincin artması amacı ile bu tır projesi yapılmıştır. Bu tır ilçeleri, okulları gezerek bilinçlendirme çalışmaları ve etkinlikleri düzenlemektedir (http-13).

**Sıfır Atık Caddeleri:** Altıeylül, Karesi, Balya, Erdek, .Dursunbey ve Edremit'te mobil atık getirme merkezleri yerleştirilmiş bu sayede geri dönüştürülebilir maddelerin toplanması kolaylaştırılmıştır. Bununla beraber de ilçelerde bilinçlendirme çalışmaları yapılmıştır (http-13).

**Tarlada Sıfır Atık:** 2022 yılında bu proje ile Gönen'de bulunan Hasanbey Kalkınma Kooperatifi ile yürütülen projede 500 kg zirai ambalaj, sera örtüsü ve sulama borusu ve diğer atıkları toplayan kadın çiftçilere kuzu verilmiştir. Sadece gönen değil Altıeylül, Balya ve İvrindi ilçelerindeki bazı mahallelerde bu proje hayata geçirilmiş ve daha fazla da yaygınlaştırılmak istenmektedir (http-13).

**Atık İlaçların Toplanması:** 2020 yılında başlanılan projenin amacı, ilaçların uygun şekilde bertarafı hedeflenmiştir. Bu proje ile merkez ve ilçelerdeki vatandaşlardan 12271 kg atık ilaç toplanıp bertaraf edilmiştir (http-13).

**Atık Pil Toplanması Projesi:** Proje kapsamında atık pilleri toplama konusunda teşvik amaçlı belli sayıda toplanan pil sayısına hediye verilmesi ile bu konuda farkındalık oluşturulmak hedeflenmiştir (http-13).

**Mutfakta Sıfır Atık:** 2023 yılında Türk Kızılay'ı ile ortak yürütülen projede aşırı tüketim ve israfın öne geçilerek bilinçlendirme ve farkındalık kazandırmak hedeflenmiştir. Bu kapsamda gönüllü katılımcılara kompost yapımı ile ilgili eğitimler verilmiş ve donanım sağlanmıştır (http-13).

**A(r)tık Yok Projesi:** 2021 yılında uygulanan proje ile İl Milli Eğitim Müdürlüğü yürütülen bu projede çevre ve atık konusunda tek çatı altında çalışıp daha fazla öğrenciye ulaşmak ve farkındalık yaratmak istenilmiştir. Bu kapsamda 73 adet gönüllü öğretmenler ile bu eğitimi etkinlik ve oyunlar üzerinden proje kapsamında yürütülmüştür (http-13).

**Bir Fikrim Var:** Bu proje BBB, Kent Konseyi ve Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından işbirliği ile uygulanmaya koyulmuştur. Doğal çevreyi koruma ve iklim değişikliği kapsamını içermektedir (http-27).

Ayrıca Balıkesir'e ait birçok yiyecek ve tekstil ürününü coğrafi işareti haline getirilmiş ve ürünlerin üretiminde destekler sağlanmıştır. Bu sayede de üreticinin sadece il içi değil il dışına hatta yurt dışına satışları için teşvik edilmiştir. Balya

Tereyağı, Balıkesir Kuzu Kokoreç'i, Havran Siyah İnciri, Savaştepe Mihaliç Peyniri ve Balıkesir Manda Kaymağı tescillenmiş ürünlerdir (http-13).

#### **4.5.1.10. Sudaki Yaşam Faaliyetleri**

**Hayalet Ağı Temizliği Projesi:** 2020 yılında başlatılan bu proje kapsamında deniz içinde balık avlanırken kopan ve kaybolan ağların canlı yaşamına zarar vermesidir. BBB bu kapsamda Marmara ve Ege Deniz'lerindeki bu kirliliği bitirmek için bölgelerin belirli yerlerinde dalış yaparak temizlik yapmıştır. Bu kapsamda 3 yılda toplamda 750 bin metre kare hayalet ağ denizden toplanmıştır (http-13).

#### **4.5.1.11. Karasal Yaşam Faaliyetleri**

**Bal Ormanı Projesi:** 2023 yılında toplamda 7 kurum ile iş birliği içinde yapılmaya başlanılan projede, BAÇEM desteği ile Kaz Dağlarına büyük bir tesis kurulması planlanmaktadır. Bu proje ile kaz dağlarında bal üretip aynı şekilde eğitim merkezi haline getirilmesi hedeflenmiştir. Üretilen balların da öncelikle Balıkesir de sonra da ülkede uygun fiyata doğal bal üretimi sağlanması ayrıca arıcılıkla geçinen kişilere destek vermek hedeflenmiştir. Ayrıca Kaz dağlarındaki biyoçeşitliliği korumak adına atılmış adımdır (http-41).

**Su Kaynaklarının Balıklandırma Projesi:** 2018 yılında başlanılan proje BBB tarafından 13 ilçedeki atıl durumdaki su kaynaklarına sazan balığı yavrusu salınarak ekosistemin canlılığının devam edilmesi amaçlanmıştır (http-29).

**Vahşi Depo Alanların Islahı:** İklim değişikliğine sebep olan en sebeplerden biri çöplerin açık bir şekilde bir yerde toplanmasıdır. Yangın, metan gazı ve birçok zararlı maddenin doğaya verdiği zararı en aza indirmek için vahşi depoların ıslah çalışmaları yapılmıştır (http-13).

İlçe	
Erdek	Harmanlı
	Poyrazlı
İvrindi	Korucu
Edremit	Altnoluk
Dursunbey	Dursunbey

Şekil 24. Islah Edilen Vahşi Depolama Alanları (http-13).

#### 4.5.1.12. Barış, Adalet ve Güçlü Kurumlar ve Amaçlar İçin Ortaklıklar Faaliyetleri

**Dünya Habitat Günü:** 2022 yılında 110 ülkeden 200 kişinin üstünde bir katılımı yapılan program, 7 dilde canlı yayınlanmıştır. Program “Kimseyi ve Hiçbir Yeri Arkada Bırakma” teması altında gerçekleşmiştir. Birçok üst düzey yöneticinin katıldığı program, birçok etkinlikle tamamlanmıştır. SKA üzerinde durulmuş ve bunları yaygınlaştırmak gerektiğinin üzerinde durulmuştur (http-51).

**Yapılan Etkinlikler:** “Dünya Sıfır Atık Günü”, “İklimе Dirençli Balıkesir Çalıştayı”, “TUİK Sıfır Atık Günü”, “Atıksız Ada Ekinlik Projesi Etkinliği” ve “Kentlerde Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinin Yerelleştirilmesi Konferansı” (http-13).

Bu etkinliklerin ikisi önemlidir. Birincisi “Kentlerde Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinin Yerelleştirilmesi Konferansı” sebebi ise birçok devletten katılım sağlanmış ve SKA amaçlarının nasıl yerelleştirmek gerektiği birçok paydaşın sunumları ve konuşmalarıyla anlatılmıştır (http-13). Bu konferans sonrası “Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri Şehirler Ağı Türkiye Ofisi” açılmıştır(http-50).

İkincisi, 2023 yılında “İklimе Dirençli Balıkesir Çalıştayı” bu programda gerek özel sektör gerek kamu sektöründen birçok temsilci katılmış ve Balıkesir’in nasıl bir dirençli şehir olabileceği, MBB ve TBB’den gelen katılımcıların konuşmalarıyla anlatılmıştır. Konuşmalar sonrası atölye çalışmaları yapılarak bunlar pekiştirilmiştir (http-13).

BBB’nin, 2015-2023 yılları arasındaki faaliyet raporları, 2022’den bu güne kadar yayınlanmış meclis kararları ve kurumların internet adresleri incelenmiştir. Bu



araştırma sonucu bulgular bu şekildedir. SKA kapsamına giren başka çalışmalar da vardır. Fakat daha çok önemli projeler üzerinde durulmuştur.

#### 4.5.2. Altıeylül Belediyesi

Bu başlık altında Altıeylül Belediye'sinin SKA kapsamındaki önemli projelerine bakılmıştır.

**ALGEM:** 2015 yılından itibaren Altıeylül Gelişim Merkezi ile fırsat eşitsizliği yaşayan insanlar için ücretsiz kurs ve meslek edindirme kursları verilmektedir. Bununla birlikte merkez, durumu olmayan kişilere nakdi ve ayni yardımlar yapmaktadır (http-37).

**Dallımandıra GES:** 2022 yılında Dallımandıra mahallesinde kurulan bu sistem ile birlikte belediyenin hizmet binaları ve sokak aydınlatmaları enerjilerini karşılaması hedeflenmiştir. 1 megavatlık bir enerji üretilmektedir (http-52).

Bu projelerle beraber hem ‘‘Erişilebilir Temiz Enerji’’ ve ‘‘Eşitsizliklere Son’’ hedefleri doğrultusunda projeleri bulunmaktadır. Bu verilere belediyenin 2024 yılında resmi internet adresinden ve 2015-2023 arasındaki yıllarındaki faaliyet raporları incelenerek ulaşılmıştır.

#### 4.5.3. Karesi Belediyesi

Bu başlık altında Karesi Belediyesi'nin SKA kapsamındaki önemli çalışmalarına bakılmıştır.

**Zero Waste Projesi:** 2020 yılında ‘‘Avrupa'da Sıfır Atık Döngüsel Ekonomi Kapsamında Yetişkin Becerileri Becerilerinin Geliştirilmesi’’ projesi Karesi Belediyesi'nin AB Erasmus+ projesi olarak sunulmuştur. Projenin amacı, yetişkinlerin sıfır atık konusunda eğitimi için stratejik ortaklıkların yapılması amaçlanmıştır. Bu proje kapsamında Karesi Belediyesi 208.292 Euro destek görmüştür (http-26).

**GES Projeleri:** 2021 yılında Karesi Belediyesinin, Davutlar Mahallesinde kurulan GES sistemi ile şebekeye satıp oradan gelecek para ile de yatırımların devam edilmesi hedeflenmiştir (http-28).

**Çevre Koruma Açısından Faydalı Mikroorganizmaların Tarımsal Kullanımı:** Başta Balıkesir Üniversitesi ve Karesi Belediyesi'nin paydaş olduğu bu proje, bir Erasmus projesidir. Proje kapsamında 4 adet daha ortak bulunmaktadır. Avrupa Fransa Ulusal Ajansı'na sunulan proje kabul edilmiştir. Projenin amacı, çiftçilere bitkisel ve hayvansal besinlerin üretiminde çevre ile uyum, yeni tekniklerin öğretilmesi, suni gübrelerin dikkatli kullanılması gibi eğitimler vermektir. Proje, Karesi Belediyesi tarafından 2020 yılında faaliyete geçirilmiştir (http-53).

Karesi Belediyesi içerisinde “Erişilebilir Temiz Enerji”, “Açlığa Son” ve “Sorumlu Tüketim” hedefleri doğrultusunda önemli projeler gerçekleştirmiştir. Bu bulgulara Karesi Belediyesi'nin 2015-2023 arasındaki paylaşılan faaliyet raporlarından ve 2024 yılında resmi internet sitelerinden elde edilmiştir.

#### **4.5.4. Ayvalık Belediyesi**

Bu başlık altında Bandırma Belediyesi'nin SKA kapsamındaki önemli çalışmalarına bakılmıştır.

**Ayvalık Turizm Geliştirme Birliği:** Bölgedeki turizmi geliştirmek amacıyla 2009 yılında kurulan bir birliktir. Ayvalık Belediyesi'nin teşvikiyle kurulmuştur. (http-67).

**Kadın Danışma Evi:** 2023 yılında Ayvalık Belediyesi tarafından kurulan bu kurum ile birlikte şiddet gören kadınların ve haksızlık yaşayan kadınların hukuki olarak yardımcı olunması amacıyla kurulmuştur (http-67).

**Sosyal Market:** 2021 yılında başlayan Ayvalık Belediyesi'nin bu projesi ile birlikte maddi durumu kötü olan vatandaşlara, bağıışçılarının sağladıkları kıyafetleri ücretsiz bir şekilde ulaşmasını sağlamaktadır (http-67).

Bandırma Belediyesi'nin “Barış, Adalet ve Güçlü Kurumlar”, “Yoksulluğa Son” ve “Hedefler İçin Ortaklıklar” hedefleri için önemli projeler gerçekleştirmiştir. Bu bulgulara Bandırma Belediyesi'nin 2015-2023 arasındaki paylaşılan faaliyet raporlarından ve 2024 yılında resmi internet sitesinden elde edilmiştir.

#### 4.5.5. Bandırma Belediyesi

Bu başlık altında Bandırma Belediyesi'nin SKA kapsamındaki önemli çalışmalarına bakılmıştır.

**Bandırma Entegre Su Projesi:** 2020 yılında başlanılan proje ile AB'nin IPAIII(Katılım Öncesi Yardım Aracı) ile içme suyu 24 ay ve atıksu tesisi, 27 ay toplamda 24 milyon 354 bin Euro ile desteklenmiştir (http-34).

**8 Haziran Marmara Deniz Günü:** 2023 yılında Marmara Belediyeler Birliği'nin öncülüğünde başlayan bu etkinlik, BBB, Bandırma Belediyesi ve Bandırma On Dokuz Eylül Üniversitesi işbirliğiyle gerçekleştirilmiştir. Etkinlik genel olarak biyoçeşitliliğin korunması temasıyla gerçekleşmiştir. Vatandaşların da katılımıyla denizden 780 kg atık çıkarılmıştır. Çıkarılan atıklar geri dönüşüm tesisine gönderilmiştir. Bu çalışma ile biyoçeşitliliğe ve geri dönüşüme farkındalık kazandırılması hedeflenmiştir (http-54).

Bandırma Belediyesi, "Temiz Su ve Sanitasyonu" ile "Sudaki Yaşam" hedefleri için önemli projeler gerçekleştirmiştir. Bu bulgular, Bandırma Belediyesi'nin 2015-2023 arasındaki paylaşılan faaliyet raporlarından ve 2024 yılında resmi internet sitesinden elde edilmiştir.

#### 4.5.6. Burhaniye Belediyesi

Bu başlık altında Burhaniye Belediyesi'nin SKA kapsamındaki önemli çalışmalarına bakılmıştır.

**Mavi Bayrak Programı:** Türkiye Çevre Eğitim Vakfı'nın belirlediği kriterlere uyarak 4 adet mavi bayraklı sahile sahiptir. Bu şekilde hem deniz alanlarının temizliğini sağladığı için hem de çevre temizliğini sağladığı için turizm konusunda ilerleme kaydetmiştir (http-59).

**Atık Yağlar Can Dostlara Mama:** 2021 yılında başlanılan projenin amacı, bitkisel atık yağların çevreye verdiği zararı en aza indirmek ve bununla beraber sokak hayvanlarının mama ihtiyacını karşılamaktır. Proje kapsamında atık yağlar toplanarak mamaya dönüştürülmektedir (http-55).

**Eğitime Destek Projesi:** “Burhaniye Eğitime Destek Derneği” ile işbirliği içinde korona döneminde öğrencilere tablet dağıtımı yapmıştır (http-56).

**Engelsiz Havuz Projesi:** Proje kapsamında, engelli vatandaşların ücretsiz olarak kullanabileceği havuz yapımı gerçekleşmiştir (http-57).

**Sosyal Etkinlik Merkezi(BURSEM):** 2019 yılında haziran ayında meclis kararı ile faaliyete geçen BURSEM, ğrencilerin normal eğitim hayatında tamamlayamadıkları dersler için eksiklerini giderme firsatı sunmaktadır. Normal milli eğitim derslerinin yanında sanatsal ve sportif eğitimlerde vermektedir (http-58).

Burhaniye Belediyesi, “Nitelikli Eğitim”, “Eşitsizliklere Son” ve “Sudaki Yaşam” hedefleri kapsamında projeler gerçekleştirmiştir. Bu bulgular, Burhaniye Belediyesi'nin 2015-2023 arasındaki paylaşılan faaliyet raporlarından ve 2024 yılında resmi internet sitesinden elde edilmiştir.

#### **4.5.7. Dursunbey Belediyesi**

Bu başlık altında Dursunbey Belediyesi'nin SKA kapsamındaki önemli çalışmalarına bakılmıştır.

**Kendi Kaynağını reten Belediye:** Bu projenin bir parçası olarak, 2017 ve 2021 yıllarında iki güneş enerjisi santrali kurulmuştur. Bu tesisler aracılığıyla belediyenin enerji ihtiyaçlarını karşılaması hedeflenmektedir (http-60).

Dursunbey Belediyesi, "Erişilebilir ve Temiz Enerji" hedefi doğrultusunda çeşitli projeler gerçekleştirmiştir. Bu bilgilere, Dursunbey Belediyesi'nin 2015-2022 arasındaki faaliyet raporları ve 2024 yılında resmi internet sitesinden ulaşılmıştır.

#### **4.5.8. Edremit Belediyesi**

Bu başlık altında Edremit Belediyesi'nin SKA kapsamındaki önemli çalışmalarına bakılmıştır.

**Edremit Tarıma Dayalı İhtisas Sera (Süs Bitkileri) Organize Sanayi Bölgesi(Edremit TDİOSB):** 2019 yılında Edremit Belediyesi başta olmak üzere Balıkesir Valiliği, BBB, Edremit Ticaret Odası ve Edremit Tarımsal Kalkınma

Kooperatifi işbirliği ile kurulmuştur. Bu sanayi bölgesinde katma değeri yüksek süs bitkileri üretilmesi amaçlanmaktadır (http-63).

**Sıfır Atık:** 2023 yılında Edremit Belediyesi, “Sıfır Atık” projesi kapsamında “1. Sınıf Atık Getirme Merkezi” açmıştır. Bu merkezde, vatandaşların getirdiği atıkları geri dönüşümü için belli bölümlere ayırmıştır. Her türlü atığa, ayrı bir bölüm ayrılmıştır. Bu sayede düzenli bir geri dönüşüm sağlanmaktadır (http-61).

**Atatürk Kültür Merkezi:** 2022 yılında açılan merkez içerisinde üniversite sınavları için öğrencilere kurslar verilmektedir. Ayrıca sosyal eğitimler ve sağlık eğitimleri merkez içerisinde belediye tarafından ücretsiz verilmektedir (http-62).

**Yerel Demokrasi Ajansı:** 2023 yılında Edremit Belediyesi'nin teşviki ile “Avrupa Yerel Demokrasi Derneği” ve “Avrupa Konseyi” beraber çalışması olarak “Yerel Demokrasi Ajansı” açılmıştır. Ajansın amacı, Avrupa'daki yerel yönetimler ile beraber projeler geliştirmektir (http-64).

Edremit Belediyesi, "Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı", "Amaçlar İçin Ortaklıklar", "Nitelikli Eğitim" ve "Sorumlu Üretim ve Tüketim" hedeflerini içeren önemli projeler gerçekleştirmiştir. Bu bilgilere, Edremit Belediyesi'nin 2015-2022 arasındaki faaliyet raporlarından ve 2024 yılında resmi internet sitesinden ulaşılmıştır.

#### **4.5.9. Gönen Belediyesi**

Bu başlık altında Gönen Belediyesi'nin SKA kapsamındaki önemli çalışmalarına bakılmıştır.

**Balıkesir Gönen TDİOSB:** 2023 yılında Gönen Belediyesi'nin de kurucu ortaklarından olduğu bu sanayi bölgesinin en büyük özelliği jeotermal ısıtmalı olmasıdır. Bu sanayi bölgesinde, seralarda topraksız tarım yapılması hedeflenmektedir. Öncelikle kadınlara istihdam alanı sağlanması amaçlanmıştır. Jeotermal enerjinin yanında GES ve rüzgar enerjisinden yararlanılması hedeflenmiştir. Bu sayede enerji maliyetlerinin düşürülmesi amaçlanmaktadır (http-65).

Gönen Belediyesi, "Erişilebilir Temiz Enerji" ve "Sanayi, Yenilikçilik ve Altyapı" hedeflerini içeren bir projeyi hayata geçirmiştir. Bu bilgilere Gönen

Belediyesi'nin 2015-2022 arasındaki faaliyet raporlarından ve 2024 yılında resmi internet sitesinden ulaşılmıştır.

#### **4.5.10. Kepsut Belediyesi**

Bu başlık altında Kepsut Belediyesi'nin SKA kapsamındaki önemli çalışmalarına bakılmıştır.

Kepsut'ta, 2022 de başlanılan *İleri Biyolojik Atıksu Arıtma Tesisi* 2023 yılının Ocak ayında açılmıştır. Bu atık su arıtma tesisinin diğerlerinden farkı, bu tesiste arıtılan suyun diğerlerine göre daha temiz ve daha tarıma uygun olmasıdır. Tesisin yatırımının yarısı Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından karşılanmıştır (http-33).

Kepsut Belediyesi, 2023 yılında vatandaşlara tohum desteği vermiştir. Belediyenin kendi ürettiği buğdayın ununu, ücretsiz olarak kırsal mahallelere ve merkez mahallelerdeki vatandaşlara dağıtmıştır (http-66).

Kepsut Belediyesi, "Temiz Su ve Sanitasyonu" ve "Açlığa Son" hedeflerini kapsayan proje gerçekleştirmiştir. Bu bulgulara Kepsut Belediyesi'nin 2015-2023 arasındaki paylaşılan faaliyet raporlarından ve 2024 yılında resmi internet sitesinden elde edilmiştir.

#### **4.5.11. Marmara Belediyesi**

Bu başlık altında Marmara Belediyesi'nin SKA kapsamındaki önemli çalışmalarına bakılmıştır.

**Atıksız Ada Ekinlik Projesi:** 2022 yılında başlatılan proje kapsamında, BBB ile ortak çalışılmıştır. Ekinlik Adası proje kapsamında; içme suyunu denizden sağlamakta, elektriğinin belli bir kısmını güneş enerji sistemlerinden karşılamaktadır. Adada atık kumbaraları ile atıkların geri dönüşümü sağlanmakta ve plastik poşet kullanılmamaktadır. Ayrıca organik atıklar gübreye çevrilip parklarda kullanılmaktadır. Bu proje, SKA kapsamında öncü bir proje sayılmaktadır (http-13).

Marmara Belediyesi "Temiz Su ve Sanitasyonu", "Erişilebilir Temiz Enerji" ve "Sorumlu Üretim ve Tüketim" hedeflerini kapsayan projeler gerçekleştirmiştir.

Bu bulgulara BBB'nin 2015-2023 arasındaki paylaşılan faaliyet raporlarından ve 2024 yılında resmi internet sitesinden elde edilmiştir.

#### **4.5.12. Sındırgı Belediyesi**

Bu başlık altında Sındırgı Belediyesi'nin SKA kapsamındaki önemli çalışmalarına bakılmıştır.

**Jeotermal Isınma Sistemleri:** 2014 yılında başlanılan proje Sındırgı Belediyesi ve Sınjet Jeotermal şirketi ile ortaklığı ile gerçekleşmiştir. Bu sistem ile Sındırgı ilçesinin ısınma sorununu fosil yakıtlardan uzaklaşarak termal sular ile çözülmesi hedeflenmiştir. Hisaralan bölgesinde çıkarılan termal su, özel yöntemler ile kent ısınma şebekesi kurulmuştur. Bu şekilde temiz enerji ile ısınmayı hedeflenmiştir (http-30).

**Sındırgı Doğal Boya ve Tekstil İnovasyon Merkezi:** 2023 yılında başlatılan Proje, GMKA'nın SOGEP programı ile Sındırgı İlçesinde kadınları destekleyip ekonomik olarak kalkınması amacıyla yürütülen bir projedir. Başta Sındırgı Belediyesi, BBB ve GMKA işbirliği ile oluşturulmuştur. Projenin amacı, kadın istihdamını sağlayarak doğal ve sağlıklı ürünler ortaya çıkartmaktır (http-40).

**Sındırgı Sebze-Meyve Kurutma Merkezi:** 2020 yılında başlatılan projede, Sındırgı Belediyesi, BBB ve GMKA ile iş birliği yapmıştır. Kadın istihdamını artırmak ve doğal üretim süreci yaratmak amacıyla SOGEP kapsamında kurulmuştur. Bu kurutma merkezinde, getirilen meyve ve sebzeleri jeotermal sistemleriyle kurutulması ve az enerji ile üretim sağlanması hedeflenmiştir. Hem de kadınları iş dünyasında desteklenmesi hedeflenmiştir (http-39).

Sındırgı Belediyesi "Erişilebilir Temiz Enerji" ve "İnsana Yakışır İş ve Ekonomik Büyüme" ve "Yoksulluğa Son" hedeflerini kapsayan projeler gerçekleştirmiştir. Bu bulgulara Sındırgı Belediyesi'nin 2015-2023 arasındaki paylaşılan faaliyet raporlarından ve 2024 yılında resmi internet sitesinden elde edilmiştir.

2024 yılının Mart ayında yapılan yerel seçimle birlikte BBB yönetimi değişmiştir. Bu değişimin ardından SKA adına gerçekleştirilen ilk önemli faaliyet Dönüşüm Kongresi olmuştur. 30-31 Mayıs tarihlerinde düzenlenen kongrede, 11 ayı

oturumda 11 farklı başlık ele alınmıştır. Dönüşüm Kongresi'nin ana amacı, şehirlerin sürdürülebilir kalkınmasını sağlamak ve bu süreçte ortaya çıkan zorluklara yenilikçi çözümler üretmektir. Kongrede, şehirlerin dönüşüm ihtiyaçları çeşitli alanlarda ele alınmış ve bu konular, uzman profesörler ve deneyimli uzmanlar tarafından tartışılmıştır. Kongre, bilgi ve deneyim paylaşımını teşvik ederek, kentlerin daha dirençli, yaratıcı, sürdürülebilir ve ekonomik olarak güçlü hale gelmesini amaçlamaktadır. Özellikle afet yönetimi, kentsel planlama, tarım ve kırsal kalkınma, turizmin kent gelişimindeki rolü ve iş dünyasının katkıları gibi konulara odaklanılmıştır. Bu sayede, şehirlerin geleceğe daha sağlam ve güvenli adımlarla ilerlemesi hedeflenmiştir (http-68).

2024 yılında yapılan bu araştırmalarda, Marmara Belediyesi ve Savaştepe Belediyesinin kurumsal internet sitelerine, faaliyet raporlarına ve meclis kararlarına ulaşamamıştır. Balya Belediyesi, Bigadiç Belediyesi ve Susurluk Belediyelerinin faaliyetlerinde BBB, yürütücü ortağı olduğu için ilçe belediyelerinin faaliyetlerinde yer verilmemiştir.



## 5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde sonuç ve öneriler yer alacaktır.

### 5.1. Sonuçlar

Sürdürülebilir kalkınma kavramı, önce bilim insanlarının yazılarıyla önem kazanmış, ardından devletler ve uluslararası örgütlerin gündemine girmiştir. Roma Kulübü'nde başlayan bu serüven, BM'in sürdürülebilir kalkınmayı ana vizyonu haline getirmesi ve 2030 Gündem'ini oluşturmasına kadar gelmiştir.

Birleşmiş Milletler, kendi kaynaklarını sürdürülebilir kalkınma için seferber etmiştir, ancak bu yeterli olmadığı anlaşılmıştır. Bu noktada devletlere, özellikle de yerel yönetimlere önemli bir misyon yüklenmiştir. Türkiye'de, bu misyon politikalara Beşinci 5 Yıllık Kalkınma Planı ile çevre konusu üzerinden başlayıp Yedinci 5 Yıllık Kalkınma Planı ile BM hedeflerini kendi stratejik planlarına entegre etmeye başlamış ve On İkinci 5 Yıllık Kalkınma Planı da dahil olmak üzere bu hedefleri benimsemiştir.

Balıkesir Büyükşehir Belediyesi'nin(BBB) 2022-2024 stratejik planı, 2015 – 2023 yılları arasındaki faaliyet raporları, 2022-2024 yılları arasındaki meclis kararları ve 2024 yılında ulaştığımız kurumsal internet siteleri incelenerek, sürdürülebilir kalkınma hedeflerini(SKA) yerelleştirme konusundaki faaliyetleri farkındalık, planlama ve paydaşlar kapsamında ve SKA kapsamındaki faaliyetleri incelenmiştir. Yapılan incelemeler sonucunda Balıkesir Büyükşehir Belediyesi'nin yerelleşme konusundaki faaliyetleri şunlardır:

- Farkındalık: BBB, “A(r)tık Yok”, “Sıfır Atık Caddeleri”, “Sıfır Atık Tırı” ve “SKA Eğitim Havuzu” projeleri gibi eğitimler düzenlemiştir. “Kentlerde Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinin Yerelleştirmesinin Gelişmesi Konferansı”, Dönüşüm Kongresi, Atıksız Ada Ekinlik Projesi Etkinliği ve İklim Dirençli Balıkesir Çalıştay gibi konferanslar, kongreler ve çalıştaylar düzenleyerek toplumda sürdürülebilir kalkınma bilincini artırmak istenmiştir.

- Planlama: BBB, 2022-2024 Revize Stratejik Planı'nda stratejik alanlarını SKA'ları ile ilişkilendirmiş ve stratejik hedeflerinde sürdürülebilirliğe yer vermiştir.

- Paydaşlar: Avrupa Birliği'nin Katılım Öncesi Yardım Aracı(IPA) ile proje gerçekleştirmiştir. Birleşmiş Kentler ve Yerel Yönetimler Orta Doğu ve Batı Asya Bölge Teşkilatı (UCLG-MEWA), Marmara Belediyeler Birliği ve Türkiye Belediyeler Birliğine üye olmuştur. Kızılay ile Mutfakta Sıfır Atık ve Türkiye Eğitim Vakfı ile Okutan Balıkesir Projesi gerçekleştirmiştir. 20 ilçe belediyesi ile Haşereye karşı mücadele protokolü imzalanmıştır. SS. Gönen Merkez Tuzakçı Hasanbey Tarımsal Kalkınma Kooperatifi ile "Tarlada Sıfır Atık Projesi", Güney Marmara Kalkınma Ajansı'nın "Sosyal Gelişmeyi Destekleme Projesi(SOGEP)" ile" Doğal Kök Boya ve İnovasyon Merkezi Projesi" gerçekleştirmiştir. BBB, paydaş projeler geliştirerek paydaş yönetimine önem vermiştir.

BBB'nin çevre dostu projeler kapsamında, "Hayalet Ağı Temizliği Projesi", "Bal Ormanı Projesi", "Su Kaynaklarının Balıklandırma Projesi" ve "Hava Kalitesi İyileştirme Projesi" yapılmıştır. Su sanitasyonu kapsamında, 31 adet atıksu arıtma tesisi ve 9 adet içmesuyu arıtma tesisi kurulmuştur.

BBB, sürdürülebilir kalkınma hedefleri kapsamında istihdam oluşturma, yönetme ve yönlendirme faaliyetlerinde önemli projelere imza atmıştır. Bu projelerden bazıları "Ne10 Şehir Araştırmaları ve Teknoloji Merkezi", "BALMEK", "Mesleki ve Teknik Eğitim Merkezi", "Sebze-Meyve Kurutma Merkezi" ve FIRINTAŞ'tır.

Kırsal kalkınma kapsamında bir dizi önemli projeyi hayata geçirerek, bölgenin tarımsal ve hayvancılık potansiyelini geliştirme yönünde önemli adımlar atmıştır. Bu projeler, kırsal ekonomiyi canlandırmayı, çiftçilerin ve üreticilerin gelirlerini artırmayı ve sürdürülebilir tarım uygulamalarını teşvik etmeyi amaçlamaktadır. Öne çıkan projeler şunlardır: "Küçükbaş Hayvancılığı Destekleme Projesi", "Balıkesir Büyükşehir Belediyesi Çiftçi Eğitim Merkezi", "Ata Tohumu Projesi" ve "Edremit Tarıma Dayalı İhtisas Sera (Süs Bitkileri) Organize Sanayi Bölgesi".

Temiz enerji kapsamında, Çöpten Elektrik Üretimi ve Güneş Enerji Sistemleri Projeleri hayata geçirilmiştir.

Sonuç olarak, Balıkesir Büyükşehir Belediyesi'nin faaliyetleri, sürdürülebilir kalkınma hedeflerini yerel düzeyde hayata geçirme konusunda önemli bir örnek teşkil etmektedir. Belediye, temiz enerji projeleri, çevre dostu girişimler, istihdam sağlamaya yönelik faaliyetler ve farkındalık artırma projeleri ile Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları (SKA) doğrultusunda önemli adımlar atmıştır. Bu çabalar, yerel düzeyde sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşılmasında kayda değer ilerlemeler sağlamış ve Balıkesir'in daha yaşanabilir bir şehir olmasına katkıda bulunmuştur.

## 5.2. Öneriler

Balıkesir Büyükşehir Belediyesi'nin sürdürülebilir kalkınma hedeflerini yerelleştirmesi üzerine yapılan çalışmada, belediyenin her alanda etkili olduğu görülmektedir. Ancak bu çalışmaların geliştirilmesi ve iyileştirilmesi gereken alanlar da bulunmaktadır.

Sürdürülebilir hedeflere yönelik çevre dostu projeler kapsamında, çevre temizliği ve akarsuların iyileştirilmesi konusunda çalışmalara ihtiyaç vardır. Yerel ve ulusal basında da öne çıkan Simav Çayı kirliliği, büyük dikkat çekmektedir. Simav Çayı'nda ağır metallerin, şirketlerin atıklarının ve yanlış kullanım sonucu zirai ilaçların çaya dökülmesi, ciddi kirlilik sorunlarına yol açmaktadır. Bu kirlilik, biyoçeşitliliğe zarar vermekte, çevre kirliliğini artırmakta ve ağır kokuya neden olmaktadır (http-69). Bu sorunlara çözüm bulmak için, BBB, işletmelerin bilinçlendirilmesi, çiftçilerin ilaç kullanımı konusunda eğitilmesi ve akarsuyun ıslahı konularında çalışmalar yapılması gerekmektedir.

Temiz enerji kapsamında halkın ve çalışanların bilgi düzeyinin artırılması büyük önem taşımaktadır. Bu amaçla, teşvik yöntemleri, ödüller ve yarışmalar gibi etkinlikler düzenlenebilir. Özellikle tarım ve hayvancılığın önemli bir yer tuttuğu Balıkesir'de, biyokütle enerjisi konusunda farkındalık oluşturulabilir. Özel sektör işbirlikleriyle yapılan çalışmalar, bilinçlendirme faaliyetlerine katkı sağlayacaktır. Bu sayede, potansiyeli yüksek bir temiz enerji alanında önemli ilerlemeler kaydedilebilir.

Geri dönüşümü teşvik etmek ve atık miktarını azaltmak amacıyla, plastik, kâğıt, cam ve pillerin geri dönüşümü sağlamak için belediyeye ait işletmelerde indirim uygulaması gibi teşvik çalışmaları yürütülebilir. Böylelikle, çevreye duyarlı

tüketim alışkanlıkları teşvik edilerek, sürdürülebilir bir gelecek için önemli bir adım atılmış olacaktır.

Sürdürülebilir hedefler doğrultusunda yerleşme için belediyenin uluslararası projelerde daha fazla yer alması ve daha fazla proje geliştirmesi gerekmektedir. Bu çalışmaların yapılmasıyla, kent nüfusunda daha bilinçli bir topluluk oluşabilir. Bu tür faaliyetleri uygulamak için mali kaynakların paydaşlarla işbirliği içinde sağlanması da önemlidir.

Bu şekilde, Balıkesir gibi bir kentin sürdürülebilirlik açısından başarılı olması ve bilinçli bir toplum oluşturması mümkün olabilir.



## KAYNAKÇA

- Ağca, B. (2002). Dünya sürdürülebilir kalkınma zirvesi(Johannesburg, 26 Ağustos - 4 Eylül 2002).*Uluslararası Ekonomik Sorunlar Dergisi*, (7), 32-40.
- Akyıldız, F. (2011). Binyıl kalkınma hedefleri, insan hakları ve demokrasi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (14),39-60.
- Allen, T., and Thomas, A. (2000). *Poverty and development*. Oxford University Press.
- Alpagut, B. (1997). Doğal çevre ve insanın evrimi. R. Keleş içinde, *İnsan, çevre, toplum* (s. 19-113). Ankara: İmge Kitapevi Yayınları.
- Altunbaş, D. (2004). Uluslararası sürdürülebilir kalkınma ekseninde türkiye'dek kurumsal değişimlere bir bakış. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 1(1-2), 103-118.
- Anand, A., and Kumar, R. (2016). Importance of brundtland report in the protection of environment: a legal analysis. *South-Asian Journal of Multidisciplinary Studies*, 3(3), 230-249.
- Arar, A. A. (2002). Yerel gündem 21. *TC. Dışişleri Bakanlığı Uluslararası Ekonomik Sorunlar Dergisi*, (6),14-22
- Aslanoğlu, R. (1998). *Kent,kimlik ve küreselleşme*. Bursa: Asa Yayınları.
- Asselt, H., and Green, F. (2023). COP26 and the dynamics of anti-fossil fuel norms. *Wiley Interdisciplinary Reviews: Climate Change*, 14(3), e816.
- Barlas, D. (2017). Milletler cemiyeti'nde türkiye:iyimserlik ve kuşku arasında. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 14(55), 93-111.
- Biermann, F., Kanie, N., and Kim, R. E. (2017). Global governance by goal-setting: the novel approach of the UN Sustainable Development Goals. *Current Opinion in Environmental Sustainability*, 26, 26-31.
- Bigg, T., and Dodds, F. (1997). The un commission on sustainable development. F. Dodds içinde, *The way forward beyond agenda 21* (s. 22). London: Routledge.

- Birleşmiş Milletler. (1999). *Habitat gündemi ve istanbul deklarasyonu*. Ankara: T.C. Başbakanlık Toplu Konut İdaresi Başkanlığı.
- Byerlee, D., and Fanzo, J. (2019). The SDG of zero hunger 75 years on: Turning full circle on agriculture and nutrition. *Global Food Security*, 21, 52-59.
- Bozlağan, R. (2010). Sürdürülebilir gelişme düşüncesinin tarihsel arka planı. *Journal of Social Policy Conferences*, (50), 1011-1028.
- Connelly, J., Smith, G., Benson, D., and Saunders, C. (2012). *Politics and the environment from theory to practice*. Abingdon: Routledge.
- Councils, A. (1997). Moving sustainable development from agenda to action. *Asia-Pacific Council News, January-March*, 2.
- Cowen, M., and Shenton, R. W. (1996). *Doctrines of development*. Londra: Routledge.
- Çağdaş, T. (2011). Türkiye'de yerel yönetimlerde idari özerklik. *Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 30(1), 391-416.
- Çakmak, H. (2003). Kalkınma iktisadi literatüründe gelişme kavramının evrimi. *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 21(2), 49-68.
- Çelik, Y. (2006). Sürdürülebilir kalkınma kavramı ve sağlık. *Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi*, 9(1), 19-37.
- Çiçek, Y. (2014). Geçmişten günümüze Türkiye'de yerel yönetimler. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1), 53-64.
- Çolak, H. (2012). Türk toplumunda demokrasi ve yerel yönetimlerin tarihsel gelişimi bağlamında 1580 sayılı belediye kanunu yasama müzakereleri. *Atatürk Yolu Dergisi*, 13(49), 33-55.
- Elliott, L. (2004). *The global politics of the environment* (2 b.). London: Palgrave.
- Erat, V. (2016). Mahalli idare birimi olarak köyler ve 6360 sayılı yasanın etkileri. *Akademik İzdüşüm Dergisi*, 1(1), 87-98.
- Ergün, T., ve Çobanoğlu, N. (2012). Sürdürülebilir kalkınma ve çevre etiği. *Ankara Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(1), 105-106.

- Eryılmaz, B. (2015). *Kamu yönetimi düşünceler yapılar fonksiyonlar politikalar*. Kocaeli: Umuttepe Yayınları.
- Esteva, G. (1992). Development. W. Sachs içinde, *The development dictionary a guide to knowledge as power* (s. 1-24). London And New York: Zed Books.
- Eşkinat, R. (2016). Binyıl kalkınma hedeflerinden sürdürülebilir kalkınma hedeflerine. *Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2(3), 267-282.
- Farman, J. C., Gardiner, B. G., Shanklin, J. D., Garwin, L., and Lincoln, T. (2003). *Large losses of total ozone in Antarctica reveal seasonal ClO<sub>x</sub>/NO<sub>x</sub> interaction*. Chicago, IL: University of Chicago Press.
- Feliciano, D. (2019). A review on the contribution of crop diversification to Sustainable Development Goal 1 “No poverty” in different world regions. *Sustainable development*, 27(4), 795-808.
- Feder, E. (1953). Preliminary report on the world social situation. *American Journal of Agricultural Economics*, 35(3), 453-455.
- Fudge, S., Peters, M., and Woodman, B. (2016). Local authorities as niche actors: The case of energy governance in the UK. *Environmental Innovation and Societal Transitions*, 18, 1-17.
- Görmez, K. (2018). *Çevre sorunları*. İstanbul : Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık.
- Gustavo, E., and Babones, S. j. (2013). *The future of development*. Policy Press.
- Hartwick, E., and Peet, R. (2015). *Theories of development: contentions, arguments, alternatives*. New York: Guilford Publications.
- Kavas, K., ve Sezer, S. (2002). Johannesburg dünya sürdürülebilir kalkınma zirvesi'nin ardından. *Türk İdare Dergisi*, 74(437), 1-25.
- Kayhan, A. (2013). Birleşmiş milletler çevre programi üzerine bir inceleme. *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni*, 33(1), 61-90.
- Keleş, R., and Hamamcı, C. (1993). *Çevre bilimi*. Ankara: İmge Kitapevi.
- Keleş, R., Hamamcı, C., ve Çoban, A. (2009). *Çevre politikası*. Ankara: İmge Kitapevi Yayınları.

- Kılıç, S. (2006). Yeni toplumsal ve ekonomik arayışlar sürecinde sürdürülebilir kalkınma. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 8(2), 81-101.
- Kula, E. (1998). *History of environmental economic thought*. London: Routledge.
- Marmara Belediyeler Birliği. (2022). *Sürdürülebilir kalkınma amaçlarının yerelleşmesi: marmara bölgesi örneği*. İstanbul: Marmara Belediyeler Birliği Kültür Yayınları.
- Masuda, H., Kawakubo, S., Okitasari, M., and Morita, K. (2022). Exploring the role of local governments as intermediaries to facilitate partnerships for the Sustainable Development Goals. *Sustainable Cities and Society*, 82, 103883.
- Michaelowa, A. (1995). *Internationale kompensationsmöglichkeiten zur co2-reduktion unter berücksichtigung steuerlicher anreize und ordnungsrechtlicher maßnahmen*. Hamburg: HWWA-Institut für Wirtschaftsforschung.
- Munasinghe, M. (2009). *Sustainable development in practice: sustainomics methodology and applications*. New York: Cambridge University Press.
- Muller, J. Z. (1990). Justus möser and the conservative critique of early modern capitalism. *Central European History*, 23(2-3), 153-178.
- Neumayer, E. (2003). *Weak versus strong sustainability: exploring the limits of two opposing paradigms*. Cheltenham: Edward Elgar.
- Okitasari, M., Prabowo, M. H., and Santono, H. (2021). Multi-stakeholder partnerships: A tangible instrument to support the implementation of the 2030 agenda at the local level. *Social Development Issues*, 42(3), 61-86.
- Özgür, E. A. (2022). BM Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları Çerçevesinde, Edirne Belediyesi ve Edirne İl Özel İdaresi 2015-2019 ve 2020-2024 Stratejik Planlarının Değerlendirilmesi. *Kalite ve Strateji Yönetimi Dergisi*, 2(2), 127-162.
- Özmehmet, E. (2008). Dünyada ve tükiye sürdürülebilir kalkınma yaklaşımlari. *Yaşar Üniversitesi E-Dergisi*, 3(12), 1853-1876.



Tarihi:17.05.2024).

- Pieterse, J. N. (2010). *Trends in development theory:deconstructions and reconstructions*. London: SAGE Publications.
- Pointing, C. (2008). *Dünyanın yeşil tarihi çevre ve büyük uygarlıkların çöküşü*. (A. Başçı, Çev.) İstanbul: Sabancı Üniversitesi Yayınları.
- Resmi Gazete. (2006, Temmuz 1). dokuzuncu kalkınma planı. Ankara.
- Roggema, R. (2016). The future of sustainable urbanism: a redefinition. *City, Territory and Architecture*, 3(1), 22.
- Sachs, W. (1992). *The development dictionary: a guide to knowledge as power*. London & New York: Zed Books.
- Szirmai, A. (2005). *The dynamics of socio-economic development:an introduction*. Cambridge University Press.
- Şen , H., Kaya, A., ve Alparslan, B. (2018). Sürdürülebilirlik üzerine tarihsel ve güncel bir perspektif. *Ekonomik Yaklaşım Dergisi*, 29(107), 1-47.
- Şen, Z. (2022). İklim değişikliği ve Türkiye. *Çevre Şehir ve İklim Dergisi*, 1(1), 1-19.
- T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2019). *Sürdürülebilir kalkınma amaçları değerlendirme raporu*. Ankara: T.C. Cumhurbaşkanlığı, Strateji ve Bütçe Başkanlığı.
- T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı (2019). Türkiye sürdürülebilir kalkınma amaçları 2. ulusal gözden geçirme raporu 2019 “ortak hedefler için sağlam temeller”. *T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı*. (<https://dspace.ceid.org.tr/xmlui/handle/1/970>) (Erişim Tarihi: 09.06.2024).
- Tarlabaşı, I. K. (2007). *European union as a global environmental actor in search for sustainable development with special reference to global climate*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Turhan, Y. (2020). Kalkınma kavramının tarihsel süreci ve etimolojik analizi. *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*, (29), 149-164.

- Uğur, M. S. (2017). Amartya sen'in kapasite yaklaşımı ve insan merkezli bir kalkınma anlayışı. *Sosyoekonomi*, 25(1), 92-101.
- UNDP. (1990). *United nations human development report*. UNDP.
- United Nations Department of Economic and Social Affairs. (2023). *The Sustainable Development Goals Report 2023: Special Edition*. UN.
- Üstün, S. (1997). Turkey and the marshall plan: strive for aid. *The Turkish Yearbook*.
- WCED. (1991). *Ortak geleceğimiz* (3 b.). (B. Çorakçı, Çev.) Ankara: Türkiye Çevre Sorunları Vakfı.
- Yavilioğlu, C. (2002). Kalkınmanın anabilimsel tarihi ve kavramsal kökeni. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt 3, 49-70.
- Yazıcı, E., ve Tutar, K. (2015). G20 antalya zirvesi:liderler bildirgesi bağlamından 120 perspektifi. *Hak İş uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, 4(10), 30-43.
- Yeni, O. (2014). Sürdürülebilirlik ve sürdürülebilir kalkınma: bir yazıntaraması. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 16(3), 181-208.
- Yıldırım, O., and Nuri, F. İ. (2018). Sustainable development under the historical development process. Econworld: Lisbon, Portugal. [https://lisbon2018.econworld.org/papers/Yildirim\\_Nuri\\_Sustainable.pdf](https://lisbon2018.econworld.org/papers/Yildirim_Nuri_Sustainable.pdf) (Erişim Tarihi:17.05.2024)

**http-1:**

<https://www.oed.com/search/dictionary/?scope=Entries&q=development> (Erişim Tarihi: 19.03.2024)

**http-2:**

<https://www.etymonline.com/search?q=development> (Erişim Tarihi: 19.03.2024)

**http-3:**

<https://portals.iucn.org/library/efiles/documents/wcs-004.pdf> (Erişim Tarihi: 29.03.2024 )

**http-4:**

[http://arsiv.uclg-mewa.org/doc/rio-20\\_GrSon.pdf](http://arsiv.uclg-mewa.org/doc/rio-20_GrSon.pdf) (Erişim Tarihi: 01.04.2024)

**http-5:**

<https://www.undp.org/tr/turkiye/publications/istedigimiz-gelecek-birlesmis-milletler-surdurulebilir-kalkinma-konferansi-rio20-rio-de-janeiro-brezilya-20-22-haziran-2012-0> (Erişim Tarihi: 03.04.2024 )

**http-6:**

<https://www.gmka.gov.tr/dokumanlar/yayinlar/Ucuncu-Ulusal-Kalkinma-Plani.pdf>  
(Erişim Tarihi: 07.04.2024)

**http-7:**

<https://ab.csb.gov.tr/turkiyenin-cevre-alaninda-araf-oldugu-uluslararası-anlaşma-ve-sozlesmeler-i-109376> (Erişim Tarihi: 08.04.2024 )

**http-8:**

<https://www.kureselamaclar.org/> (Erişim Tarihi:10.04.2024 )

**http-9:**

[http://www.ceidizleme.org/ekutuphaneresim/dosya/753\\_1.pdf](http://www.ceidizleme.org/ekutuphaneresim/dosya/753_1.pdf) (Erişim Tarihi: 15.04.2024)

**http-10:**

<https://uclg-mewa.org/> (Erişim Tarihi: 24.04.2024)

**http-11:**

<https://cmsapi.balikesir.bel.tr//Media/BBB%202022-2024%20Revize%20Stratejik%20Plan.pdf> (Erişim Tarihi:29.04.2024 )

**http-12:**

<https://nip.tuik.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 29.04.2024 )

**http-13:**

<https://cmsapi.balikesir.bel.tr//Media/Dokumanlar/Faaliyet-Rapor/B.B.B.%202023%20YILI%20FAAL%C4%B0YET%20RAPORU%20TASLA%C4%9EI.pdf> (Erişim Tarihi: 29.04.2024)

**http-14:**

[http://cografyaharita.com/haritalarim/2a\\_balikesir\\_ili\\_fiziki\\_haritasi.png](http://cografyaharita.com/haritalarim/2a_balikesir_ili_fiziki_haritasi.png) (Erişim Tarihi:29.04.2024 )

**http-15:**

<https://www.balikesir.bel.tr/kurulus-misyon-vizyon> (Erişim Tarihi: 29.04.2024)

**http-16:**

<https://www.balikesirkentkonseyi.org/haber/gonullu-egitmen-egitimlerimizi-tamamladik.html> (Erişim Tarihi: 29.04.2024 )

**http-17:**

<https://balikesirgonen.bel.tr/guncel/haberler/egitim-haberleri/surdurulebilir-kalkinma-hedefleri-yenilenebilir-enerji-kaynaklari-iklim-degisi> (Erişim Tarihi: 29.04.2024)

**http-18:**

<https://www.balikesir.bel.tr/haber-detay?id=3971> (Erişim Tarihi: 29.04.2024 )

**http-19:**

<https://altieylul.bel.tr:8081/Upload/Mevzuat/d725d183-afa2-46eb-bc02-17068c30ef3a.pdf> (Erişim Tarihi: 01.05.2024 )

**http-20:**

[https://www.karesi.bel.tr/dosyalar/yuklenenler/stratejikplanlar/2020\\_2024/](https://www.karesi.bel.tr/dosyalar/yuklenenler/stratejikplanlar/2020_2024/) (Erişim Tarihi: 01.05.2024 )

**http-21:**

<https://ayvalik.bel.tr/dosya/ayvalik-belediyes-2020-2024-stratejik-plani.pdf> (Erişim Tarihi: 01.05.2024)

**http-22:**

<https://www.bandirma.bel.tr/storage/22688/635a25f12677a.pdf> (Erişim Tarihi: 01.05.2024)

**http-23:**

<https://www.burhaniye.bel.tr:8081/app-assets/Upload/Dosya/StPlan/Dosya-0-2015-637485964087693582.pdf> (Erişim Tarihi: 01.05.2024)

**http-24:**

<https://edremit.bel.tr:8081/Upload/Mevzuat/dddd956f-d5c9-484a-843e-6377c9ac47b9.pdf> (Erişim Tarihi: 01.05.2024)

**http-26:**

[https://www.karesi.bel.tr/yazi/karesi-belediyesi-sifir-atik-ta-oncu-olmaya-devam-ediyor/?dil=tr\\_TR](https://www.karesi.bel.tr/yazi/karesi-belediyesi-sifir-atik-ta-oncu-olmaya-devam-ediyor/?dil=tr_TR) (Erişim Tarihi: 01.05.2024)

**http-27:**

[https://cmsapi.balikesir.bel.tr/Media/Dokumanlar/Faaliyet-Rapor/BBB%20FR\\_2022%20web.pdf](https://cmsapi.balikesir.bel.tr/Media/Dokumanlar/Faaliyet-Rapor/BBB%20FR_2022%20web.pdf) (Erişim Tarihi: 01.05.2024 )

**http-28:**

[https://www.karesi.bel.tr/yazi/karesi-enerjisini-gunesten-aliyor/?dil=tr\\_TR](https://www.karesi.bel.tr/yazi/karesi-enerjisini-gunesten-aliyor/?dil=tr_TR) (Erişim Tarihi: 04.05.2024 )

**http-29:**

<https://cmsapi.balikesir.bel.tr//Media/Dokumanlar/Faaliyet-Rapor/BBB%20Faaliyet%20Raporu%202021.pdf> (Erişim Tarihi: 04.05.2024 )

**http-30:**

<https://www.sindirgi.bel.tr/public/one-cikan-haberler/610> (Erişim Tarihi: 04.05.2024)

**http-31:**

[https://www.balsu.gov.tr/index.php?atiksu\\_tesisleri=0&sid=60](https://www.balsu.gov.tr/index.php?atiksu_tesisleri=0&sid=60) (Erişim Tarihi: 04.05.2024)

**http-32:**

[https://www.balsu.gov.tr/index.php?icmesuyu\\_tesisleri=0&sid=60](https://www.balsu.gov.tr/index.php?icmesuyu_tesisleri=0&sid=60) (Erişim Tarihi: 04.05.2024)

**http-33:**

<https://www.balikesir.bel.tr/haber-detay?id=3401#:~:text=Bal%C4%B1kesir%20B%C3%BCy%C3%BCK%C5%9Fehir%20Belediyesi%2C%20Kepsut%20%C4%B0l%C3%A7esi,tesisin%20%C3%A7evrecili%C4%9Fini%20%C3%B6n%20plana%20%C3%A7%C4%B1kard%C4%B1.> (Erişim Tarihi: 04.05.2024)

**http-34:**

<https://ipa.gov.tr/bandirma-entegre-su-projesi/> (Erişim Tarihi: 04.05.2024)

**http-35:**

<https://www.firintas.com.tr/sayfa/hakkimizda> (Erişim Tarihi: 04.05.2024)

**http-36:**

<https://www.balbucks.com/hikayemiz/> (Erişim Tarihi: 04.05.2024)

**http-37:**

<https://www.balmek.com/> (Erişim Tarihi:04.05.2024)

**http-38:**

<https://algem.altieylul.bel.tr/> (Erişim Tarihi: 04.05.2024)

**http-39:**

<https://ne10balikesir.com/> (Erişim Tarihi:04.05.2024)

**http-40:**

<https://www.gmka.gov.tr/haber/sindirgi-sosyal-gelismeyi-destekleme-programi-ile-geleneksel-koklerine-sahip-cikiyor> (Erişim Tarihi: 04.05.2024)

**http-41:**

<https://bacem.com.tr/> (Erişim Tarihi: 04.05.2024 )

**http-42:**

<https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/migration/tr/UNDPyiTaniyalim.pdf> (Erişim Tarihi: 04.05.2024)

**http-43:**

[http://www.sp.gov.tr/upload/xSpKutuphane/files/2nABM+Belediyeler\\_Icin\\_Stratej\\_Planlama\\_Rehberi.pdf](http://www.sp.gov.tr/upload/xSpKutuphane/files/2nABM+Belediyeler_Icin_Stratej_Planlama_Rehberi.pdf) (Erişim Tarihi: 04.05.2024).

**http-44:**

<https://portals.iucn.org/library/efiles/documents/wcs-004.pdf> (Erişim Tarihi: 04.05.2024).

**http-45:**

<https://balikesirgonen.bel.tr/upload/files/stratejik-plan.pdf> (Erişim Tarihi:01.05.2024)

**http-46:**

<https://www.surdurulebilirmalzemes.com/surdurulebilir-kuruluslar> (Erişim Tarihi: 10.05.2024)

**http-47:**

<https://www.gmka.gov.tr/balikesir-organize-sanayi-bolgesi-mesleki-ve-teknik-egitim-merkezi> (Erişim Tarihi: 18.05.2024).

**http-48:**

<https://www.baltok.com.tr/hakkimizda.html> (Erişim Tarihi: 18.05.2024)

**http-49:**

<https://acikveri.balikesir.bel.tr/Veriler?sayfa=1> (Erişim Tarihi:18.05.2024)

**http-50:**

<https://www.balikesir.bel.tr/haber-detay?id=3971> (Erişim Tarihi:18.05.2024)

**http-51:**

<https://www.balikesir.bel.tr/haber-detay?id=3296> (Erişim Tarihi:18.05.2024)

**http-52:**

<https://www.altieylul.bel.tr/Projeler/ProjeDetay/5> (Erişim Tarihi: 18.05.2024)

**http-53:**

<https://www.karesi.bel.tr/yazi/cevre-koruma-acisindan-faydali-mikroorganizmalarin-tarimsal-kullanimi-projesi> (Erişim Tarihi: 18.05.2024).

**http-54:**

<https://www.bandirma.bel.tr/haber/marmara-denizi-gununde-bandirmada-genis-capli-kiyi-temizligi-yapildi> (Erişim Tarihi: 18.05.2024)

**http-55:**

[https://www.burhaniye.bel.tr/Hizmetler/Proje\\_Detay.aspx?ID=35](https://www.burhaniye.bel.tr/Hizmetler/Proje_Detay.aspx?ID=35) (Erişim Tarihi: 19.05.2024)

**http-56:**

[https://www.burhaniye.bel.tr/Hizmetler/Proje\\_Detay.aspx?ID=36](https://www.burhaniye.bel.tr/Hizmetler/Proje_Detay.aspx?ID=36) (Erişim Tarihi: 19.05.2024)

**http-57:**

[https://www.burhaniye.bel.tr/Hizmetler/Proje\\_Detay.aspx?ID=34](https://www.burhaniye.bel.tr/Hizmetler/Proje_Detay.aspx?ID=34) (Erişim Tarihi: 19.05.2024)

**http-58:**

[https://www.burhaniye.bel.tr/Hizmetler/Proje\\_Detay.aspx?ID=30](https://www.burhaniye.bel.tr/Hizmetler/Proje_Detay.aspx?ID=30) (Erişim Tarihi: 19.05.2024)

**http-59:**

[https://www.burhaniye.bel.tr/Guncel/Haberler\\_Detay.aspx?ID=5429](https://www.burhaniye.bel.tr/Guncel/Haberler_Detay.aspx?ID=5429) (Erişim Tarihi: 19.05.2024)

**http-60:**

<https://www.dursunbey.bel.tr/proje/kendi-kaynagini-ureten-ornek-belediye> (Erişim Tarihi: 19.05.2024)

**http-61:**

<https://emarceb.gov.tr/edremit-belediyesi-atik-getirme-merkezi-acildi/> (Erişim Tarihi: 19.05.2024)

**http-62:**

<https://www.edremit.bel.tr/Guncel/HaberDetay/25515> (Erişim Tarihi: 19.05.2024)

**http-63:**

<https://www.tdiosb.com/edremit-tdiosb-parselleri-satisa-sunuldu/> (Erişim Tarihi: 19.05.2024)

**http-64:**

<https://www.edremit.bel.tr/Guncel/HaberDetay/25445> (Erişim Tarihi:19.05.2024)

**http-65:**

<http://www.balikesir.gov.tr/gonende-turkiyenin-en-buyuk-sera-organize-sanayi-bolgesi-olusuyor> (Erişim Tarihi:19.05.2024)

**http-66:**

<https://kepsut.bel.tr/wp-content/uploads/2020/12/faaliyetraporu2023.pdf> (Erişim Tarihi:19.05.2024)

**http-67:**

<https://ayvalik.bel.tr/projeler/> (Erişim Tarihi:19.05.2024)

**http-68:**

<https://www.balikesir.bel.tr/haber-detay?id=4276> (Erişim Tarihi:12.06.2024)

**http-69:**

<https://www.dha.com.tr/gundem/simav-cayindaki-kirlilik-ve-kokuya-tepki-2132204> (Erişim Tarihi:12.06.2024)



